

Fonološki i frazeološki opis mjesnog govora Donjeg Ladanja s rječnikom frazema

Kretić, Samanta

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:426939>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

**FONOLOŠKI I FRAZEOLOŠKI OPIS MJESNOGA GOVORA DONJEGA
LADANJA S RJEČNIKOM FRAZEMA**

DIPLOMSKI RAD

(8 ECTS bodova)

Samanta Kretić

Zagreb, 17. lipnja 2019.

Mentor

Dr.sc. Marija Malnar Jurišić

Sadržaj

1. UVOD	4
2. GEOGRAFSKA I POVIJESNA OBILJEŽJA DONJEG LADANJA.....	5
3. RANIJA DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA.....	8
4. METODOLOGIJA RADA	11
5. FONOLOŠKI OPIS	12
5.1. Vokalizam	12
5.1.1. Inventar	12
5.1.2. Realizacija	12
5.1.3 Distribucija	13
5.1.4. Podrijetlo	14
5.2. Prozodija	17
5.2.1. Inventar	17
5.2.2. Realizacija	17
5.2.3. Distribucija	17
5.2.4 Podrijetlo	18
5.3. Konsonantizam	20
5.3.1. Inventar	20
5.3.2. Realizacija	20
5.3.3. Distribucija	21
5.3.4. Podrijetlo	24
5.4. Sinteza	25

6. FRAZEOLŠKI OPIS	28
6.1. Strukturna analiza	29
6.1.1 Fonetska riječ	30
6.1.2. Skup riječi	30
6.1.3. Frazemska rečenica	31
6.1.4. Poredbeni frazem i	31
6.2. Semantička analiza	33
6.2.1. Konceptualna analiza	33
6.2.2. Značenski odnosi među frazemima	35
6.2.2.1. Jednoznačnost i višeznačnost frazema.....	35
6.2.2.2. Frazemska sinonimija	36
6.2.2.3. Frazemska antonimija	38
7. ZAKLJUČAK	40
8. OGLED GOVORA	42
9. O RJEČNIKU FRAZEMA	43
10. RJEČNIK FRAZEMA DONJEG LADANJA	45
11. LITERATURA	124
12. POPIS SLIKA	125
13. POPIS KARATA	125
14. SAŽETAK I KLJUČNI POJMOVI	126

1. UVOD

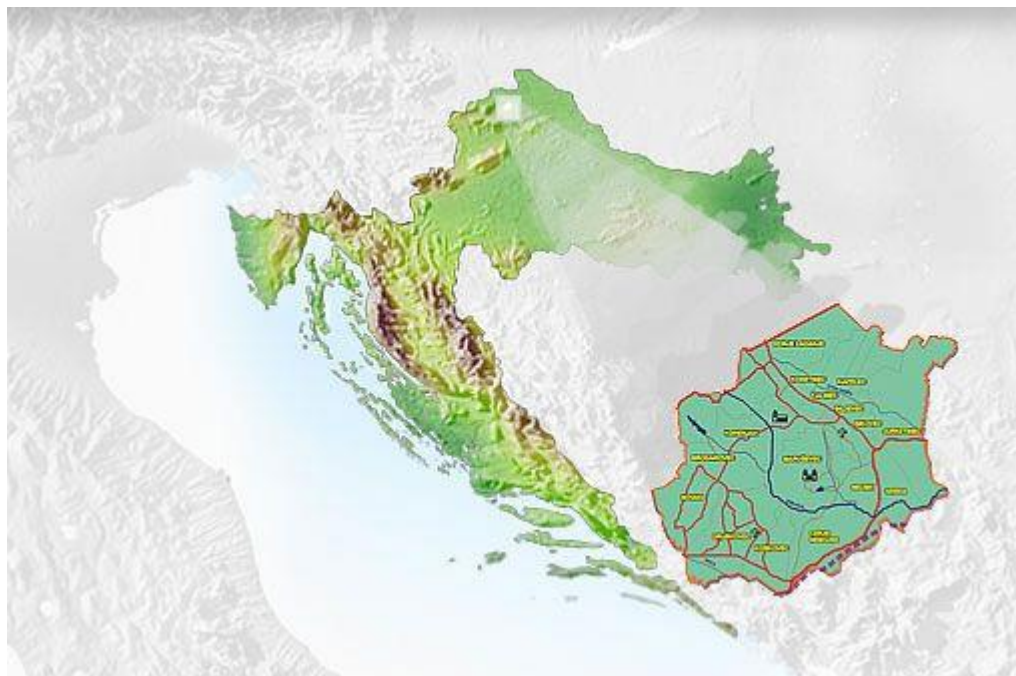
Svrha je ovog dijalektološkog rada opisati fonološku i frazeološku razinu mjesnoga govora Donjega Ladanja, naselja u Varaždinskoj županiji, točnije u Općini Maruševac. Opisom spomenutog idioma doprinosi se istraživanjima kajkavskih govora na sjeveru Hrvatske. Iako su okolni govori bili predmetom ranijih dijalektoloških istraživanja, govor spomenutog naselja nije do sada bio analiziran.

U radu se najprije donose opće informacije o geografskim obilježjima Donjeg Ladanja i povijesne činjenice pomoću kojih je lakše razumjeti pojedine jezične pojave na ovom području. Potom slijedi kratak uvid u ranija dijalektološka istraživanja okolnih područja. Budući da je nastao na temelju rezultata terenskog istraživanja, rad je istraživačkog tipa. Na terenu je snimljen spontani govor ispitanika te je provedeno ispitivanje frazema pomoću frazeološkog upitnika. Na temelju prikupljenog materijala analiziraju se osnovne fonološke razine – vokalizam, prozodija, konsonantizam. Unutar svake fonološke razine opisuje se inventar, realizacija, distribucija i podrijetlo. Tijekom terenskog istraživanja prikupljen je korpus frazema koji je poslužio kao građa za frazeološki opis. Frazemi su se analizirali s obzirom na strukturna i semantička svojstva. Kod strukturne je analize u centru pažnje oblik frazema (fonetska riječ, skup riječi, frazemska rečenica) dok je u okviru semantičke razine provedena konceptualna analiza i analiza značenjskih odnosa među frazemima (monosemija, polisemija, homonimija, sinonimija, antonimija). U okviru diplomskog rada nalazi se ogled govora Donjeg Ladanja snimljen tijekom terenskog istraživanja, a radu je priložen i rječnik frazema.

Jedan je cilj rada bio fonološki opisati mjesni idiom Donjeg Ladanja, analizirati vokalizam, prozodiju i konsonantizam te time upotpuniti postojeći niz radova o kajkavskim govorima na sjeveru Hrvatskog zagorja, odnosno na području oko grada Varaždina. Drugi je cilj bio proučiti i opisati frazeologiju promatranog idioma te oblikovati rječnik frazema koji će biti čitljiv i nekajkavskim govornicima.

2. GEOGRAFSKA I POVIJESNA OBILJEŽJA DONJEG LADANJA

Donje Ladanje nalazi se u sjevernom dijelu Hrvatske, otprilike 15 kilometara zapadnije od grada Varaždina i 12 kilometara sjevernije od grada Ivanca. Osim spomenutih gradova u blizini se nalazi i slovenski grad Ormož.

Karta 1: Položaj Općine Maruševac na geografskoj karti Republike Hrvatske. Izvor:

<http://www.marusevec.hr/opcina-marusevec/polozaj/>

Naselje Donje Ladanje pripada Općini Maruševac koju čini još 15 drugih naselja. Donje Ladanje smjestilo se na krajnjem sjeverozapadnom dijelu općine te je s obzirom na površinu područja, ali i broj stanovnika prema popisu iz 2011. najveće naselje¹. Naselje se na početku razvijalo uzduž dviju paralelnih cesta, a kasnije je između njih izgrađena mreža međusobno poprečnih ulica². Sa zapadne se strane naselja nalaze šume, livade i rijeka Plitvica, a s istočne se

¹ Podaci posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine dostupni su na internetskoj stranici Općine Maruševac: www.marusevec.hr/opcina-marusevec/opce-informacije/

² Usporedi www.marusevec.hr/opcina-marusevec/naselja/

protežu oranice. Općina Maruševac poznata je po dvorcu Maruševac koji datira iz 16. stoljeća. Dvorac je bio u vlasništvu ugarske obitelji Vragović³ o čemu svjedoče natpis i grb obitelji⁴. S vremenom su se mijenjali vlasnici dvorca, a do nacionalizacije 1945. godine dvorac je u rukama obitelji Pongratz, u čije je vlasništvo nedavno ponovno vraćen postavši time privatni posjed. Od ostalih znamenitosti važnija je župna crkva Svetog Jurja koja se prvi puta spominje 1269., stoga se ubraja među najstarije sakralne spomenike na tlu kontinentalne Hrvatske, te dvije kapelice (Svetog Roka u Druškovcu i Presvetog Trojstva u Jurketincu).⁵

Samo naselje Donje Ladanje najpoznatije je po rudniku koji je otvoren 1906., dok je intenzivna eksploatacija trajala od 1913. do 1966. S obzirom na to da je velik broj stanovnika Donjeg Ladanja i okolnih sela radio u rudniku, rudarstvo je uz poljoprivredu postalo glavno zanimanje i izvor prihoda. Rudnik je sredinom Drugog svjetskog rata bio onesposobljen, no nakon rata ponovno je proradio. Na obnavljanju je radila i grupa zarobljenih njemačkih vojnika među kojima je bilo nekoliko vrsnih nogometaša. Naime, zahvaljujući njima inicirano je formiranje nogometnog kluba *Rudar* koji je kasnije nosio naziv *Metalac*, a danas se naziva *Rudar'47*⁶. S obzirom na navedeno, mogli bismo zaključiti da su njemački vojnici imali utjecaj i na govor rudara, ali to je samo pretpostavka koja bi se trebala dodatno istražiti i proučiti⁷.

Što se tiče etničkih promjena na ovim područjima, do kraja 9. stoljeća bile su prisutne manje migracije stanovništva. Doseljava se seosko stanovništvo iz ovdašnje Moravske i Podunavlja. Od dvanaestog je stoljeća Hrvatska s Ugarskom u državnoj zajednici. Ugarski kraljevi dodjeljuju ugarskim plemićima, kao nagradu za vojne i druge zasluge, hrvatske posjede, stoga na

³ Obitelj Vragović vjerojatno je mađarskog porijekla. Neki povijesni dokumenti ističu da su prvi vlasnici Maruševca bili iz obitelji Erdőegha. Kako u mađarskom jeziku *erdő* znači *šuma*, a *ördök* *vrag*, transkripcija prezimena Erdőegh u Vragovići itekako ima smisla. (Usporedi Črepinko 2002:22.)

⁴ Informacije o dvorcu dostupne na internetskoj stranici Portal hrvatskog kulturnog vijeća: www.hkv.hr/reportae/ostali-autori/2500-dvorac-maruevec-skriveni-biser.html

⁵ Informacije o župnoj crkvi i kapelicama dostupne su na internetskoj stranici Općine Maruševac: www.marusevec.hr/obrazovanje-kultura-i-sport/zupna-crkva/

⁶ Usporedi Črepinko 2002:46.

⁷ S obzirom na povijest spomenutog područja, teško bi bilo odvojiti utjecaj vojnika na govor od povijesnog utjecaja njemačkog jezika na mjesni govor Donjeg Ladanja.

maruševečkom području možemo naići na ugarska plemićka imena (Erdögly, Turoczy⁸, Rathkay, Dryskoczy, Nezpesy)⁹. Krajem 16. stoljeća dolazi do većeg migracijskog vala zbog prodora Turaka, stoga narod bježeći pred Turcima iz drugih hrvatskih krajeva ovdje pronalazi svoje utočište¹⁰. Kako će se maruševečki kraj naći u sastavu Habsburške Monarhije, a potom biti i dio Austro–Ugarske, u govoru se mogu naći utjecaji mađarskog i njemačkog jezika.

⁸ Obitelj Turoczy imala je u svom vlasništvu naselje Ladanje. (Usporedi Čerpinko 2002:21.)

⁹ Čerpinko 2002: 18-19.

¹⁰ Čerpinko 2002:16.

3. RANIJA DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Mjesni govor Donjeg Ladanja do sada nije bio analiziran u objavljenim dijalektološkim radovima, štoviše spomenuto se naselje nigdje čak ni ne spominje. Međutim, Stjepan Ivšić u sklopu svoje studije *Jezik Hrvata kajkavaca* (1936.) na *Karti hrvatskih akcenatskih tipova*¹¹ ucrtava Maruševac kao naselje koje pripada konzervativnoj grupi I.1. Područje gdje se inače nalazi Donje Ladanje također je označeno kao dio grupe I.1.

Osim kod Ivšića, naselje Maruševac spominje se u radu Anite Celinić i Mire Menac – Mihalić: *Izoglosa progresivnog pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskog jezika* (2017). Autorice u svojem radu prikazuju karte s punktovima hrvatskog jezika u kojima je proveden progresivni pomak starih praslavenskih cirkumfleksa, odnosno utvrđuju tijekom izoglose te pojave na hrvatskom jezičnom prostoru¹². U radu se navodi kako na području sjeveroistočnog dijela varaždinskog područja progresivnog pomaka nema. Među punktovima¹³ u kojima nije zabilježen pomak navodi se i Maruševac.¹⁴

Govori su pojedinih obližnjih naselja istraženi ili barem djelomično istraženi. Među njima je voćanski kraj koji se nalazi nešto zapadnije od Donjeg Ladanja. Anita Celinić u *Fonologiji Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskoga zagorja)* donosi opis govora spomenutog područja. Rad je nastao na temelju građe prikupljene tijekom terenskog istraživanja. Celinić opisuje fonološko stanje govora Rijeke Voćanske, ali i naglašava razlike koje postoje između tog govora i govora drugih naselja voćanskoga kraja¹⁵ te na kraju donosi oglede govora iz svakog naselja čiji je govor proučavala. Promatrajući govor Donjeg Ladanja i proučavajući navedeni rad, mogu se uočiti brojne sličnosti: razvoj kontinuantе jata i šva, slogotvornog l i stražnjeg nazala q, prozodijska obilježja.

¹¹ Usporedi Ivšićevu Kartu hrvatskih kajkavskih akcenatskih tipova u Lončarić, Mijo: *Kajkavsko narječje*, str. 65.

¹² Usporedi Celinić, Anita, Menac –Mihalić, Mira: *Izoglosa progresivnog pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskog jezika*, u Hrvatski dijalektološki zbornik 21(2017), str. 91.

¹³ To su sljedeći punktovi: Veliki Lovrečan, Vratno Gornje (općina Cestica), Rijeka Voćanska i cijeli voćanski kraj, Maruševac, Klenovnik.

¹⁴ Usporedi Celinić, Menac –Mihalić 2017:96

¹⁵ Usporedi Celinić, Anita: *Napomene o drugim govorima voćanskoga kraja*, u *Fonologiji Rijeke Voćanske i voćanskog kraja (na sjeveru Hrvatskog zagorja)*, 2015, 69-71.

Mijo Lončarić na temelju terenskog istraživanja varaždinskoga gradskog govora, njegove bliže (Sračinec, Nedjeljanec, Trnovec, Zbelava, Biškupec, Turčin) i dalje (Varaždinske Toplice, Tuhovec i Donja Voća) okolice objavljuje rad *Govor Varaždina i okolice* (1988). Lončarić u djelu spominje i obližnje naselje Vinicu¹⁶ napominjući da je u tom mjestu (kao i u Donjoj Voći i Sračincu) pronađen prozodijski sustav koji odgovara sustavu osnovne kajkavske akcentuacije, odnosno Ivšićevu sustavu I,1¹⁷. Osim prozodijskih, spominje i neka vokalska i konsonantska obilježja (sudbina slogotvornog ĺ i stražnjeg nazala, razvoj šva i jata, skupina čr, razvoj *dj, sudbina palatalnog nazala ń, finalnog l)¹⁸. Prema karti kajkavskog narječja s označenim dijalektima (Lončarić 1996:199), ranije spomenuto naselje Vinica pripada varaždinsko-ludbreškom dijalektu. Kada bismo na tu kartu ucrtali Donje Ladanje, ono bi se nalazilo također u području označenom kao varaždinsko-ludbreški dijalekt, ali u neposrednoj blizini bednjansko-zagorskog dijalekta. .

Vesna Zečević u *Fonološkim neutralizacijama u kajkavskom vokalizmu* razrađuje spomenutu pojavu. U svojoj analizi obuhvatila je naselja iz susjedne općine Vidovec: Nedjeljanec i Vidovec. Svrstala ih je u prvu grupu govora u kojoj se fonemske zamjene ostvaruju pretežno u nenaglašenim slogovima. U Vidovcu i Nedjeljancu prisutna je zamjena zatvorenog o s u i zamjena zatvorenog ę s i¹⁹.

Kada govorimo o varaždinskom govoru, svakako treba spomenuti *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora* autora Tomislava Lipljina. Prvo je izdanje obuhvaćalo 33 406 pojmova, a drugo prošireno 57 360. Drugo opširnije izdanje sadrži *Indeks pojmova* u kojem se nalaze ključni izvorni pojmovi na književnom standardu s kajkavskim sinonimom i brojem stranice u rječniku na kojoj se taj pojam nalazi²⁰. Obrađeni je gradski govor pod velikim utjecajem standardnog književnog jezika, pa i sam Lipljin navodi u predgovoru da postoje razlike u starijem tipu govora i novijem s brojnim inovacijama. Autor je bilježio uglavnom stariji sloj govora, no zabilježio je i noviji tip s

¹⁶ Naselje Vinica pripada danas općini Vinica s kojom graniči općina Maruševac. Granica između tih dviju općina nalazi se između sela Donje Ladanje i Gornje Ladanje.

¹⁷ Usporedi Lončarić 1988:479.

¹⁸ Usporedi Lončarić 1988: 481-485.

¹⁹ Usporedi Zečević 1993: 80.

²⁰ Lipljin, Nina: *Predgovor drugom proširenom izdanju*. U Lipljin, Tomislav. *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora*, 2013, Varaždin: Stanek Media, str.3.

naznakom da je noviji²¹. Arhaične i inovativne razlike možemo pratiti na svim razinama. Na fonološkoj razini uočljiva je dvojaka realizacija kontinuantе stražnjeg nazala u *o/u (boxa ili buxa)*. Na mjestu je suglasničkog skupa **dj* moguća realizacija suglasnika *j* ili *ž* (*meja* ili *meža*)²².

Iako se ni u jednom od spomenutih radova ne opisuje govor Donjeg Ladanja, u svakome se od njih nalaze informacije koje itekako mogu pomoći pri opisu fonoloških obilježja spomenutog govora.

²¹ Lipljin 2013:4

²² Maresić 2003: 190.

4. METODOLOGIJA RADA

Ovaj je rad nastao na temelju analize dijalektološke građe prikupljene u više navrata terenskim istraživanjima na području Donjeg Ladanja u razdoblju od rujna 2018. do veljače 2019. Terensko prikupljanje građe podrazumijevalo je snimanje spontanog govora i ispitivanje frazeološke građe frazeološkim upitnikom. Pošto postoji mogućnost da se u govoru nalaze razlike kod starijih i mlađih ispitanika, ispitanici²³ pripadaju različitim dobnim skupinama: K.K. (r. 1937), K.K. (r. 1945), J.K. (r. 1962), K.K. (r. 1962), V.K. (r. 1963), M.K. (r. 1964), S.K. (r. 1968), I.K. (r. 1986) i P.K. (r. 1995).

Upitnik za frazeme sastavljen je pomoću *Frazeologije križevačko – podravskih kajkavskih govora s rječnicima*²⁴ autorica Jele Maresić i Mire Menac – Mihalić i *Hrvatskoga frazeološkog rječnika*²⁵. Ispitanicima su bila dana značenja frazema, a oni bi čuvši značenje izgovorili sam frazem i rečenicu u kojoj je upotrijebljen. Prikupljajući frazeološku građu, točnije rečenice s upotrebom konkretnog frazema, upotpunila se građa prikupljena snimanjem spontanog govora, stoga se u primjerima frazema mogu naći potvrde fonoloških obilježja mjesnog govora Donjeg Ladanja. Naravno, vrijedi i obrnuto: u snimkama spontanog govora zabilježeni su frazemi.

Analiza fonologije mjesnog govora Donjeg Ladanja napravljena je na temelju spomenutog korpusa prema već utvrđenim principima izrade fonoloških opisa. Svaki se fonološki podsustav (vokalizam, konsonantizam i prozodija) opisuje sinkronijski (inventar jedinica, njihova realizacija i distribucija) te dijakronijski (podrijetlo jedinica). Kod analize podrijetla polazi se od starohrvatskog fonološkog sustava, ponekad i od praslavenskog (prozodija i vokalizam).

Frazeološki se opis sastoji od strukturne i semantičke analize prikupljenih frazema. Svi se prikupljeni frazemi nalaze u rječniku frazema koji je priložen radu.

²³ Navodim samo njihove inicijale i godine rođenja zbog zaštite osobnih podataka.

²⁴ Maresić, Jela i Menac – Mihalić, Mira: *Frazeologija križevačko – podravskih govora s rječnicima*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008.

²⁵ Fink, Arsovski, Željka, Menac, Antica, Venturin, Radomir: *Hrvatski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2014.

5. FONOLOŠKI OPIS

5.1. VOKALIZAM

5.1.1. Inventar

Dugi vokalizam		Kratki vokalizam	
i	u	i	u
ie	uo		
		ɛ	ɔ
ɛ		ɛ	
a		a	

Kao nosilac sloga pojavljuje se ʀ: *kʲʃ*, *xʲbɛt* 'leđa', *vʲx*, *dʲʒɥti*, *xmʲu* (gl. prid. radni m.r.), *spʲxla* (gl. prid. radni ž.r.), *xʲptá* (G jd.), *dʲʃ* (G mn.)

Sustav nenaglašenih vokala:

i	u
īe	ūo
ɛ	
a	

5.1.2. Realizacija

Vokal *a* izgovara se kao srednje *a*, no pod dugim se naglaskom može pojaviti blago zatvoren izgovor: *s̃ãncẽ*, *b̃ãba*, *gus̃ãk* 'mužjak guske', *rac̃ãk* 'patak'

Diftonzi *ie* i *uo* mogu se ostvariti u rasponu od srednjih [ie], [uo] do otvorenih [iɛ], [uɔ]. Razlike su u njihovoj realizaciji prisutne kod istih govornika.

Razlike u realizaciji prisutne su i kod nenaglašenog *u* koje se može realizirati u rasponu od *u* do *ɔ* kada se nalazi u otvorenoj ultimi: *ṽẽk̃su* / *ṽẽk̃s̃ɔ* / *ṽẽk̃s̃ɔ*.

Vokal *u* će se u pojedinim riječima (*vũxu*, *vũra*, *vũsnica*, *vũš*, *pũcica*) izgovarati blago labijalizirano.

5.1.3. Distribucija

Oblik za prvo lice jednine prezenta glagola *biti* može glasiti: *sam*, *sām*, *sem*. Mlađi stanovnici koriste oblik *sam*, a stariji oblike *sām* i rjeđe *sem*. Alofoni [ä] i [e] kao alofoni fonema *a*, pojavljuju se samo u spomenutom gramatičkom obliku.

U prefiksu *raz-* vokal *a* prelazi u *ę*: *reždilĩti* 'razdijeliti', *reždilēnā*, *režiti sę* 'razići se', *reškināli su* 'raskinuli su', *reštupiti* 'rastopiti', *režvuziti* 'razvoziti', *reščinĩti*²⁶.

Dugo *i* u većini će slučajeva dati *i*, no ako se nađe ispred *r* u riječima koje dolaze iz drugih jezika, postoji mogućnost da će se zamijeniti diftongom *i^e*: *kĩmpĩę^r*²⁷, *purĩę^r*²⁸, *taĩę^r*²⁹, *ufiçĩę^r*³⁰. Takva promjena nije provedena u riječima *cĩrkva*, *pastĩr* jer te riječi svoje podrijetlo vuku iz praslavenskog³¹. Zabilježen je jedan primjer u kojem je *i* u nenaglašenom položaju u prefiksu prešlo u *ę*: *prepuviēdāti*. Uz navedeni se oblik u istoj mjeri koristi oblik u kojem nije došlo do promjene: *pripuviēdāti*. S obzirom da je spomenuta promjena tipična za govore Voće (usp. Celinić: 2015:43), pretpostavljam da se takav oblik udomaćio u govoru Donjeg Ladanja kao posljedica interakcije njihovih stanovnika.

Nenaglašeni vokal *o* se gubi u finalnoj poziciji u prilogima: *kāk*, *kām*, *tām*, *nikak*, *sikak*, *unāk*, *uvāk*, *naxuōpak*.

²⁶ Značenje glagola: nakon klanja očistiti utrobu pernatim životinjama, dakle izvaditi sve unutrašnje organe (iznutrice).

²⁷ Riječ je potekla od njemačke riječi *Grundbirne*, odnosno iz dijalekatskih oblika kao što je *grunbir*. (Usporedi Gluhak1993: s. v. *krumpir*).

²⁸ Riječ *purĩę^r* dolazi iz njemačkog jezika (*Purtier*), a prisutna je i u slovenskom: *portir*. (Usporedi Snoj 2009: s.v. *portir*).

²⁹ Prema Gluhaku (1993: s. v. *tanjur*) oblik *tanjir* došao je (preko **taljir*) iz tal. *tagliere*, a u toj je riječi sufiks *-or* zamijenjen francuskim *-iere*.

³⁰ Snoj (2009: s. v. *oficir*) navodi kako je riječ *oficir* u slovenski došla preko njemačkog (*Offizier*) iz francuskog (*officier*)

³¹ Usporedi Gluhak 1993: s. v. *crkva* i Gluhak 1993: s. v. *pasti* jer je riječ *pastir* nastala od te riječi.

Kao rezultat tendencije nezapočinjanja riječi samoglasnikom, dolazi do gubitka početnog samoglasnika (*lěktrika*, *putěčka*) i do pojave proteze v- ispred stražnjajezičnih vokala (*vũxu*, *vučiti*, *vũra*, *vũski*, *võgiu* 'ugao', *võglen* 'ugljen'). U riječima koje započinju slogotvornim *r* pojavljuje se proteza u obliku x: *xřži*, *xřžá*, *xřžãvo*.

Od fonoloških neutralizacija prisutna je o:u kada se o nađe ispred nazala: *ũn* 'on', *ũnu* 'ono', *ũnda* 'onda', *ũnak* 'onako'.

5.3.4 Podrijetlo³²

Naglašeni vokali

a	< polazno dugo ā: <i>māst</i> , <i>jājce</i> 'jaje', <i>trānik</i> 'livada', <i>xrāst</i> , <i>lās</i> 'vlas',
	< polazno kratko a: <i>dřvā</i> , <i>bāba</i> , <i>krāva</i> , <i>kāča</i> 'zmija', <i>spāti</i> 'spavati', <i>pěl'āti</i> 'voziti', <i>lākit</i> 'lakat'
	< ĩ u riječi <i>sānce</i> 'sunce'
	< q u ishodišnom *nq slogu glagola: <i>vmiknāti se</i> 'maknuti se', <i>vugnāti se</i> 'maknuti se', <i>zakļenāti</i> 'zaključati', <i>pudvugnāti</i> 'podvrnuti',
ę	< polazno dugo ē: 3.l.jd.pz <i>pęčę</i> , <i>tęčik</i> 'tetak', <i>žęnska</i> , N mn. <i>rębra</i> , <i>zěl'ę</i> 'kupus', <i>jęš</i> 'jež'
	< polazno kratko e: <i>męne</i> , <i>tębe</i> , <i>sęsti</i> 'sjesti', <i>vęčer</i> , <i>sę</i> 'sve', <i>věl'a</i> 'valja'
	< polazno dugo ē: <i>ręp</i> , <i>jętra</i> , <i>zęjti</i> 'uzeti', G mn. <i>pinęs</i> 'novaca', <i>męsu</i> 'meso', <i>guvędina</i> 'govedina'
	< polazno kratko ę: <i>zęt</i> , <i>tělę</i> , <i>pręsti</i> , <i>męfki</i> 'mekan', <i>klęjti</i> 'psovati', <i>jęzik</i>
ę	< ə u kratkom naglašenom slogu: <i>cęc</i> 'dojka', <i>muzęu</i> 'čir', <i>męgla</i> 'magla', <i>vrabęc</i> 'vrabac', <i>vęs</i> 'sav', <i>męša</i> 'misa'
	< ě u kratkom naglašenom slogu: <i>dęt</i> 'djed', <i>męstu</i> 'mjesto', <i>uręx</i> 'orah', <i>dęca</i> 'djeca', <i>sidęti</i> 'sjediti', L jd. <i>glavę</i>

³² Neki primjeri razvoja vokala, prozodijskog inventara i konsonantizma ciljano su ispitani prema onima zabilježenima u literaturi: Celinić, Anita: *Fonologija Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskog zagorja)*; Lončarić, Mijo: *Prozodija*, u *Kajkavsko narječje*, 1996:43-45; Malnar, Marija: *Fonologija govora Tršća u Gorskom kotaru*. Za potvrdu podrijetla pojedinih riječi korišteni su *Hrvatski etimološki rječnik* (Gluhak 1993) i *Slovenski etimološki slovar* (Snoj 2009).

ie	< ə u dugom naglašenom slogu: <i>tīē</i> 'taj', <i>dīēn</i> 'dan', <i>pīēsji</i> 'pasji', gl. prid. radni <i>cviēla</i> , <i>z nakīēu</i> 's poda'
	< ě u dugom naglašenom slogu: <i>črīēvu</i> 'trbuh', 3.l.jd. pz. <i>zīēšę</i> , gl. prid. radni <i>sidīēla</i> , <i>vmrīēti</i> 'umrijeti', <i>dīēu</i> 'dio', gl. prid. radni <i>štīēla</i> 'htjela', <i>rīēč</i> 'riječ'
i	< polazno dugo ī: <i>bīk</i> , 3. l.jd.pz. <i>kipī</i> 'kipjeti', <i>svījšku</i> 'svinjsko', <i>žīr</i> , 1. l.jd.pz. <i>žmirīm</i> , inf. <i>udīti</i> 'otići'
	< polazno kratko i: <i>nīka</i> 'ništa', <i>nīgdi</i> 'nigdje', <i>nīščę</i> 'nitko', <i>rīt</i> 'stražnjica', <i>kuprīva</i> 'kopriva', 1.l.jd. pz. <i>idęm</i> , <i>čętiri</i>
	< ě u naglašenom slogu ispred nazala u riječi <i>sīm</i> 'ovamo'
o	< o u kratkom naglašenom slogu: <i>sōli</i> , <i>mliēkō</i> , <i>kōza</i> , <i>gōsti</i> , <i>tōpula</i> 'topola'
	< q u kratkom naglašenom slogu: A jd. ž.r. <i>sęstrō</i> , <i>šalatō</i> , <i>ublōk</i> 'prozor', <i>rōbača</i> 'majica' i 'haljina'
	< ǫ u kratkom naglašenom slogu: <i>bōxa</i> 'buha', komp. prid. <i>dōkši</i> 'dulji', <i>pōx</i> 'puh'
uo	< polazno dugo ō: <i>duōjti</i> 'doći', <i>kuōža</i> 'koža', <i>kuōst</i> 'kost', <i>kuōla</i> 'kola', <i>nūōs</i> 'nos', <i>gruōzdję</i> 'grožđe'
	< q u dugom slogu: <i>zuōbi</i> 'zubi', <i>ruōža</i> 'ruža', <i>žęluōdic</i> 'želudac', I jd. ž.r. z <i>sęstruō</i> 'sa sestrom', z <i>jędnuō</i> 's jednom'
	< ǫ u dugom naglašenom slogu: <i>sūōza</i> 'suza', <i>kuōk</i> 'kuk', <i>pūōš</i> 'puž', <i>vūōk</i> 'vuk'
u	< polaznog dugog ū: <i>plūča</i> , <i>vūxu</i> , <i>žūu</i> 'žulj', 3.l.jd. pz. <i>kūxa</i> , <i>xrūška</i> 'kruška'
	< polaznog kratkog u: <i>kūp</i> , <i>zūtra</i> 'sutra', <i>mūjcik</i> 'mačić', <i>drūgač</i> 'drugačije', <i>vūjc</i> 'ujak', <i>vūjna</i> 'ujna'

Naglašeni slogotvorni sonant

ɾ	< ɾ: <i>kɾf</i> , gl.prid. radni m.r. <i>xmɾu</i> , <i>xɾš</i> , <i>vɾx</i> , G mn. <i>dɾf</i> , gl. prid. radni ž.r. <i>spɾxla</i> ,
---	---

Nenaglašeni vokali

a	< a: <i>platnò, ulòfka</i> 'olovka', <i>káva, pláfta</i> 'plahta'
	< q u ishodišnom *nq slogu glagola <i>utjgnati</i> 'otrgnuti', <i>zdignati</i> 'dignuti', <i>puginati</i> 'poginuti'
	< sekundarno ə u nenaglašenom obliku 1. l. jd. pz. glagola biti <i>sam</i>
ę	< sekundarno ə ispred r: <i>dòbę, vęter</i> 'vjetar', <i>grąber</i>
	< e: <i>sęlò, kámęn, zakl'ęnáu, vęčęrja, pęl'ati, sęstrá</i>
	< polazno kratko ę: <i>mę, sę, jęzik, ròčę</i> 'ručke', <i>jęmáti</i> 'uzimati', <i>vímę</i>
ie	< ě u dugom nenaglašenom slogu: <i>mliěkò</i> 'mlijeko', <i>gniēzdò</i> 'gnijezdo', <i>biēliti</i> 'guliti', <i>viēnęc</i> 'vijenac', <i>priēlás</i> 'prijelaz'
i	< ə u nenaglašenom slogu: <i>dędik, osimnájst</i> 'osamnaest', <i>vųgurik</i> 'krastavac', <i>pixáti</i> 'dirati', <i>sędim</i> 'sedam'
	< ě u nenaglašenom slogu <i>bilājęk</i> 'bjelanjak', <i>męni, čòvik</i> 'čovjek', <i>slipíc</i> 'sljepić', L mn. <i>f pòli</i> 'u polju', L jd. v <i>vųxi</i> 'u uhu'
uo	< q: <i>sūōdęc</i> 'sudac', <i>pūōgá, vruōčę</i> 'vruće', <i>sūōsęt</i> 'susjed', <i>pusūōditi</i> 'posuditi'
u	< u : <i>vugnáti</i> 'maknuti', L jd. <i>na laktu, snięgu</i> 'snijegu', I z <i>ludmi</i> 's ljudima'
	< o: <i>dvuriščę</i> 'dvorište', <i>prudąti</i> 'prodati', <i>kubila</i> 'kobila', G jd. <i>kuřá</i> 'konja', <i>nužá</i> 'noža', <i>ubęt</i> 'objed', <i>uná</i> 'ona'
	< q: <i>glávuvu, gusąk, gólup,</i>
	< l: <i>dužína, jąbuka</i>

Nenaglašeni slogotvorni sonant

ɾ	< ɾ: <i>xɾžąti, dɾžąti, dɾvá</i>
---	----------------------------------

5.2. PROZODIJA

5.2.1 Inventar

Inventar se sastoji od tri akcenta: kratki ' , cirkumfleks ^ , akut ~ i od jedne nenaglašene dužine ¯.

5.2.2 Realizacija

U slogu s cirkumfleksom prisuta je silazna intonacija, a u slogu s akutom uzlazna.

U kratkom naglasku nema opreke po kvaliteti.

5.2.3 Distribucija

Kratki se naglasak može naći u svim položajima u riječi: na jedinom slogu (*nīš*, *zlò*, *kǐf*), otvorenoj i zatvorenoj ultimi (I mn. *dicò*, G jd. *šalatè*, *suōdēc*, *ruōbēc*), penultimi (*němaš*, *děnis*, *dědik*, *nòči*, *věkšu*, *naciēpāli*), antepenultimi (gl.prid. radni ž.r. *udgòila*, *viditi*, *dėlati*, *kúpica*, *bábica*) višesložnih riječi.

Akut također može doći u svim položajima u riječi (D jd. *xǐptu* 'leđima', gl. prid. radni m.r. *īšiū* 'išao', 1.l.jd. pz. *zābim* 'zaboravim', G jd. *glavāticę*, *kurūzę* 'kukuruza', gl.prid.radni m.r. *zatrobīū* 'zatrubio', *pinęs*, I jd. *svęčęjūm* 'hrana koja se posvetila u crkvi na Uskrs') dok postojanje cirkumfleksa nije potvrđeno u ultimi (G mn. *dǐf* 'drva', *liēt* 'godina'; *māst*; pridjev *sām*; G jd. *rēda*; gl. prid. radni *ublēkla* 'obukla', *šīvala*, *zrēdīli*, *imiēla*, *pukazāu*).

Nenaglašena se dužina može naći samo u prednaglasnom položaju, dakle u penultimi ili slogovima ispred nje. Nenaglašena se dužina javlja na slogovima u kojima se nalaze nenaglašeni diftonzi i ispred kratkog naglaska: *gniēzdò*, *diētē*, *suōdēc*, *naciēpāli*, *kǐmpiērā*. Prednaglasne su dužine zabilježene i ispred akuta *žējā*, *kūmā*, *bilājēk*, *žutājēk*, *vrābēc*, *vrāpcī*, *zētēc*, *sībēti*. Ponekad se na mjestu dužina ispred akuta čuje samo kratak udar (ovisi o tempu govora kod ispitanika).

Kod osobnih se i povratnih zamjenica može primijetiti pomicanje naglaska na proklitiku: *nà sę*, *vù mę*, *pri męni*, *zà jęnga*.

U govoru se zabilježene prozodijske dublete: *nigdār* - *nīgdar*; (v) *drękū* - *drėku*; (na) *pamėti* – *pámėti*; (k) *plutú* - *plòtu*; *zurjēm* - *zòrjēm*; (na) *glavė* - *glāvi*. Primjeri koji imaju naglasak na ultimi ili penultimi čuvaju starije akcenatsko stanje u govoru, a primjeri s naglaskom na početnom slogu pripadaju novijem akcenatskom stanju. Spomenute dublete koriste i mlađi i stariji

ispitanici, samo što će stariji ipak češće upotrijebiti oblik s naglaskom na ultimi ili penultimi, a mlađi će češće naglasiti riječ na početnom slogu.

5.2.4. Podrijetlo

' < polaznog "	na jedinom slogu: <i>tič̌, zlò, pět, šěst, děd, lúk, pēs</i>
	na otvorenoj ultimi s prednaglasnom kračinom: pz. 3.l.mn. <i>bulē; sēlò</i> ; G jd. <i>sēlā, kulā, stulā, sęstrę</i> ; A jd. <i>sęstrò</i>
	na otvorenoj ultimi s prednaglasnom dužinom: <i>diētē, gniēzdò, mliēkò, zviēzda, puōti</i>
	na zatvorenoj ultimi s prednaglasnom kračinom: <i>jęzik, putòk, pijác, ubět, lunęc, ucět</i>
	na zatvorenoj ultimi s prednaglasnom dužinom: <i>ruōbęc, suōdęc, tvuōręc</i>
	na penultimi: <i>dēnis, bāba, cęsta, męstu, pixāti, pēsik</i>
	na penultimi s prednaglasnom dužinom: 3.l. mn. pz <i>siēčędu</i> 'sijeku', gl. prid. radni m.r. mn. <i>naciēpāli</i> 'nacijepali'
	na antepenultimi i slogovima ispred: <i>viditi, dęlati, kúpica, bābica</i>
^ < polaznog ^	na jedinom slogu: <i>riēč, zuōp, čriēp, kliēt, mūoš, lās, G mn. bāp, rāc, flāš; māst, kvās, suōu, nuōč̌, gnuōj, kuost</i>
	na penultimi: <i>męsu, ruōka, čriēvu, pijāni, kuōčka, siēnca, sānceę, vęčęrja, čriēsja, škārję, kíkla, kuōža, kuōra, męla, svāja.</i>
	na antepenultimi i slogovima ispred: <i>nīžiša</i> , I jd. <i>jābuku</i> ; 1.l.mn. pz <i>pubīramu</i> 'skupljati', 2.l. mn. pz <i>vidite</i> .
~ < polaznog ~	u jedinom slogu: <i>ręp, kuōt, stuōp, puōš, xruōšć, žūu</i>
	na zatvorenoj ultimi: <i>racāk, gusāk, kuvāč̌, purān, pužerūx, D mn. kuļōm, ludēm, 1.l.jd. pz žmirīm, 2.l.jd. pz kričīš</i>
	na otvorenoj ultimi: <i>kustję, smętję, G jd. sęstrę; 3.l.jd. pz biži, sidī; 1.l.mn. pz lętimò, bęcimò; 2.l.mn. pz dįžitę, kaditę; 3.l.mn.pz sįbidò, dįzidò</i>
	na penultimi: <i>pęrję, driēvję, G jd. vūxa; G mn. zuōbi, duōjti</i> 'doći', <i>zīti</i> 'izaći', <i>zęjti</i> 'uzeti', <i>utpričēti</i> 'otvoriti'; prid. <i>kisičlu, siruōva, kuōzji, vruōča, piēsji</i> ; redni brojevi <i>uōsmi</i> 'osmi', <i>dęvēti, stuōti</i> 'stoti'

	na antepenultimi i slogovima ispred: gl. prid. radni ž.r. <i>bičžala, kupīvala, glēdila</i>
--	---

5.3. KONSONANTIZAM

5.3.1. Inventar

- sonanti

m

v l r n

j (l) (n)

- opstruenti

p b f

t d

c s z

ʒ

ʒ̣

č š ž

k g x

Foneme *l* i *n* mogli bismo nazvati rubnim fonemima, pošto se pojavljuju samo u određenim riječima (*l̥udi*, *grm̥uɔv̥l̥e*, *k̥uɔl̥e*, *neizdr̥žl̥ivo*, *makuv̥n̥âč̥a*, *ur̥eh̥n̥âč̥a*, *k̥òr̥n̥âč̥a*, *gr̥āñ̥e*, *kn̥îg̥e*, *Ñ̥em̥âč̥ka*) i to pod utjecajem standarda.

5.3.2 Realizacija

Fonem *n* ostvaruje se ispred *k* i *g* kao alofon [ŋ] : *br̥eñ̥ke*, *jap̥ãñ̥kice*, *j̥eñ̥ga*, *f̥i̥ẽr̥uñ̥ge*, *Àñ̥ka*, *Zd̥eñ̥ku*, *Br̥añ̥ku*, *Br̥añ̥ka*.

Fonem *l* može se izgovarati malo mekše ispred prednjojezičnih vokala *e*, *ɛ*, *ie*: *ml̥'iẽk̥ò*, *č̣m̥êl̥'e*, *c̣ip̣eḷ'e*, *žḷ'iẽp̣*.

Prijedlog z 's/sa' ostvaraju se ispred bezvučnih šumnika kao [s]: *Tak jã imam br̥ĩg̣e s tuo g̣ãmaḍju*. Zanimljiva je pojava oblik *ẓ̌jo* 's njom', u kojem je vjerojatno došlo do jednačenja po mjestu tvorbe kada je još bio prisutan oblik za zamjenicu *nom*. Potom je došlo do prelaska palatalnog nazala *ṇ* u nazalni palatal *ṇ̃*.

Slična je situacija kod oblika *ẓ̌jih* 'iz njih' gdje je također došlo do jednačenja po mjestu tvorbe kada je oblik za genitiv množine zamjenice glasio *ṇih*, a potom je došlo do prelaska *ṇ* u nazalni palatal *ṇ̃* (*Ṣe ṃôrẹš ẓ̌ṇ̃ix ḍẹlati*). U govoru su zabilježeni primjeri u kojima je došlo do redukcije nazalnog *ṇ̃* (*ẓ̌ ṇih* > *ẓ̌ṇ̃ih* > *ẓ̌ ṇ̃h*): *Ṇika ṇe bu ẓ̌ ṇ̃h*.

5.3.3 Distribucija

Zvučni su se konsonanti zamijenili sa svojim bezvučnim parnjacima u finalnom položaju ispred stanke: *pinêš* 'novca', *put* 'pod', *zuôp*, *pluk*, *gòlup*, *puôš* 'puž', *gròp* 'grop', *jêš*, *žl'ēp* 'žlijeb', *betêk* 'bolest', *kriš* 'križ', *grôst* 'grozd', *dêšč* 'kiša'.

Postojanje fonema ʒ zabilježeno je samo u sljedećim primjerima: *oʒgura* 'od gore', *uʒgôr* 'od gore'

Fonem ʒ se pojavljuje u posuđenicama (*džêzva*, *džêmpêr*, *džêm*), ali i u riječima poput *ružžiti*, *zvižžem*, *dižžq* (G jd. od *dêšč* 'kiša'), *tužžu*.

Palatalni je lateral *l* u većini slučajeva depalataliziran: *lêtu*, *zêmla*, *l'iek*, *zêl'ê*, *pòl'ê*, *piluvina*, *valêk*. Sonant *n* u pojedinim se primjerima depalatalizirao i prešao u *n*: *knîge*, *Nêmâčka*, *sriêdni* 'srednji', *guôrni* 'gornji', *spuôdni* 'koji se nalazi ispod', *duôuni* 'donji'. No u većini slučajeva na mjestu *n* dolazi do pojave palatala *j*³³: *urehjqâča* 'orehnjača', *makuvjqâča* 'makovnjača', *škòrji* 'čizme', *vîxje* 'vrhnje', *kúxja* 'kuhinja', *žutāṭêk* 'žutanjak', G jd. *jê* 'nje', D jd. *jé* 'njoj', I jd. *ž ju*. U pojedinim se primjerima ponekad pojavljuje palatal *j*, a ponekad blago nazalan palatal *ṭ*: *črîēšja* 'trešnja', *grāṭe* 'granje', *kurjāča* 'kornjača', G jd. *vājkuša* 'jastuka', *svījsku* 'svinjsko'³⁴. Kod mlađih su govornika prisutni oblici u kojima se čuva *n* (*makuvnâča*, *urehnâča*, *kòrnâča*, *grāṇe*, *knîge*, *Nêmâčka*). Drugi proces koji se javlja je rastavljanje na slijed nazala i *j*, dakle s osamostaljenjem, fonologizacijom palatalnog elementa, u obliku *j*, i to s anticipacijom *j*, dakle u slijed *jn*³⁵. Primjer za takav proces je riječ *lâjnski* 'lanjski', *strâjnski* 'stran'. U početnom se položaju slijed *jn* rastavlja metatezom idućeg vokala u primjerima *nêga* > *jênga*, *nêgov* > *jênguf*³⁶.

Sonant *l* se u finalnom položaju ostvaruje kao dvousnjeni spirant *u*, N jd. *stòu*, *pêpêu*, *kutêu*, *s'òu*, *dîêu*, ali G jd.: *stulâ*, *pêpêla*, *kutlâ*, *sòli*, *diêlâ*. Imenice *čmêla* i *cìpêla* čuvaju *l* u svim padežima (*čmêle*, *cìpele*, *čmêli*, *cìpêli*...) osim u G mn. (*čmêu*, *cìpêu*), ponovno zbog finalnog položaja spomenutog fonema. Takvu razliku u distribuciji možemo primijetiti kod glagolskog pridjeva radnog muškog roda u jednini: *dòšiu*, *pukâzau*, *spliu*. S obzirom na to da se kod glagolskog

³³ S obzirom na napisano, nimalo ne čudi činjenica da izvorni govornici svoje naselje nazivaju *Duôunu Lâdaje*.

³⁴ Usporedi Celinić 2015:67.

³⁵ Lončarić, Mijo : *Konsonantizam*, u *Kajkavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb 1996., str. 93.

³⁶ Usporedi Lončarić 1996:93.

pridjeva radnog ženskog i srednjeg roda u jednini sonant nalazi u nefinalnom položaju, nije prisutno *u*, nego *l*: *dòšla/ dòšlu*, *pukâzala / pukazâlu*, *spîla / spîlu*. Potvrđena su i odstupanja od spomenutog pravila, naime u riječima *Séuník* 'ime naselja u blizini: Selnik' i *bôušî* 'bolji' ipak je došlo do zamjene *l* sa *u*, vjerojatno zbog pozicije ispred suglasnika. Dvojaki su oblici prisutni kod riječi 'učitelj' *učîteu / učîteł* i 'kralj' *krâł / krâu*.

Sonant *v* se ispred bezvučnih opstruenata i na kraju riječi ponaša kao opstruent, dakle obezvučuje se: *křf*, *ôfca, čřf*, *křf*, *G mn. jęzikuf*, *bikřf*, *vuřf*, *žerjâfka*, *drâfski*, *f xřzi*. Sonant *v* u inicijalnom položaju u pojedinim riječima ispada (*lâs* 'vlas', *si* 'svi', *sę* 'sve', *zęjti* 'uzeti') dok se u drugima čuva (*vrîemę*, *vęter*, *vęruvati*, *vęra*, *vręća*). Do ispadanja sonata dolazi ako je *v* dio skupova *tvr*, *svl*, *svr*, što je vidljivo u primjerima *čęřtik* 'četvrtak', *třdi* 'tvrđ', *třdajęk*, *třduglâf*, *slâćim* 'svlačim', *slaciônica*, *srâka* 'svraka', *sřdlř*, *sřbř* 'svrbi'. Gubljenje fonema *v* u skupu *vt-* zabilježeno je samo u riječi *třrk* 'utorak'. U primjerima *duvęc* 'udovac' i *dřvica* 'udovica' došlo je do pojednostavljivanja suglasničke skupine *vd*.

Čuva se stari suglasnički skup *čr*: *čřevu*, *čřešřa*, *čřf*, *čřmu*.

U sekundarnoj skupini *tęj* nije došlo do jotacije, stoga je prisutna u *vřlitę* 'proljeće', *lřstę* 'lišće', *smętęř* 'smeće', *kustęř* 'kosti'.

Iako je razvoj **d'* i **zd'* u jednom dijelu kajkavskih govora jednak, u govoru Donjeg Ladanja to nije tako. Kada je **d'* samostalno razvit će se *j*, kao u primjeru *męja*. U skupini **zd'* dolazi do pojave *žř*: *ružřiti*, *zvižřęm*, *dižřę* (G jd. od *dęšć* 'kiša').

Velar *x* (*h*) se većinom čuva u početnom položaju: *xřža*, *xrbęt*, *xrřška*, *xlâćjak* 'remen'. No, u prezentskim oblicima glagola *štęti*³⁷ 'htjeti' početno se *x* gubi (*řčem*, *řčęř*, *řčę*, *řčemmu*, *řčęte*, *řčęju/řčędu*). Fonem *x* čuva se u srednjem slogu (*břxa*, *mřxa*, *pixâti*, *snęxa*). U finalnom se položaju u većini slučajeva čuva (*grâx*, *pužęřx*, *vřx*, G mn. *vřx*, *třęx*), no u lokativu množine imenica, *x* daje *j*: *v rukâj*, *na nugâj*, *pu kâvaj*, *f xřžaj*.

Skup *xv-* se pojednostavljuje, odnosno prelazi u *f* u riječima *fřla*, *faliti*,

³⁷ Oblik dolazi od *prasl. *xotęti*. Došlo je do palatalizacije (*x* se promijenilo u *ř* pod utjecajem *ę*), a potom do ispadanja *o*.

U skupu *xt-* dolazi do prijelaza *x* u *š* kod glagola *štětī* 'htjeti' : *štīēla*.

U skupu *xr-* ponekad se gubi spirant *x*, stoga je na terenu prisutno supostojanje oblika koji čuvaju izgovor spiranta, vjerojatno pod utjecajem standarda: *utxranīti*, *sxranīti* i oblika koji ne čuvaju njegov izgovor : *utrānila sam*, *srānila sam*.

U skupu *-xk-* ponekad *x* prelazi u *f* : *žmēfki*, *mēfki*. Međutim, zabilježeno je supostojanje oblika *žmēxik* u kojem je došlo do metateze s vokalom što slijedi nakon skupa *-xk-* .

U skupovima *kt*, *gt*, *pt* dolazi do promjene prvog člana skupa (*k*, *g*, *p*) u *f* što je vidljivo u primjerima: *nōfti*, *l'ēfku*³⁸, *fīčēk*. U govoru je potvrđen i oblik *tīčēk* u kojem je došlo do pojednostavljivanja suglasničke skupine *pt > t*, no u govoru je zabilježeno supostojanje svih triju oblika *ptīč*, *fīč* i *tīč*.

Osim kao rezultat pojednostavljivanja skupa *xv*, fonem *f* javlja se u riječima kao što su *frīžidēr*, *fl'ētna*, *fīšku*, *fīerunğę*, dakle u posuđenicama.

Posebno je zanimljiva promjena u kojoj fonem *k* ispred bezvučnih konsonanta prelazi u *x*, a potom se *x* mijenja u *š*. Riječ u kojoj dolazi to takve promjene je *nīščę* (*nitko > nīxčę > nīščę*)

Pojednostavljivanje suglasničkih skupina zastupljeno je kada se one nađu u okruženju određenih fonema ili na određenoj poziciji u riječi. Na početku monema dolazi do ispadanja *g* ispred *d* : *de* 'gdje' , *da* 'kada'. Kada se fonem *d* nađe pokraj fonema *n*, dolazi do redukcije *d*, kao u primjeru *jėdno > jėno*.

³⁸ *psl. *Лѣгъкъ < lęku < lęku*

5.3.4. Podrijetlo

<i>v</i>	< v ¹ : v ¹ uš 'uš', v ¹ lêč ¹ i 'vući'
<i>j</i>	< u skupovima <i>taj</i> (*táj), <i>daj</i> (*dáj): <i>lístjē</i> , <i>gruōzdjē</i>
	< <i>ń</i> nakon fonologizacije palatalnog elementa s antipacijom <i>j</i> : <i>kôj</i> 'konj'
	< <i>d'</i> : <i>žejǵ</i> , <i>mějǵ</i> , komp. prid. <i>mlájša</i> 'mlađa', <i>slájša</i> 'slađa', <i>svǵja</i> 'svađa', <i>sájē</i> , <i>žejǵen</i> 'žedan'
	< <i>i</i> u konstrukcijama glagola <i>iti</i> : <i>duōjti</i> , <i>prêjti</i>
	< praslavensko * <i>r'</i> u riječima <i>vêčêrja</i> , <i>škârjē</i> , <i>ôrjem</i>
<i>l</i>	< kao rezultat depalatalizacije : <i>zêmla</i> , <i>prijâtēl</i>
<i>r</i>	< <i>ž</i> u intervokalnom položaju kod prezenta glagola moći : <i>móreš</i> , <i>mòremu</i>
	< praslavensko * <i>r'</i> u riječima <i>vêčêrja</i> , <i>škârjē</i> , <i>ôrjem</i>
<i>n</i>	< kao rezultat depalatalizacije <i>ń</i> : <i>knîga</i>
<i>f</i>	< <i>v</i> na kraju riječi i ispred bezvučnih suglasnika : <i>kǵf</i> , <i>ôfca</i>
	< pojednostavljivanje skupine <i>xv</i> : <i>fǵla</i>
	< <i>k</i> u skupini <i>kt</i> : <i>nôfti</i>
	< <i>p</i> u skupini <i>pt</i> : <i>fñčêk</i>
<i>č</i>	< <i>č</i> : <i>čêrtǵik</i> , <i>čôba</i> 'usna', <i>kričâti</i> 'vikati', <i>kluč</i> , <i>čôvik</i> ,
	< <i>t'</i> : <i>pêčǵi</i> , <i>n^uôč</i> , <i>čêr</i> , <i>ubêčâti</i> , <i>sviēčâ</i> , <i>vêč</i>
<i>š</i>	< <i>x</i> < <i>k</i> u riječi <i>nitko</i> > <i>nǵčē</i> > <i>nǵčē</i>
	< * <i>skj</i> = * <i>stj</i> : <i>dvurǵščē</i> , <i>klǵšča</i> 'kliješta', 3.l.mn.pz. <i>ǵščēdu</i> 'traže', <i>kuščica</i> 'koštica', <i>xr^uôšč</i> 'jelenak', <i>ščignǵti</i> 'štipnuti', <i>kuščêr</i> 'gušter'
<i>u</i>	< <i>l</i> u finalnoj poziciji : gl. prid. radni m.r. <i>dǵu</i> 'dao', <i>učîteu</i> 'učitelj'

5.4. SINTEZA

U većem se dijelu kajkavskih govora refleks poluglasa izjednačio s refleksom jata, a refleks slogotvornog *ǰ* s refleksom stražnjeg nazala, stoga su dobivene dvije jednadžbe koje ne nalazimo ni u jednom drugom slavenskom jeziku: $\check{e} = \text{ǰ}$ i $ǰ = \varphi$ (Lončarić 1996:71). U mjesnom govoru Donjeg Ladanja također vrijede spomenute jednadžbe.

Refleksi šva i jata u Donjem Ladanju ovise o dužini sloga i naglasku³⁹. Refleks je izjednačenog jata i poluglasa u dugom naglašenom i nenaglašenom slogu ravan dvoglas *ie*: $\check{e} > \text{sid}^{\text{e}}\text{la}$, $\text{bi}^{\text{e}}\text{li}$, $\text{bi}^{\text{e}}\text{li}^{\text{ti}}$; $\text{ǰ} > \text{d}^{\text{e}}\text{ñ}$, $\text{z} \text{ naki}^{\text{e}}\text{y}$. U kratkom naglašenom slogu izjednačeni jat i šva dali su zatvoreno *ę*: $\check{e} > \text{ur}^{\text{e}}\text{x}$, $\text{m}^{\text{e}}\text{stu}$, $\text{f s}^{\text{e}}\text{l}^{\text{e}}$; $\text{ǰ} > \text{kut}^{\text{e}}\text{y}$, $\text{d}^{\text{e}}\text{šč}$, $\text{uc}^{\text{e}}\text{t}$, $\text{v}^{\text{e}}\text{s}$. Međusobno izjednačeni jat i šva u nenaglašenom su slogu dali *i*: $\check{e} > \text{č}^{\text{e}}\text{vik}$, $\text{d}^{\text{e}}\text{li}$, $\text{g}^{\text{e}}\text{ri}$, $\text{p}^{\text{e}}\text{ulik}$; $\text{ǰ} > \text{v}^{\text{e}}\text{gurik}$, $\text{c}^{\text{e}}\text{zik}$, $\text{l}^{\text{e}}\text{kit}$.

Od navedenog razvoja postoje i odstupanja⁴⁰. Kada je šva dio inicijalne skupine *v̄b*, reflektira se kao *u/ü*⁴¹, odnosno $\text{v}^{\text{e}}\text{b} > \text{vu/vü}$: $\text{v}^{\text{e}}\text{ni}$, $\text{v}^{\text{e}}\text{n}$, $\text{v}^{\text{e}}\text{š}$, $\text{v}^{\text{e}}\text{snica}$, $\text{v}^{\text{e}}\text{xu}$, $\text{v}^{\text{e}}\text{ra}$. U riječima *d̄oβer*, *v̄eβer*, *gr̄aβer* sekundarno nenaglašeno šva ispred *r* nije dao *i*, nego *ę*. Odstupanje je prisutno i u riječi *sim* 'ovamo', gdje je *č* u naglašenom slogu ispred nazala dao *i*⁴².

Refleks stražnjeg nazala *ϕ* i slogotvornog *ǰ* izjednačen je s refleksom etimološkog *o*, ali ovisi o slogu u kojem se nalazi (dugi, kratki naglašeni slog ili nenaglašeni)⁴³. U naglašenom i nenaglašenom dugom slogu *o*, *ϕ* i *ǰ* izjednačeni su u dvoglas *uo*: $\text{o} > \text{r}^{\text{u}}\text{ok}$, $\text{k}^{\text{u}}\text{ost}$, $\text{b}^{\text{u}}\text{osi}$, $\text{gr}^{\text{u}}\text{ozd}^{\text{e}}$;

³⁹ O dužini sloga i naglasku ovise refleksi jata i šva u voćanskom kraju, o čemu piše Celinić (2015: 43-48). U voćanskom kraju će izjednačeni refleks jata i šva u dugom slogu biti dvoglas *ie*, u kratkom naglašenom zatvoreno *ę*, u nenaglašenom slogu *i*. Odstupanja od spomenutih pravila prisutnija su u voćanskom kraju, nego li u govoru Donjeg Ladanja, a na njih utječe fonemski kontekst (na primjer nazali).

⁴⁰ Odstupanja prisutna u govoru Donjeg Ladanja prisutna su i u govoru voćanskog kraja (usporedi Celinić 2015: 43-48).

⁴¹ Prema Lončariću (1996:69) u zapadnom je perifernom dijelu kajkavskog područja došlo do povišenja niskog difuznog *u*, do njegovog pomicanja naprijed, tj. prešao je u *ü/ü*, kao u slovenskom jeziku. Takvo je pomicanje zabilježeno i u govoru Donjeg Ladanja, ali samo u pojedinim riječima, najčešće onima koje započinju s *vu-*, u slogovima s akutom: *v̄uš*, *v̄ušnica*, *v̄uxu*, *v̄ura*, ali i *p̄ućica*.

⁴² Postoji mogućnost da je izraz preuzet iz voćanskih govora gdje *č* uvijek u naglašenom slogu ispred nazala prelazi u *i* (usp. Celinić 2015:45).

⁴³ Usporedi Celinić 2015:51-52

$q > su\bar{o}d\acute{e}c$, $r\bar{u}\bar{o}ža$, $vr\bar{u}\bar{o}č̣u$; $ḷ > ku\bar{o}k$, $v\bar{u}\bar{o}k$, $p\bar{u}\bar{o}ž$. U kratkom naglašenom slogu refleks o , q i $ḷ$ izjednačen je u zatvoreno o : $o > s\bar{o}li$, $k\bar{o}kut$, $k\bar{o}pam$; $q > A$ jd. $s\bar{e}str\bar{o}$, $\acute{s}alat\bar{o}$, $r\bar{o}ba\acute{c}a$; $ḷ > p\bar{o}x$, $b\bar{o}xa$, $d\bar{o}k\acute{s}i$. U nenaglašenom slogu o , q i $ḷ$ dat će u : $o > dvuriš\acute{c}e$, $ub\bar{e}t$, $kub\bar{i}la$; $q > A$ jd. $gl\bar{a}vu$, $gus\bar{a}k$, $iš\bar{c}e\acute{d}u$; $ḷ > j\bar{a}buka$, $du\acute{z}ina$. Iznimka je refleks stražnjeg nazala q koji će u naglašenom i nenaglašenom položaju uz nazale u pojedinim riječima, to jest glagolima, dati a : $vmikn\bar{a}ti$ $s\bar{e}$, $vugn\bar{a}ti$ $s\bar{e}$, $zakl\bar{e}n\bar{a}ti$, $pudvugn\bar{a}ti$, $ut\bar{g}nati$, $zdl\bar{g}nati$, $pug\bar{i}nati$ ⁴⁴. U riječi $s\bar{a}nc\bar{e}$ 'sunce' dugo je $\bar{l}$ dalo $\bar{a}$ što bismo mogli povezati s nazalom koji dolazi iza, no s obzirom na to da u drugim riječima, s jednakim fonemskim okruženjem ($ku\bar{o}n\acute{e}$, $v\bar{u}\bar{o}nati$, $p\bar{u}\bar{o}ni$) ne dolazi do identične promjene, postoji mogućnost da je riječ $s\bar{a}nc\bar{e}$ preuzeta iz voćanskog govora⁴⁵. Promatrajući dvije spomenute jednakosti, možemo primijetiti jasne paralele. Jednačenja $\acute{e} = \bar{a}$ i $ḷ = q = o$ ovise o dužini i naglasku sloga u kojem se nalaze, stoga će u dugom slogu dati dvoglas ie ili uo , u kratkom naglašenom slogu određeni zatvoreni vokal e ili o , a u nenaglašenom slogu njihova će se vrijednost izjednačiti s vrijednošću polaznog i odnosno u ⁴⁶. Lončarić (1996:47) upravo različit razvoj vokalizma u naglašenom i nenaglašenom položaju spominje kao jednu od karakteristika varaždinsko-ludbreških govora.

Polazni e i prednji nazal $\acute{e}$ izjednačili su se u fonemu e u naglašenom i nenaglašenom slogu: $e > m\bar{e}la$, $ku\bar{j}\acute{e}$; $\acute{e} > j\bar{e}tra$, $pr\bar{e}sti$

Po pravilu će se polazni dugi i kratki i razviti u i ($b\bar{i}k$, rit), no postoji nekoliko primjera u kojima je umjesto toga u slogu s akutom ispred r došlo do razvoja i^e : $k\bar{i}mp\bar{i}r$, $pur\bar{i}r$, $ta\bar{i}r$, $ufic\bar{i}r$.

Zbog jednačenja u kajkavskim govorima često u nenaglašenom slogu dolazi do smanjena vokalskih jedinica (obično na četiri)⁴⁷, no u govoru Donjeg Ladanja nije prisutna takva situacija. Naime, svaki se vokalski sustav sastoji od 6 vokala (dugi: i , u , ie , uo , e , a ; kratki: i , u , e , e , o , a ; nenaglašeni i , u , ie , uo , e , a).

⁴⁴ U voćanskim govorima uvijek će q dati a u naglašenom i nenaglašenom položaju uz nazale, a u govoru Donjeg Ladanja takav je refleks prisutan samo u spomenutim glagolima. Usporedi Celinić 2015: 53-54

⁴⁵ U voćanskim je govorima $\bar{l}$ dalo $\bar{a}$ u naglašenom i nenaglašenom položaju uz nazale: $s\bar{a}nc\bar{e}$, $k\bar{a}n\bar{e}$, $v\bar{a}natni$, $p\bar{a}ni$ (usporedi Celinić 2015:54).

⁴⁶ Usporedi Lončarić 1988:48

⁴⁷ Usporedi Lončarić 1988:48

Tendencija uklanjanja nekih vokala iz inicijalnog položaja prisutna je i u ovom govoru, stoga se u pojedinim riječima gube početni samoglasnici (*lěktrika*) ili se javlja proteza (v- ispred stražnjojezičnih vokala, odnosno x- ispred slogotvornog *ʃ*)⁴⁸.

Inventar prozodema čine tri naglasaka: kratak, akut, cirkumfleks i jedna nenaglašena dužina koja se može pojaviti samo u prednaglasnom položaju. Prema tome, sve su zanaglasne dužine pokraćene. Naglasni se sustav svojim inventarom podudara s osnovnom kajkavskom akcentuacijom⁴⁹ te pripada prvoj ili konzervativnoj skupini prema Ivšiću (vidi Ivšićevu kartu sa str. 65. u Lončarić 1996). Da se naglasni sustav mijenja potvrđuju dublete *nigdār - nīgdar*; (v) *drěku' - drěku*; (*na*) *paměti - páme̋ti*; (*k*) *plutú - plòtu*; *zurjém - zòrjem*; (*na*) *glavě - glâvi*. U govoru supostoje oblici koji čuvaju starije akcenatsko stanje (naglasak na ultimi ili penultimi) te oni koji čuvaju novije (s prenošenjem naglasaka na početni slog riječi).

U konsonatizmu govora Donjeg Ladanja dolazi do ukidanja opreke po zvučnosti na kraju riječi, odnosno do prijelaza zvučnih konsonanta u bezvučne.⁵⁰ Palatalni lateral *ʎ* u većini se primjera depalatalizirao (*l'īek, zēlē, pōlē*). Palatalni lateral *ń* prisutan je u govoru mlađih stanovnika, ali većinom se depalatalizira u *n* (*Nēmāč̣ka, sriēdni*) ili zamjenjuje s *j* (*vřxjē* 'vrhnje', *kúxja* 'kuhinja'). Neutralizira se opreka između *č* i *ć*, odnosno na mjestu *č* i *t'* javlja se srednje *č̣* (*č̣ōba, pēč̣i*). Razvoj *d'* u promatranom je mjesnom govoru identičan njegovom razvoju u zapadnim dijelovima kajkavskog govora, u većem dijelu čakavskog govora i u slovenskom jeziku, dakle dolazi do izjednačavanja s *j*. Također se podudara da razvoj *d'* nije isti kada je ono samostalno i kada je u skupu *zd'*. Skup *zd'* razvija se paralelno sa skupom *st' > šč̣*, dakle *zd' > žẓ̌*. S obzirom na navedeno, kao u zapadnom kajkavskom području, tako i u mjesnom govoru Donjeg Ladanja, u sustav samo u specifičnom položaju ulazi zvučni parnjak palatalne afrikate⁵¹.

⁴⁸ Usporedi Lončarić 1996: 81.

⁴⁹ Usporedi Lončarić 1996:47.

⁵⁰ Usporedi Lončarić 1996:94.

⁵¹ Usporedi Lončarić 1996:89.

3. FRAZEOLŠKI OPIS

Osnovna je jedinica frazeološkog jezičnog sustava frazem. U frazemima dolazi do promjene odnosno gubitka značenja svih ili nekih sastavnica (bar jedne od njih), stoga značenje cijele sveze ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica⁵². Frazemi se rabe kao gotove, cjelovite jedinice, tako da ne nastaju u govornom procesu, nego su govorniku unaprijed poznate, na neki način zadane: on ne bira sastavnice, nego gotovu svezu⁵³. Prema tome frazem karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura⁵⁴.

Tri su osnovna oblika frazeološke analize: semantički, strukturni i sintaktički. Semantička se analiza bavi frazeološkim značenjem, načinom njegova formiranja, a sintaktička proučava na koji se način frazem uključuje u rečenično ustrojstvo te određuje njegovu funkciju u rečenici. Strukturna se analiza bavi formalnom stranom: opsegom frazema, leksičkim sastavom i određivanjem sintaktički glavne komponente.⁵⁵

U radu je frazeološki opis napravljen pomoću strukturne i semantičke analize prikupljenog frazeološkog korpusa.

⁵² Menac 2007:9.

⁵³ Menac 2007:9.

⁵⁴ Fink –Arsovski 2002: 6.

⁵⁵ Usporedi Fink –Arsovski 2002:8.

6.1. STRUKTURNA ANALIZA

Strukturna analiza frazema temelji se na proučavanju leksičkoga sastava, to jest utvrđivanju gramatičkih kategorija njihovih sastavnica. Oblik frazema može biti trojak: fonetska riječ, skup riječi i frazemska rečenica.

*Fonetska je riječ*⁵⁶ opsegom najmanja jedinica koja se sastoji od jedne samostalne i naglašene riječi i jedne nesamostalne i nenaglašene riječi (proklitike ili enklitike).⁵⁷ Uz samostalnu naglašenu riječ ne mora biti samo jedna proklitika ili enklitika, naime ponekad se mogu javiti dvije, najvažnije je da taj strukturni tip čini jednu akcenatsku cjelinu.⁵⁸ *Skup riječi* sastoji se od dviju ili više samostalnih riječi, a u *frazemskoj je rečenici* osnovni strukturni dio rečenica.⁵⁹

⁵⁶ Dio frazeologa smatra kako se frazem mora sastojati od najmanje dvije samostalne i naglašene riječi. Međutim Željka Fink u radu *Tipovi frazema- fonetskih riječi* objašnjava kako frazemi – fonetske riječi imaju sve osobine frazema (imaju stalan i jedino moguć leksički sastav, ne stvaraju se u govornom procesu i kao cjelina se uključuju u kontekst te imaju čvrstu strukturu). Sporno je, prema Fink, jedino to jesu li fonetske riječi dio frazeologije u užem ili širem smislu riječi. (Usporedi Fink 1998:94)

⁵⁷ Usporedi Menac 2007:18.

⁵⁸ Usporedi Fink – Arsovski 2002:8.

⁵⁹ Usporedi Fink-Arsovski 2002:8 i Malnar 2011:103

6.1.1. Fonetska riječ

U prikupljenom korpusu frazema najmanje ima frazema s opsegom fonetske riječi⁶⁰ (2,53%): *ni cvike, ni m'vę, na kn'p, kak dilid'ajc, bez p'amęti...* Najčešće se pojavljuju frazemi strukture *prijedlog + imenica* što se podudara sa stanjem u standardnom književnom jeziku.⁶¹

6.1.2. Skup riječi

Najviše prikupljenih frazema, čak 73,43%, prema opsegu pripada skupu riječi, skupini najbrojnijoj i u hrvatskom standardnom jeziku.⁶² Frazemi se unutar te skupine još mogu razvrstati u tri podskupine: glagolske, imenične i pridjevske frazeme. Po brojnosti se u ovoj skupini ističu glagolski frazemi, naime čak 77,30 % frazema sa strukturom skupa riječi čine glagolski frazemi, dakle oni čine 56,77% cjelokupne građe rječnika. Samo neki od primjera su: *što bu koga tak vudriu ka mu zuobi pucure*, komu *pero pu riti vuziti, dišido* komu *penezi, zvleči se z dreka*, *što hodi ko da mu je zajni čas, drgeče* što *kak hladnetina*. Drugi su po zastupljenosti pridjevski frazemi, 13,20 % frazema skupa riječi pripada toj podskupini. Što znači da 9,70% korpusa rječnika čine pridjevski frazemi sa strukturom skupa riječi: *žmefki kak kamen, žejni kak kača, zmazani kak gujdik, nažderani kak pes, mladi ko rosa v puone*. Među frazemima sa strukturom skupa riječi najmanje su zastupljeni imenički sa 9,49 %, odnosno 6,70 % ako promatramo cijeli prikupljeni korpus (*čovik na mesti, puo pipe baguša, drek na šibici, z neba pud rebra, ko prst i novit*).

⁶⁰ Među frazemima s opsegom fonetske riječi moguće je razlikovati *prave* i *potencijalne frazeme – fonetske riječi*. *Pravi frazemi – fonetske riječi* imaju samostalno frazeološko značenje, dakle semantički funkcioniraju i bez riječi (najčešće glagola) na koju se odnose. *Potencijalni frazemi – fonetske riječi* mogu imati dvojni oblik i dvojni funkciju u rečenici. S jedne se strane vežu s glagolom *biti* te zajedno s njime vrše funkciju predikata u rečenici. Kada se povežu s glagolom, glagol postaje njihova frazeološka komponenta, pa više ne govorimo o fonetskim riječima. Kada se upotrebljavaju uz imenicu kao njezin atribut, imenica nije njihova frazeološka komponenta, već kolokacija, stoga se vraćaju u kategoriju fonetskih riječi. Na primjer *biti bez pameti* i *čovjek bez pameti*. Postavlja se pitanje jesu li to dva frazema ili jedan. Prema Fink (1998:97) to su dva frazema jer im je i kategorijalno značenje različito: oni s glagolom *biti* su glagolski, a drugi su supstantivni. U navedeni postotak fonetskih riječi u prikupljenom korpusu ulaze i potencijalni i pravi frazemi. (Usporedi Fink 1998:95-97)

⁶¹ Usporedi Fink 1998:97

⁶² Usporedi Malnar 2011:103.

6.1.3. Frazemska rečenica

Postoji nekoliko tipova frazemskih rečenica: rečenice koje se upotrebljavaju u svojem osnovnom obliku, ne otvaraju mjesto za rekciju i kolokaciju, rečenice koje čuvaju slobodno mjesto za promjenljive dijelove pomoću kojih se uklapaju u kontekst, besubjektne rečenice s glagolom u 2. licu jednine, bezlične rečenice, rečenice koje se upotrebljavaju kao ovisne u sklopu složene rečenice.⁶³ Frazemske rečenice u prikupljenom korpusu čine 23,23% (*trla baba lan da joj prođe dan, da bi Buog dau kaj se komu jezik posušiu, zima je kaj komu zuobi cvingoču, vruoče je kaj se pari što, trejti puot i Buog pumaže, drek je komu v ciene*).

6.1.4. Poredbeni frazemi

Budući da poredbe imaju snažnu ekspresivnost, konotativno značenje i izraženu slikovitost, dobivši status ustaljenih izraza prešle su u frazeološki fond u kojem se izdvajaju kao jedan njegov strukturni tip – poredbena frazeologija.⁶⁴ Poredbeni frazemi nastaju od svih tipova osnovnih frazeoloških sveza, od fonetskih riječi do rečenice, tako da se ovima dodaju poredbeno-načinski veznici *kao, kao da* ili prijedlog *poput* + G (riječ u genitivu)⁶⁵. U mjesnom govoru Donjeg Ladanja spomenuti poredbeno-načinski veznik može glasiti *ko, kak, ko da, kaj*⁶⁶. U prikupljenom korpusu poredbeni frazemi čine 25,25 % građe⁶⁷: *hodi što ukuoli /pu hižaj ko župnik s križicum, biži kak vrag ud tamjana što, bieli ko snieg je što, vrteti se ko ringišpil, imeti rit kak peč, ko da je prsica skosala koga/kaj, črleni kak pijanic, zgledi što ko da nema nika za jesti*.

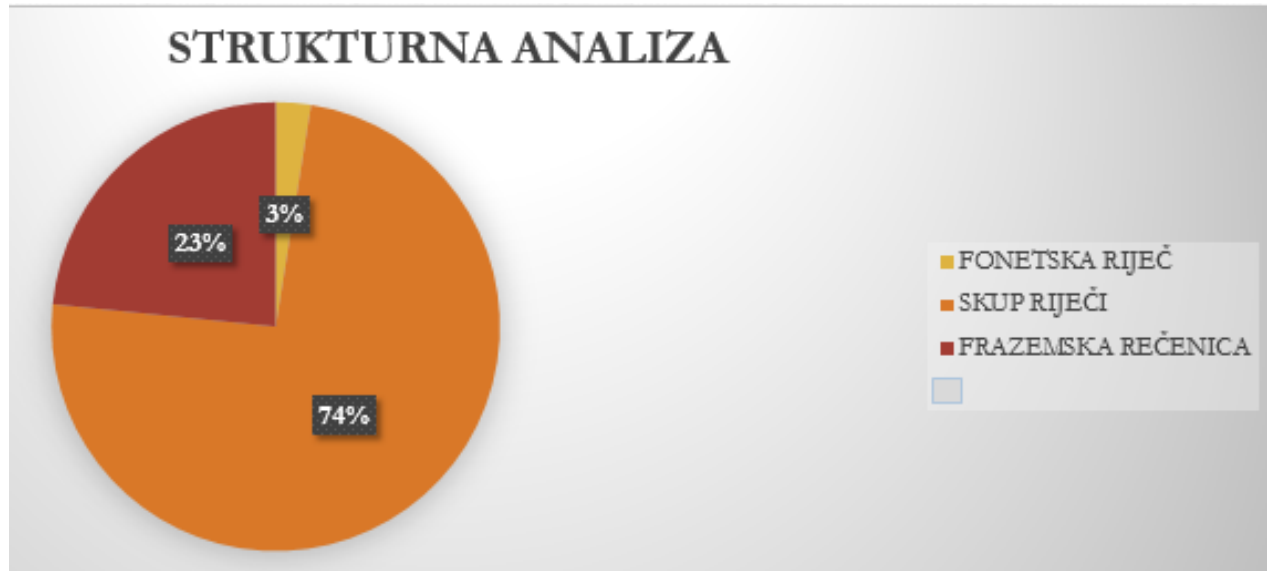
⁶³ Usporedi Menac 2007: 38-39.

⁶⁴ Fink –Arsovski 2002:11.

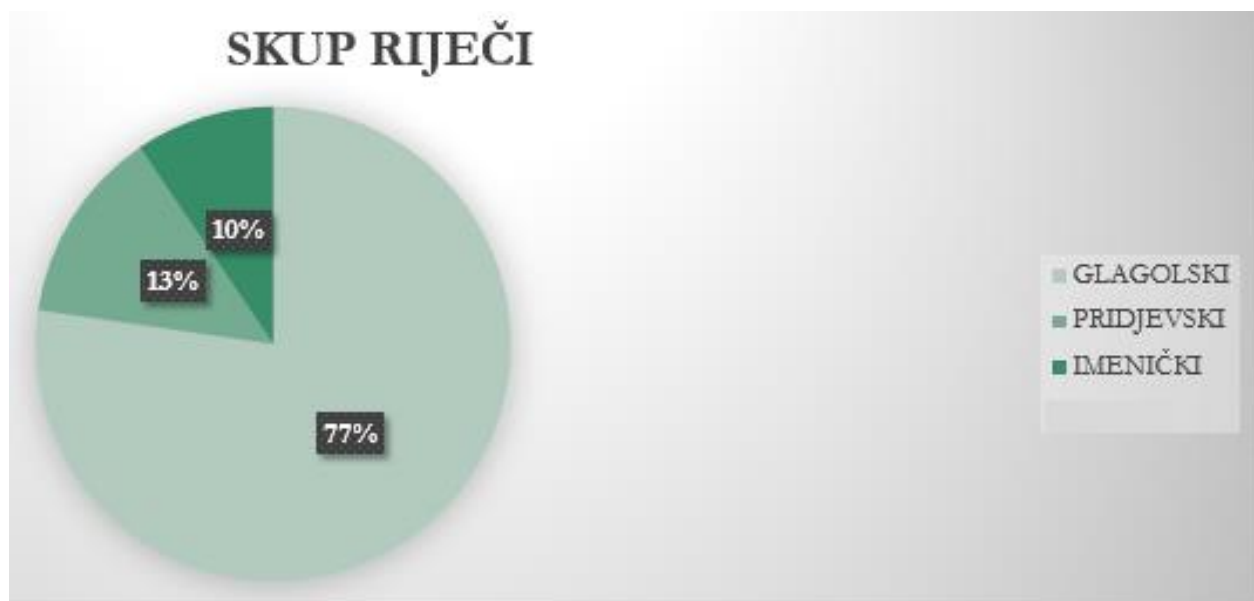
⁶⁵ Menac 2007:39

⁶⁶ Ne postoji pravilo po kojem se javljaju spomenuti veznici u poredbenim frazemima, dakle na terenu se u svakom poredbenom frazemu mogu zabilježiti svi spomenuti veznici.

⁶⁷ Navedeni su samo neki primjeri poredbenih frazema.

Slika 1: Grafički prikaz strukturne analize frazeološke građe.

Slika 2: Grafički prikaz zastupljenosti glagolskih, pridjevskih i imeničkih frazema unutar frazema sa strukturom skupa riječi.

6.2. SEMANTIČKA ANALIZA⁶⁸

Semantička analiza frazema obuhvaća unutrašnji i vanjski aspekt značenja frazema. Unutrašnji aspekt proučava semantičku pretvorbu sastavnica frazema, a vanjski semantičke odnose koje frazemi međusobno uspostavljaju.⁶⁹

6.2.1. Konceptualna analiza

Na temelju konceptualne analize frazemi su klasificirani u pet skupina: frazemi koji se odnose na čovjeka, na predmete, situacije, način te ostali frazemi.

Najbrojniju skupinu čine frazemi koji se odnose na čovjeka (66,16%): *biti kak crkveni miš, debeli kak medved, nažderani kak šekriet, držati se ko mila Giera, biti preveć pametin, biti ko radio Max, rievati se ko robača v bapsku rit*. Spomenuti se frazemi odnose na čovjekovu vanjštinu, dakle fizički izgled (mršavost, debljina, ljepota, ružnoća, način držanja tijela, stil odijevanja, ten, put), stanje (pijanstvo, zdravlje, spavanje), karakterne osobine (umišljenost, brbljavost, tvrdoglavost, nestrpljivost, lažljivost) i ponašanje (pružanje potpore, iskorištavanje, zlostavljanje, prisnost).

Frazemi koji se odnose na situacije čine 16,46% prikupljenog korpusa (*mutati se ko maček uku vruoče kaše, i mrtvumu se more duguditi, zajti v krive vode, z dreka čisti ziti, ko da se zidu guvori*). Situacije na koje se odnose su uspjeh, neuspjeh, čekanje, uzaludnost, umiješanost u sumnjive poslove, upadanje u nevolje, povoljne i nepovoljne situacije, propuštene prilike.

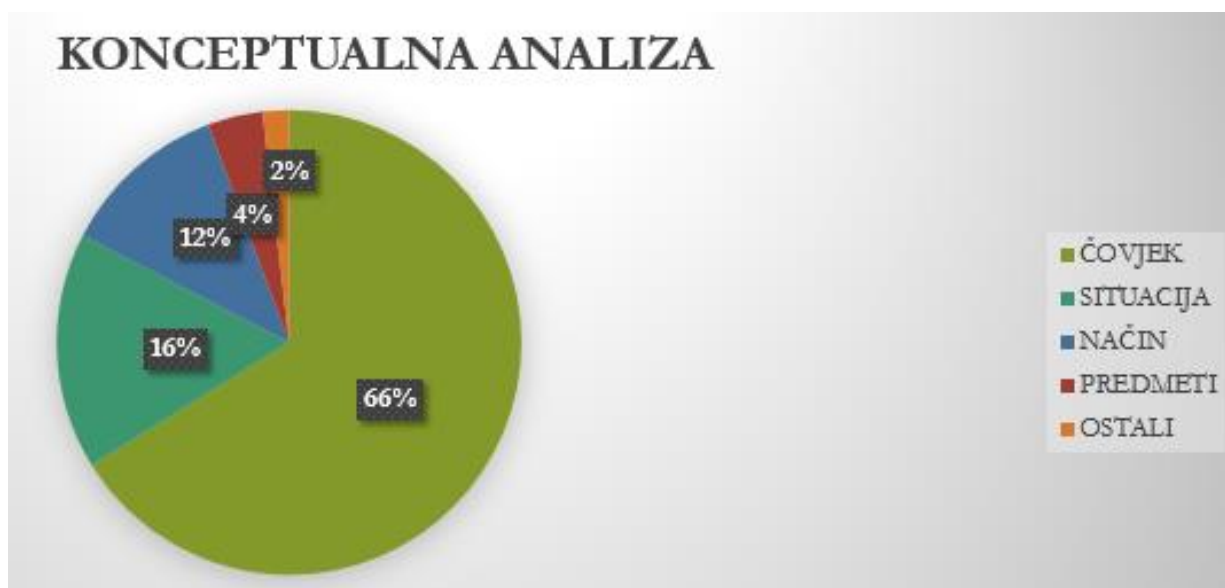
U prikupljenom korpusu 11,72% frazema čine frazemi koji se odnose na način (dobro, loše, brzo, uzaludno, rijetko, često, iskreno, potpuno, kratkotrajno): *ni za pet žiu Buožjih, na Nigdarjevu vjutri, tu pa tam, kak Buog zapuvieda*.

Najmanje ima frazema koji se odnose na predmete (*žmefku ko hledu kiu, vruoču ko da se kuhalu, ni za liek čega nema*). Oni čine 3,84% prikupljenih frazema, a pobliže određuju težinu, veličinu, boju, količinu i čistoću predmeta.

⁶⁸ Kod analize frazema na semantičkoj razini vodila sam se radom Mihaela Matešić: *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog (FLUMINENSIA, god. 18 (2006) br. 2, str. 37-81)*.

⁶⁹ Usporedi Matešić 2006: 44.

Ostale frazeme (1,82%) možemo razvrstati u još tri podskupine: frazemi koji znače ništa (*drek na šibici, kujsin drek, kaj priek dva visi, friška figa*), frazemi koji se odnose na vremenske neprilike⁷⁰ (*Buog se kara, kak da bu suodni dien, Ilija deske sklada, Ilija brinke kutura, Ilija se vozi pu nebi, striela bu koga vudrila, striele puokaju*), ostali frazemi (*ni puo pipe baguša, od kud veter puše, koga vraga, de je vrag rekiu laku nuoč, smak svieta, živa istina, kaj je ciganija*).

Slika 3: Grafički prikaz konceptualne analize frazemske građe.

⁷⁰ U tu kategoriju nisu svrstani frazemi koji znače da je jako hladno ili jako vruće zato što je u takvim frazemima naglasak na tome koliko je hladno ili zima, stoga su oni svrstani među frazeme koji se odnose na način.

6.2.2. Značenjski odnosi među frazemima

Kod semantičke analize frazeme valja spomenuti značenjske odnose među frazemima: monosemiju, polisemiju, homonimiju, sinonimiju i antonimiju.

6.2.2.1. Jednoznačnost i višeznačnost frazema

Frazeme je u prikupljenom korpusu moguće razgraničiti na temelju toga jesu li jednoznačni (monosemni) ili višeznačni (polisemni i homonimni).

Frazemska se monosemija odnosi na pridruživanje jednog sadržaja jednom izrazu frazema⁷¹. U prikupljenom je korpusu većina frazema monosemična, čak 98,89 %.

Višeznačnost se frazema izriče polisemijom i homonimijom. Kod polisemije moguća su dva tipa odnosa prema značenjima pridruženima jednom izrazu: inkluzija i intersekcija.⁷² U inkluzivnom je odnos jedno značenje u cjelini sadržano u drugom značenju. Kod intersekcije podudarnost značenja prisutna je barem u jednoj semantičkoj komponenti.⁷³ Primjer je polisemnog frazema **ide/ hodi komu kaj pu glavi** 1. razmišlja o čemu tko: *Sàmu mi tũd xõdi pu glãvi*. 2. ne može se tko čega sjetiti: *Idẽ mi pu glãvi, al nẽ brẽm sẽ zmĩsliti*.

Kod frazemske homonimije također je izrazu frazema pridruženo više sadržaja, ali ti sadržaji više nisu bliski. Primjer homonimnog frazema **nema kome pomući** 1. na samrti je tko, ubrzo će umrijeti tko: *Nẽma mu põmući, du zũtra bu xmĩũ*; 2. nalazi se u bezizlaznoj situaciji tko: *Nẽma mi põmući z tiẽm*.

Prikupljeni su sljedeći višeznačni frazemi: **bole da ga nie koga** 1. mrziti koga: *Nẽ pudnõsim ga, bõlẽ da ga nie*. 2. nastradat će tko: *Bõlẽ bi mu bìlu da ga nĩẽ*; **z koga nika ne** 1. na samrti je tko: *Ž jẽnga nĩka nẽ, za çàs bu pukũõjni*. 2. neće biti uspješan u životu tko: *Z tõga çuvẽka nĩka nẽ ni dà sẽ škũõlẽ završĩ*; **desti komu kaj na nuos** 1. predbacivati komu što: *Stãlnu mu đĩevle na nũõs tũd kã xõdi pu kĩçmãj*. 2. ostaviti što na vidljivom mjestu: *Gãblic sam mu na nũõs đĩela i još ga puzabĩũ*; **držati se čega /prijejt se za kaj ko pijan plota/ za pluot** 1. grčevito se uhvatiti za koga/što: *Tãk sẽ za mẽ prijãũ ko pijãn za plũõt*. 2. čvrsto ustrajati u čemu, slijediti što: *Dĩžĩ sẽ*

⁷¹ Usporedi Matešić 2006:45.

⁷² Usporedi Matešić 2006: 45.

⁷³ Usporedi Matešić 2006:45.

tòga kaj sam rēkla ko pijān plōta.; nigdar mirin nieje što 1. nemiran je tko: *Tič děčic ničje nīgdar mīrin.* 2. tko stalno mora što raditi: *Tāta sākī čas nēka dīēla, nīgdar ničje mīrin.;*

6.2.2.2. Frazemska sinonimija

Frazemski sinonimi imaju isto ili blisko značenje, a različit sastav elemenata i različitu osnovnu sliku. S obzirom na kriterij značenja mogu se podijeliti na dvije skupine.⁷⁴

Apsolutni su sinonimski parnjaci frazemi koji se u potpunosti semantički podudaraju⁷⁵:

'otkriti što svima poznato' *utkriti Ameriku, utkriti tuoplu vodu, utkriti tuoplu vodu v kockicama*

'jako udariti koga' *šupiti koga ka se ubrne, tak koga vudriti da vidi se zviezde, tak koga vudriti ka se komu glava ubrne na drugu stran, tak tko koga žvajzne ka nakla upadne, lupiti koga ka mu se oku zapre, tak je što koga lupiu/vudriu/žvajznau ka se restepiu, lupiti koga ka mu žuotu zleti z vuha vun,*

'znati što jako dobro napamet' *znati kaj ko Sveto Pismo, znati kaj ko vodu piti*

'ne može se svima ugoditi' *ne bre siem fpetiti što, nieje se rodiu šteri bi siema vgodiu*

'mlađa osoba se pravi da zna više od starije' *nieje što s kiem svije skupa pasiu, nieje što s kiem koze skupa pasiu, nieje što s kiem krave skupa pasiu, nieje što s kiem ofce skupa pasiu*

'jako je dobar tko' *trieba iskati koga, trieba komu para iskati, za rane vezati je što, ne može se koga najti da ga se z sviečom išče, dober kak kruh.*

'nizak' *mali kak baruglin, mali kak kraflin, mali ko patuljak, mali kak paučik, tak je mali što kaj mu lefku raca z riti zobala.*

'jako prljav' *zmazani kak prsec, nema sopun što, vodi je strahu što, zmazani je što ko da se v blati skalizau, zmazani je ko Čifut što, zmazani ko kumer*

'jako star' *star ko Biblija, star ko rosa v puone*

⁷⁴ Usporedi Matešić 2006: 46

⁷⁵ Nisu navedeni svi primjeri apsolutnih sinonimskih parnjaka prikupljeni u korpusu, nego samo neki.

'jako siromašan' *ud zraka živi što, jedva vezati kraj s krajum, lačin je kuorice kruha što, nema ni za kruh, na Buožji milosti što živi, biti ko crkveni miš, rietku je sit što*

Postoje i frazemski parnjaci ili nizovi s međusobnim razlikama u semantici ili stilističkim razlikama⁷⁶:

- primjeri semantičkog i stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'besposličariti':

sideti si ko kvas – sjediti i ništa ne raditi; ironičan prizvuk

trla baba lan da joj prođe dan – govoriti besmislice i ne raditi ništa; šaljiv prizvuk

imeti ruoke v žepu – ništa ne raditi, besposličariti; frazem s nultom stilskom vrijednošću

tržiti zjake – besposličariti; šaljiv prizvuk

- primjeri stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'ništa':

drek na šibici – frazem niska stila

kujsin drek – frazem niska stila

kaj priek dva visi – frazem niska stila, lascivni prizvuk

friška figa – frazem s nultom stilskom vrijednošću

- primjeri stilističkog i semantičkog raslojavanja u frazemima koji znače 'debeo'

debeli kak poh, debeli kak medved – frazemi niska stila

debeli kak prsec, ko trokrilni urmar, ima stuo kiu sala tko, biti nametani – frazemi niska stila⁷⁷

leži je preskučiti neg zaubiti koga – debeo je i nizak *tko*; frazem niska stila

- primjeri stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'jako kašljati'

kašiu koga kole – frazem s nultom stilskom vrijednošću

⁷⁶ Nisu navedeni svi frazemi te skupine, nego samo neki primjeri.

⁷⁷ Frazemi *debeli kak prsec, ko trokrilni urmar, ima stuo kiu sala tko, biti nametani* pripadaju niskom stilu, kao i frazemi *debeli kak poh, debeli kak medved*, ali se razlikuju po tome koliko su uvredljivi.

kašlati ko koj, kašlati kaj bi lefku Svetuga Duha skašlau što, kašlati kak da bu pluča skašlau što – frazemi niska stila, šaljiv prizvuk

- primjeri stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'bogat'

pun je ko brod, spati na na pinezi - frazemi s nultom stilskom vrijednošću

imeti para ko blata, imeti para ko dreka – frazemi niska stila

imeti sega ko šipek kuščic – frazem niska stila, šaljiv prizvuk

- primjeri stilističkog i semantičkog raslojavanja u frazemima koji znače 'grmi i sijeva'

striele puokaju, striela bu koga vudrila – jako sijeva, frazemi s nultom stilskom vrijednošću

Buog se kara – sijeva i grmi; frazem niska stila

Ilija deske sklada, Ilija brinke kutura, Ilija se vozi pu nebi v kuoli – grmi, frazemi niska stila

6.2.2.3. Frazemska antonimija

Antonimija u frazeologiji obuhvaća suprotnost značenja, a to pretpostavlja izbor semantičkih parova u kojima se jedna jedinica suprotstavlja drugoj koja dopušta suprotno značenje.⁷⁸ Frazemi suprotnih značenja sadrže antonimne lekseme kao svoje sastavnice.⁷⁹ U prikupljenom se korpusu antonimni frazemi⁸⁰ mogu podijeliti na dvije skupine:

- frazemi u kojima su sastavnice antonimi sastavnicama drugog frazema:

1. *dober kak kruh* – jako dobar

zločesti kak pes – zao

2. *zima je kaj su se komu šmrkli zmrzli* – jako je zima

vruoče je kaj se što pari – jako je vruće

⁷⁸ Menac 2007:77

⁷⁹ Matešić 2006: 47

⁸⁰ Nisu navedeni svi antonimni frazemi, nego samo neki primjeri.

- frazemi potpuno različitih izraza:

1. *veter bu koga odnesiu* –jako mršav

ima stuo kiu sala što –jako debeo

2. *lačin je kuorice kruha što* – siromašan

imeti sega ko šipek kuščic – bogat

3. *biedi kaj da krvi nema vu sebi* – jako blijed

črleni kak paradajz – crven u licu

4. *za izvuz* – jako puno

ni cvike – nimalo

7. ZAKLJUČAK

Na temelju snimki spontanog govora i prikupljenog frazeološkog korpusa napravljen je fonološki i frazeološki opis mjesnoga govora Donjega Ladanja.

Fonološka je analiza potvrdila postojanje uobičajenih obilježja kajkavskih govora. U vokalizmu tako vrijede tipične kajkavske jednadžbe $\check{e} = \text{ə}$ i $l = \text{ɔ}$. Refleksi su šva i jata izjednačeni, ali ovise o vrsti sloga (dugi, kratki naglašeni ili nenaglašeni slog). Refleksi slogotvornog l i stražnjeg nazala izjednačeni su s refleksom etimološkog o , no također ovise o dužini i naglasku sloga. Između spomenutih jednadžbi postoje paralele: jednačenja $\check{e} = \text{ə}$ i $l = \text{ɔ} = o$ ovise o dužini i naglasku sloga u kojem se nalaze, stoga će u dugom slogu dati dvoglas *ie* ili *uo*, u kratkom naglašenom slogu određeni zatvoreni vokal ɛ ili ɔ , a u nenaglašenom slogu njihova će se vrijednost izjednačiti s vrijednošću polaznog i odnosno u . Takva ovisnost refleksa o tipu sloga prisutna je i u kajkavskim govorima u okolici Donjeg Ladanja,⁸¹ odnosno jedna je od karakteristika varaždinsko – ludbreških govora⁸². Refleks prednjeg nazala i etimološkog e izjednačili su se u otvoreno ɛ . S obzirom na postojanje spomenutih jednačenja, pretpostavilo bi se da broj vokalskih jedinica u nenaglašenom slogu biti smanjen (kako je to inače slučaj u kajkavskim govorima, Lončarić 1988:48), ali u promatranom se govoru svaki vokalski sustav sastoji od 6 jedinica.

Naglasni sustav pripada prvoj ili konzervativnoj skupini prema Ivšiću te se sa svojim inventarom (kratak naglasak, akut, cirkumfleks i jedna prednaglasna dužina) podudara s osnovnom kajkavskom akcentuacijom (Lončarić 1996:47,65). Međutim, u prikupljenom se korpusu nalaze izrazi koji potvrđuju da dolazi do promjena u naglasnom sustavu, naime zabilježeni su oblici koji čuvaju naglasak na ultimi ili penultimi (starije akcenatsko stanje) te oni kod kojih dolazi do prijenosa naglasaka na početni slog riječi (novo stanje).

U govoru Donjeg Ladanja zabilježen je prijelaz zvučnih konsonanta u bezvučne na kraju riječi (kao i u većini kajkavskih govora, Lončarić 1996:). Još jedna tipična karakteristika kajkavskih govora je neutralizacija opreke između $\check{c}$ i $\acute{c}$, odnosno pojava jednog srednjeg $\check{c}$. Sudbina d' , skupova st' i zd' podudara se s njihovom sudbinom u zapadnom kajkavskom području ($d' > j$, $zd' > \check{z}\check{z}$, $st' > \check{s}\check{c}$). Sudbine palatalnih laterala djelomično se podudaraju, dakle postoje

⁸¹ Usporedi Celinić 2015. i Lončarić 1988.

⁸² Usporedi Lončarić 1996: 147.

primjeri u kojima dolazi do njihove depalatalizacije u *l/n*, s time da je u pojedinim slučajevima *ń* dalo *j*, a u nekima je *ń* i dalje prisutan.

U prikupljenom frazeološkom korpusu najviše ima frazema sa strukturom skupa riječi (među kojima se po broju ističu glagolski). Potom po brojnosti slijede frazemske rečenice dok su frazemi sa strukturom fonetske riječi najmanje zastupljeni. Svi tipovi strukturnih frazema mogu se pojaviti u obliku poredbenih frazema u kojima se pojavljuje poredbeno-načinski veznik u jednom od sljedećih oblika: *kak*, *ko*, *ko da*, *kaj*. Konceptualnom analizom frazemi se dijele u pet skupina: frazemi koji se odnose na čovjeka, na predmete, situacije, način te ostali frazemi. Od spomenutih skupina najbrojnija je skupina frazema koji se odnose na čovjeka, a potom redom slijede frazemi koji se odnose na situacije, na način, predmete i ostali frazemi. Značenjski odnosi među frazemima, dakle monosemija, polisemija, homonimija, sinonimija i antonimija, potvrđeni su u prikupljenom korpusu.

8. OGLED GOVORA

A viš kĕliko ga tu dĕnis sòcjálnix problĕmu^f. Prĕveč. Jĕ, jâ sam nègdar trì dĕcĕ imĕla, nĕsam na pusĕu xòdila i sĕ sam udgòila. Ja sām nie dāla da bi mâ dĕca bĭla sòcjálni prublĕm. Dĕdik jĕ sĕ zàpiu, jâ sam dĕcu škòluvala, jâ sam dĕcu, na màturalnu da su išli, ublĕkla, kâk su sĭ drûgi, još bòle su bĭli ublĕčeni. Je, da sam mu rĕkla naj za màturalnu kùpi òpravu, tĕj mⁱ je figu pokazâ^u. Ja sām glĕdila, ka su dĕca nĕ bĭla najgòrša. Pa šĭvala sam dòma, znâš, pa sām zišĭla...čĕ sam dvâjst kùna dubĭla, tûo tⁱ je več biu cûkûr i nĕka drûgu. Sâki đĕn mògla si kupĭti si ka si trĕbala... ali sam du pûo nòči šĭvala. Skûxala sam si vĕčer, rĕkla bâba, skûxaj si mâlu kâvĕ. Znâš kak sam si pònu kâvĕ kûxala, da sam imĕla mĕsic dnĭ dvâjst dĕka kâvĕ. Jooj, tûlku na tĕđdin spijĕm. Tĕj sam du pûo nòči šĭvala, vĭutri je dĕd ĭšĭu na pusĕu, f pĕti vûri sam sĕ stâla ka^j sam mu zâjtrĕk slòžila. Nĕgdar su jĕli da su ĭšli na pusĕu. Tâk sam dagòj bĭla ùmorna ka sam xudĭti nĕ mògla. Dok si mlâd, sĕ zdĭžĭš.

Snimljeno u listopadu 2018. Ispitanik K.K. (r. 1937).

9. O RJEČNIKU FRAZEMA

Rječnik frazema sastavljen je na temelju prikupljenih frazema posebnim frazeološkim upitnikom. Kod formiranja upitnika za frazeme koristio se *Hrvatski frazeološki rječnik* (Fink-Arsovski, Menac, Venturin 2014) te *Frazeologija križevačko –podravske kajkavskih govora s rječnicima* (Maresić, Menac-Mihalić 2008).

Rječnik je sastavljen po uzoru na *Rječnik frazema u Frazeologiji križevačko-podravske govora*, dakle za svaki se frazem odredio *uopćeni frazem*, tj. oblik koji je najčešće potvrđen i iz kojeg se mogu izvesti i razumjeti drugi različiti potvrđeni oblici istog sadržaja.⁸³ *Uopćeni su frazemi* i u ovom rječniku razvrstani uz *uopćene lekseme*⁸⁴ po formalnom principu. U *uopćenom* se frazemu ne donosi obezvučenje završnih zvučnih suglasnika kako bi *uopćeni frazemi* bili razumljiviji čitaocima, a uostalom obezvučenje se pojavljuje u primjerima upotrebe frazema. Kada se isti sadržaj može izreći različitim gramatičkim oblicima iste riječi, u *uopćenom frazemu* donosi se samo jedan od tih oblika, a ostali se navode ili u primjerima ili u fusnoti.

Uopćeni frazemi razvrstani su uz uopćene lekseme po vrsti riječi svojih sastavnica ovim redom⁸⁵:

1. imenice
2. poimeničeni pridjevi
3. pridjevi
4. prilozi
5. brojevi
6. zamjenice
7. glagoli.

⁸³ Usporedi Maresić, Menac – Mihalić 2008:49

⁸⁴ Uopćeni je leksem češće potvrđena riječ u dijalektu i iz nje se mogu izvesti i razumjeti drugi potvrđeni oblici istog sadržaja

⁸⁵ Usporedi Maresić, Menac- Mihalić 2008:49-50

Natuknice, tj. uopćeni leksemi pisani su velikim podebljanim slovima. Nakon toga slijede abecednim redom navedeni uopćeni frazemi. Uopćeni je frazem također podebljan, potom slijedi njegovo značenje (bez podebljanja) i kurzivom pisani primjer upotrebe. Između značenja i primjera nalazi se dvotočka.⁸⁶

U oblatim se zagrada () uopćenog frazema nalaze promjenjive sastavnice, dakle sastavnice koje se mogu, ali ne moraju pojaviti: **sakumu Buog naplati (prije smrti)** svakome se vrati ono što je zaslužio: *Būōš vīdla, sākumu Būōg naplati.*

U uopćenom se frazemu može javiti i kosa crta / kada u frazemu varira živo / neživo te kada postoje varijacije u samom frazemu: **pun je kufer komu koga/čega** dosta je *komu koga/čega*: *Pūōn mi jē kufēr sēga.*; **puspraviti / stirati / puslati koga v grop** uništiti *koga*, upropastiti *komu* zdravlje: *Unā tⁱ je jēnga v grōp pusprāvila. Stīrala ga v grōp. Jēna dēca su ju v grōp pōslala.*

Kurzivom su u uopćenom frazemu pisani oblici upitno-odnosne zamjenice *tko/što*, ali u kajkavskoj verziji, dakle *što/kaj*. Spomenuti se oblici zamjenice nalaze na mjestu gdje će se u konkretnoj upotrebi pojaviti imenska riječ (vlastito ime, imenica, zamjenica, pridjev): **nije ni blizu što komu** ne može se *tko* mjeriti s *kim*: *Pa kāj tⁱ jē, niējē ūn jēmu ni blīzu.*

⁸⁶ Na jednak su način zapisani frazemi u *Frazeologiji križevačko-podravskih kajkavskih govora*.

10. RJEČNIK FRAZEMA DONJEG LADANJA

A

AMERIKA

utkriti Ameriku otkriti *što* svima poznato: *Ti pa si Amériku utkrila.*

B

BABA

biti kak baba kaže se za mušku osobu koja se ne suprotstavlja drugima: *Tak je plašlivi kak kákva bâba.*

biti kak stara baba kaže se za osobu koja je mlada, ali se ponaša kao da je stara: *Cîelê je dnêvê f hîži kak stâra bâba.*

prešla je baba z kulači prekasno je za *što*: *Vê si sê tôga zmislila da je prêšla bâba z kulâči.*

svietli se kak v Betlehemu jako je osvijetljeno *što*: *Prê tê xîži pa sê zanaviêk sviêtli ko v Bêtlexemu.*

trla baba lan da joj prođe dan⁸⁷ govori besmislice i ništa ne radi *tko*: *Úna sê za nika ne brîga, sâmu tîla bâba lán da joj prôžê dán.*

BABJAK

biti kak babjak muška osoba koja se zanima za stereotipne ženske poslove, muška osoba koja se druži sa ženskim osobama, puno razgovara s njima: *Glêj tôga, tak je kák bâbjak, sâmu se z bâbami spumîna.*

BAGUŠ

puo pipe baguša nimalo: *Nê vêlaš ni pûô pîpê bâguša.*

BARUGLIN

mali kak baruglin je što jako je nizak *tko*: *Mâli je ko barûglin, kâ buš ž îm.*

⁸⁷ Frazem je vjerojatno preuzet iz standardnog književnog jezika jer u mjesnom govoru Donjeg Ladanja imenica dan uvijek glasi dien, prođe = prejde.

BEDAK

delati z koga bedaka rugati se *komu*: *Si dičlaju bɛdaka ž jɛŋga.*

imeti koga za bedaka iskorištavati *koga*: *Íma ga za bɛdaka.*

ne bu što čiji bedak ne želi *tko* da se *komu* rugaju i da *koga* iskorištavaju: *Nɛm ja ničiji bɛdák.*

BEDAST

kaj je bedast što glup je *tko*: *Kákvɛ bɛdastuóčɛ tuó guvòriš, káj si bɛdast.*

BIBLIJA

star kak Biblija jako star: *Stár je kò Bìblija.*

BITI

naj buo komu popustiti *komu*, neka bude *komu*: *Ma, náj ti búo, zɛ́mi si ga sàm.*

BISER

čisti ko biser jako čist: *Túo jɛ ták čísta pláxta, čísta jɛ ko bíser.*

BIEŽATI

biežati čim što prdne odmah napraviti *što*: *Muóram biěžãti čim štò pŕdne.*

neka biži što da koga ne vidi što neka se *tko* makne: *Béjži da tɛ nɛ vidĩm, káj vɛ tu dŕmĩš.*

BLATU

zmazani je što ko da se v blati skaližau jako je prljav *tko*: *Puglɛj sɛ kákvi si, zmázani si ko da si sɛ v blãti skalĩžau.*

BLIZU

nije ni blizu što komu ne može se *tko* mjeriti s *kim*: *Pa káj tĩ jɛ, ničjɛ ún jɛmu ni blĩzu.*

BOLE

bole da ga nie koga 1. mrziti *koga*: *Nɛ pudnòsim ga, bòlɛ da ga nie.* 2. nastradat će *tko*: *Bòlɛ bi mu bìlu da ga nie.*

bole da je tihu/stiha što bolje je *komu* da ne govori: *Bòlę bi bilu da si tixu.*

BRIGA

koga boli⁸⁸ briga nevažno je *komu što*: *Báš mę bôli brîga za tvôj pusęu.*

kaj koga boli briga za koga treba se baviti svojim problemima, a ne tuđima: *Kaj tę bôli brîga zã mę!?*

ne bre spati ut brig što ima velike probleme *tko*: *Nę brēm ni spàti ut brîg.*

BOLNICA

hraniti koga kak v bolnici loše hraniti *koga*: *Xrãņę ju kak v bôlnici.*

ko da su ga zaminili v bolnici je što drugačiji je *tko* od ostatka obitelji: *Nîčję ni málu na ję, ko da su ga zãminili v bôlnici.*

BROD

pun je ko brod što bogat je *tko*: *Dįžį sę ti jęņga, pún ję ko brôt.*

rodiu se što na brodu ne zatvara *tko* vrata za sobom: *Tiě sę vãlda na brôdu rôdiu.*

BROJ

niesu komu sve na bruoju nije normalan *tko*: *Nîęsu jęmu sę na brôju.*

BUOG

Boga z koga stirati jako istući *koga*: *Bôga ję ž jęņga stirãu.*

Bogu iza nogu jako daleko: *Živĩ Bôgu iza nôgu.*

Buog je komu dau pamet urazumio se *tko*: *Kônačnu ję i jęmu Bũôk dâu pãmęt.*

Buog je prvu sebi bradu stvuriu, unda drugima prvo se treba pobrinuti za sebe, onda za druge: *Bũôg ję přvu sębi brãdu stvurĩu, únda drũgima.*

Buog je komu resvietliu pamet urazumio se *tko*: *Bũôg mu ję řęsviětľĩu pãmęt.*

⁸⁸ Oblik *bôli* čuva se samo kao dio frazema, stoga pretpostavljam da je preuzet iz standardnog književnog jezika. Inače taj isti oblik glasi *bulĩ*: *Jãku mę bulĩ zũôp.*

Buog je zdigiu ruoke ud koga doživjeti neuspjeh, loše proći u životu: *Znám jẹ i Būog zdīgiu rūokẹ ọ̀d mẹnẹ.*

Buog ne naplačuje saki dien, ali da naplati, naplati praf svakome se vrati ono što je zaslužio: *Jẹ, pàzi káj sam ti rẹ̀kla, Būog ne napláčuje sàki dīen, ali dà naplatì, naplatì práf*

Buog se kara jako grmi i sijeva : *Tūo se dràgi Būog kàra.*

da bi Buog dau kaj se jezik posušiu komu kad bi barem zašutio tko: *Da bi Būog dāu káj bi mu se jẹ̀zík posušíu.*

daj Buog da voda koga udnese jako mrziti koga i željeti komu zlo: *Dáj Būog da ga vòda udnẹ̀sẹ.*

duožin Bogu i vragu biti u dugovima: *Káj sẹ́ ẹ̀údiš ká ún nẹ̀ma nìka pinẹ̀s, pa jẹ́ dūožin i Bọ̀gu i vràgu.*

kak Buog zapuvieda kako treba: *Nàpravi tūo kak Būok zapuviẹ̀da.*

ki pa je Buog komu je kaj tak kriči jako vikati: *Ki pa mu jẹ́ Būog jẹ́ káj tàk kričì.*

ko da je Boga za bradu prijau što jako je umišljen tko: *Tàk sẹ́ dẹ̀jì ko da jẹ́ Bọ̀ga prìjau za bràdu.*

ni Buog, ni vrag ni si sveci komu ne pumoru nema komu spasa: *Dà ut tọ̀ga zbẹ̀tẹ̀ẓaš, ni Būog, ni vràk ni sí svẹ̀cí ti nẹ́ pumọ̀ru.*

sakumu Buog naplati (prije smrti) svakome se vrati ono što je zaslužio: *Būoš vídla, sàkumu Būog naplatì.*

samu Buog zna nepoznato je što: *Sàmu Būok znà dẹ́ jẹ́ tà puckẹ̀ra zavřìla.*

takve i Buog vuoli neće se osobi ništa loše dogoditi iako je zla: *Nẹ́ bu sẹ́ jẹ́ nìka dọ̀gudilu, tàkve i Būog vūoli.*

trejti puot i Buog pumaže nakon nekoliko neuspjeha dolazi uspjeh: *Náj bìti strāxu, trẹ̀jti pūot i Būok pumāẓẹ.*

žmefki ko stuo Boguf jako težak: *Tūorba jẹ́ žmẹ̀fka ko st'Ọ̀ Bọ̀guf.*

BUOGIC

buogic bistrčki jako siromašna osoba: *Nika pinčs nēma tič būogic bistrčki.*

ko buogic bistički je što izgleda tužno, jedno *tko*: *Kà pa si tî vēs nìkakvi ko būogic bīstrički.*

BUBREG

živeti ko bubreg v luoju jako dobro živjeti: *Živī ko búbręg v lūoju.*

BUKVA

ne bu što spoda bukve našiu žir kaže se kad su si osobe u rodu slične po ponašanju: *Káj sę čúdiš čę sę punāšaju sličnu pa nęš spōda bukve nášiu žīr.*

C

CEC

imeti cicke ko dujača imati velike grudi: *Íma cickę ko dujâča.*

CECIK

imeti cecike ko fige imati male grudi: *Dōbra jī ję rīt, al ĩma cęcikę ko fīęę.*

CESTA

zgledi što ko da ga što na cesti pobral izgleda loše, neuredno *tko*: *Zglęđī ko da si ga na cęsti pōbrau.*

CIGAN

spau je s Ciganom što kaže se osobi kojoj se tresu ruke: *Kà si spōla s Ciganōm ka ti se ruōkę tak tręšędu.*

CIGANIJA

ciganiju tirati lagati, varati: *Nęš dōbru pręšla čę búš ciganīju tīrala.*

CIPELCUG

íci cipelcugum íci pješice: *Nęma mę što pęlāti, pęm cīpęlcúgum.*

CIPELE

šlupiti *koga* ka mu cipele udlete jako udariti *koga*: *Dà si tũo vídla, ták ga šlupĩu ka su mu cĩpẽlẽ udlẽtẽlẽ.*

COPRDNICA⁸⁹

coprndice su *komu* puote zmele (zmiešale)⁹⁰ izbivao je *tko* cijelu noć iz kuće:
Còprdnice su mu pũòtẽ zmẽlẽ (zmiešãlẽ) pa sẽ cĩelũ nũòć nie znãu dimò vrnãti.

CUG

biti fletniši / bržiši ut cuga biti jako brz: *Kà tĩẽ bižĩ, flẽtnĩši jẽ ut cũga.*

zgledi što ko da ga cug pugaziu izgleda jako loše i umorno *tko*: *Bàbica zglẽdi ko da ju jẽ cũk pugãzju.*

CUKUR

s cukura je što jako je osjetljiv *tko*: *Kà si s cũkura ka si dižžũ strãxu?*

CVIKA

ni cvike nimalo: *Ni cvikẽ kãvẽ ga niẽ.*

Č

ČAČKALICA

(suhi) kak čačkalica jako mršav: *Sũxi jẽ ko čãčkalica. Kak čãčkalica jẽ, puglẽj ju.*

ČAS

hodi ko da mu je zajni čas što jako je spor *tko*: *Dãj sẽ pužũri, xòdiš ko da t jẽ zajni čãs.*

ČAVIU

z čavli hrane *koga* jako je mršav *tko*: *A tẽ š čãvli xrãñẽ?*

⁸⁹ Ženska osoba s nadnaravnim moćima koje koristi kako bi napakostila drugima. Stariji stanovnici još danas vjeruju da postoje takve osobe, štoviše točno znaju koja je žena u selu *coprndica*.

⁹⁰ Nešto takvo se moglo dogoditi samo po noći, dakle ako osoba cijeli dan nije kod kuće, ne koristi se taj frazem.

ČEP

pijan ko čep jako pijan: *F guōstima jẹ bīu pijān ko čép.*

ČIFUT

biti zmazani je ko Čifut biti jako prljav: *Hòj fkrāj, zmázani si ko Čífut.*

pušiti ko Čifut jako pušiti: *Sàki si dīēn mūōra kupīti nūōvu škatūlu cigarētlinuf jẹr pūši ko Čífut.*

smrdeti ko Čifut jako smrdjeti: *Fuj, smṛdī ko Čífut.*

ČISTI

nije čisti što nije normalan tko: *Nīējẹ unič čòvik čīsti.*

ČOBA

ubesiu je čobu što jako se naljutio i uvrijedio tko: *Ubičsila jẹ čòbu i xūdu ga glédila.*

ČOMBRABU

držati se čombravu imati ljut izraz lica: *Ciēlu sẹ vriēmẹ čòmbravu držāla dok je puslúšala jẹṅga.*

ČOVİK

čovik na mesti normalan čovjek: *Tūō jẹ čòvik na mēsti.*

pustati drugi čovik potpuno se promijeniti: *Pòslẹ jẹnẹ smṛti pustáú jẹ drúgi čòvik.*

saki čovik kroji svo sudbinu svatko je osobno odgovoran za svoju sudbinu: *Sàki čòvik kròji svò súdbinu.*

saki je čovi kuvač sve sreće svatko je osobno odgovoran za svoju sudbinu: *Sàki jẹ čòvik kuvāč svē srěčẹ.*

ČRF

delati kak črf biti jako vrijedan: *Ukòpala sam sẹ sàma i ubèt zgutuōvila, dīēlam kak čřf.*

ČRLENI

črleni ko da si je kaj spiu što jako crven u licu je *tko*: *Bîu jê ták črlěni ko da sⁱ jê káj spîu.*

ČRNI

črnu na bielu napismeno: *Dáj ti tûo měni čĭnu na biělu, pa sê duguvõrimu.*

ČUČIK

zgleleti ko pukisli čučik loše, tužno izgledati: *Tiě dĕćic zglĕdĩ ko pukĩsli čućik.*

čuditi se ko čučik gliste čuditi se uobičajenim stvarima: *Káj sê tõmu ták čuđiš ko čućik glistĕ.*

ČUTI

se/ kajgot čuje, se/tuo puvie razglasi sve što čuje *tko*, ne može ništa zadržati za sebe: *Sê káj čujĕ, tûo puvie. Kájgot čujĕ, sĕ puvie.*

D

DALE

ka ne išlu dale u povjerenju: *Sê búm ti puvieđdala, al ká nĕ išlu dále.*

DATI

ne da što komu dihati stalno dosađuje *tko* komu: *Nĕ dâ mu dĭxati, stâlnu ga nĕkaj spitâvlĕ.*

ni da ne znam kaj komu što da ni u kojem slučaju: *Ni da mi nĕ znâm káj dĕš, nĕj ti rĕkla dĕ jĕ.*

DE

de je što biu da su zvonili neupućen je u zbivanja oko sebe *tko*: *Nĕ znâm dĕ si bĭla dâ je zvõnilu, kâk tûo nĕ znâš.*

de je što du ve biu neupućen je u zbivanja oko sebe *tko*: *Dĕ pa si tĩ bĩu du vĕ kâ nĕ znâš da ti jĕ suõsida nõsĕća.*

de što živi neupućen je u zbivanja oko sebe *tko: Dẹ ti žīvīš kà nẹ znàš da jẹ sṗẹ̀vòd bìy fčẹ̀ra.*

DELU

pusere se što komu na delu ne cijeni *tko čiji* rad, ne smatra ga dobrim: *Pusẹ̀rẹ̀m ti sẹ na dẹ̀lu.*

DENIS

živeti ut denis du zutra živjeti ne misleći na budućnost: *Tẹ́cik žīvi ut dẹ́nis du zútra.*

DESKA

biti ravna kak deska imati male grudi: *Niščẹ ju nẹ́čẹ jẹr jẹ rávna kak dẹ̀ska.*

fali komu deska v glave nije normalan *tko: Pa tũo si znáju da mu falĩ dẹ̀ska v glavẹ.*

pijan kak deska jako pijan: *Dòšiṽ jẹ dimọ pijān ko dẹ̀ska.*

DEVA

pijan ko deva jako pijan: *Pa jẹ bìy pijān ko dẹ̀va.*

DIEN

guvuriti komu kak gluhumu dobar dan⁹¹ govoriti *komu tko* ne sluša: *Tũo ti je kak da gluhumu guvõriš dọbar dàn.*

kmičnu kak da bu suodni dien jako tamno: *Tàk jẹ bìlu kmičnu ko da bú suodni diẽn.*

ne misliti na stare dneve ne misliti na budućnost: *Sàmu trušĩ pẹ̀nẹ̀zẹ, nẹ mĩsli na stàrẹ dnẹ̀vẹ*

tak je nie duogi dien ka nej sance zašlu nevolje uvijek prijete: *Tàk jẹ niẽ duogi diẽn ka nẹj sǹncẹ zàšlu.*

zaminiti dien za nuoč spavati po danu, a noću biti aktivan: *Dà pa bi ga vídla, ún je zaminĩy diẽn za nuoč.*

⁹¹ Pozdrav *Dobar dan* koristi se u mjesnom govoru, iako inače u upotrebi riječ *dobar* glasi *dọbẹ̀r*, a dan *diẽn*.

DILIDAJC

biti ko dilidajc biti nemiran: *Tàk je ko dilidàjc.*

DIMO

bole je komu da nejde dimo nastradat će tko, bit će loše komu: *Jěmu ję bõlę da nęjde dimõ.*

DIETE

veseli je kak malu diete što jako je veseo tko: *Bîu sam vęsęli kak mǎlu dǐętę da mⁱ ję gęmǐst natučǐu.*

rezbiežau se kak rakuva deca otići svatko na svoju stranu: *Põslę męšę su sę sǐ ręzbiežǎli ko rǎkuva dęca.*

DLAN

dubiti se na dlanu dobiti što bez imalo truda: *Nǐgdar sę nie mǔõrala mõčiti, sę ję na dlǎnu dubǐla.*

DOBER

dober ka bouši ne bre biti jako dobar: *Tvuõj ję vǔjčǎ dõbęr ka bõuši⁹² nę brę bǐti.*

DRAČ

rasti ko drač jako brzo rasti: *Tǎ dęca rastędu ko drǎč.*

DREK

biti v dreku biti u problemima: *Pǎ sam v dręku.*

dosadin ko drek jako dosadan: *Dǎj fǐǔni, dõsadin si ko dręk.*

drek je komu v ciene kaže se kada se hvali koga: *Sǐ znǎju za jęngǎ, jěmu ję čak i dręk v ciēnę.*

drek na šibici ništa: *Kǎj tuõ imaš? Dręk na šǐbici.*

⁹² Komparativ pridjeva *dõbęr*, dakle *bõuši* je primjer riječi u kojoj je *l* na kraju leksičkog morfema prešlo u *u*.

isti drek jedno te isto: *Ma s'è jè tūō īsti drēk.*

isti drek, drugu pakuvaje jedno te isto: *Uvākvi jōgurt, unākvi, s'è t' jè tūō īsti drēk drūgu pākuvajè.*

kujsin drek ništa: *I kà si naprâvila, kŭjsin drēk.*

napraviti z dreka biks spretno se izvući iz neprilike: *Tì pa z drēkà furt biks naprâviš.*

pijan ko drek jako pijan: *Pijān si ko drēk!*

plivati v drekima biti u problemima: *Plivam v drēklma.*

saki drek komu smeta vrijeđa se tko zbog svake sitnice: *T'èbi pa sàki drēk sm'eta.*

smrdeti ko drek jako smrdjeti: *Smrdĩ ko drēk.*

smrdi što ko da diela v dreku jako smrdi tko: *Tiē pa čòvik smrdĩ ko da v drēku diēla.*

upasti v drek upasti u probleme: *Z sūmjivima s'è družiju i v'è jè v drēk upāu.*

z dreka čisti zide što spretno se izuče iz neprilike tko: *Ūn pa čĩsti z drēkà zĩdè.*

zvlèći se z dreka spretno se izvući iz neprilike: *Prēk'èsnū jè, vĩš'è s'è n'è brēm zvl'èći z drēkà.*

DRIETI SE

dere se što ko da ga što kole jako više tko: *T'àk s'è d'èr'è ko da ga štò kòl'è.*

DRIEVJE

zima je ka drievje puoka jako zima: *Tiē jè tj'èdin t'àk zimà ka driēvj'è puōka.*

DRIEVU

ko da je z drieva upau što neupućen je tko u zbivanja oko sebe i zbunjen: *Tì pa si ko da si z driēva upāu.*

DROPTA

ni dropte nimalo: *Ni dròpt'è p'ètròžina ga niē.*

DROPTICA

ni droptice nimalo: *Něma ni drǫptice sǫli.*

DRUGI

nema komu druge nalazi se *tko* u bezizlaznoj situaciji: *Něma mi drŭge, mŭoram ju pushlŭšati.*

nieje za drugu ka bi spau što lijen je *tko*: *Tŭe ję za drŭgu nię ka bi spǣu.*

DRŽATI SE

drži se što ko da bu se pusrau jako loše izgleda *tko*: *Kǎ se dŭžŭš ko da buš se pŭsrala.*

DUBITI

dobiu je što kaj je iskau dobio je *što* je zaslužio *tko*: *Dŭbiu ję kǎj ję iskǣu.*

dubiti se na izvolte dobiti *što* bez imalo truda: *Jęni imaju pŭnu pinęš, tǎk da ję unǎ sę dubŭla na izvŭlte.*

DUDEK

biti ko Dudek osoba koja se ne suprotstavlja drugima, ne zna se izboriti za sebe: *Tǎk je ko Dŭdek, nigdǎr sę zǎ sę nę pubrŭga.*

DUH

kašlati kaj bi lefku Svetuga Duha skašlau što jako kašljati: *Tęca tǎk kǎšla kǎj bi lęfku Svętuga Dŭxa skǎšlala.*

DUKAZATI

ne bre se komu nikaj dukazati ne posustaje *tko* u svojim odlukama, ima čvrste stavove: *Nę bręš ję nŭka dukazǎti.*

DUŠA

ni živa duša nitko: *Ni žŭva dŭša nięję dŭšla na jęnguf spreŭŭt.*

nigdi ga nie ni žive duše nema ljudi *gdje: Puglěj mǎlu čez ublòk, nìgdi ga niě ni žìvę dušę.*

ima što koga na duši odgovoran je *tko* za čiju smrt: *Vě bu ga imiěla na duši.*

DUOJTI

došlu bu kaj do koga saznat će *tko što: Dòšlu bu do jěnga da unà ima druiguga.*

DVA

de su dva, trejtuga ga nie trie treća osoba najčešće samo smeta: *Nějdęm ž ĩmi, dę su dvà, trějtuga ga nie triě.*

kaj priek dva visi ništa: *Kaj priek dvà vīsi buoš dubīla.*

F

FIGA

friška figa ništa: *Frišku figu sam dubīla.*

FRIŽIDER

zima je /frišku je kak v frižideru jako je zima: *Tu ję zimà kák v frižidęru. Tàka ję frišku kák v frižidęru.*

FUNTAČ

smrdeti kak funtač jako smrdjeti: *Smrdī kò fùntač.*

G

GAD

gad baba zla, pokvarena žena: *Tuō tī ję gād bāba.*

GINATI SE

nek se gene što početi raditi *što: Gęni sę nękam, sám si lęžiš f xīzi.*

GLAT

glat mira ne da komu ne može *tko* biti na miru, stalno mora *tko* što raditi: *Stàlnu nẹkaj dīēla, glàt mu mīra nẹ dà.*

GLAVA

ide/ hodi komu kaj pu glavi 1. razmišlja o čemu *tko*: *Sàmu mi tūō xōdi pu glāvi.* 2. ne može se *tko* čega sjetiti: *Idẹ mi pu glāvi, al nẹ brẹm sẹ zmīsliti.*

ima što kaj v te/sve glavi misli li *tko* što: *Íma káj tá v svẹ glāvi? Ímaš ti káj v tẹ glāvi?*

kak komu v glavu vudri kako *tko* želi: *Pri tẹ hīži sàki dīēla kàk mu v glāvu vūdri.*

na vrh glave je komu kaj dosta je *komu* čega/koga: *Nà vrh glāve mī je unà skūpa ž ĩm.*

nekaj fali komu v glavi nije normalan *tko*: *Ma jẹmu nẹkaj falī v glāvi.*

ni za živu glavu ni u kojem slučaju: *Ni za žīvu glāvu da si niē ĩšla.*

tak koga vudriti ka se komu glava ubrne na drugu stran jako udariti *koga*: *Tàk ga vudrīu ka mu sẹ glāva ubīnala na drūgu strān.*

GLISTA

suhi je što ko da ima gliste kaže se za jako mršavu osobu: *Tàk je sūxi kọ da glistẹ ĩma.*

GLIVA

raste što ko gliva posle dižđa jako brzo raste *tko*: *Rastẹ kọ glīva pọslẹ dižžà.*

GOLUBIKI

biti kak golubiki biti zaljubljeni : *Tàk su kàk gọlubiki.*

GOLUPČKI

biti kak golupčiki biti zaljubljeni: *Puglẹj ih, tàk su kàk gọlupčiki.*

GOSTI

dobiu je sve gosti što kažnjen je *tko*: *Kà pa xudīu unūōjk, vẹ jẹ dọbiu svẹ gọsti.*

gdje su gosti gdje je svađa: *Prẹ sūōsidi su ciēli tjẹdin gọsti.*

GRABA

žejni kak graba jako žedan: *Žějna sam kák grǫba.*

iti za grabu íci pješice: *Niščę mę nie štęu pęłáti, pa sam za grǫbu išla.*

GRAH

trieba što još punu graha pujesti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Tričbaš još pǫnu grǫxa pujęsti.*

GRANICA

prejti se granice pretjerati u čemu: *Pręšǫ si sę grǫnicę.*

GRČKA

duožin ko Grčka dužan, biti u velikim dugovima: *Duǫžin ję kǫ Grč̌ka i dále truši na pijǫču.*

GRDU

grdu se piše *komu* bit će loše *komu*: *Hjoj, jęmu se gǫdu pišę dá dę dimǫ.*

grdu što zgledi loše izgleda *tko*: *Kǫ pa tębi kǫj ták gǫdu zględiš?*

GRIŽEU

mali kak grižeu jako malen: *Ták je mǫli kák grižęu.*

GROB

ubrača se v *gruobu* što preminula osoba ne bi bila zadovoljna učinjenim: *Dędik sę znám v grǫbu ubrǫča dá tuǫ vídi.*

šteti *koga* puspraviti v *grob* ne podnositi *koga*, jako mrziti *koga*: *Unǫ bi jęnga nǫjrǫjši v grǫp pusprǫvila.*

puspraviti / stirati / puslati *koga* v *grop* uništiti *koga*, upropastiti *komu* zdravlje: *Unǫ tⁱ je jęnga v grǫp pusprǫvila. Stǫrala ga v grǫp. Jęna dęca su ju v grǫp pǫslala.*

prije budu svete puspravili v grop neg kaj bu što ferkiu siguran je *tko* da se *komu* neće dogoditi ništa loše: *Prîe butê svête puspravili v grôp neg kaj bum ja fcŕkiu.*

GROM

kak grom z vedra neba iznenada, neočekivano: *Tûô pa jê dôšlu kô grôm z vêdra nêba.*

neće grom v kuprive osobi se neće dogoditi ništa loše jer je i ona sama loša: *Nê bu sê jê nîka dôgudilu, nêčê grôm f kuprîve.*

kak da je grom koga v pete pogodiu brzo, u trenu: *Diêlala je sê kô da ju je grôm f pêtê pôgudiu.*

GUJDIK

smrdeti ko gujdik jako smrdjeti: *Prêznujîu sam sê, smrdîm kô gujdik.*

GUOBIC

začepiti / zavezati tie (grdi) guobic ušutjeti: *Začêpi/ Zavêži vêč jêmpu tie gîdi guobic!*

GUOSKA

nije za guoske sienu nije sve za svakoga: *Nîjê za guôske siênu, viš da ti nêjde.*

H

HELA

heli se ko hela što jako se glasno i iritantno smije *tko*: *Dôsta mi jê tôga, xêli sê ko xêla.*

HERC

herc je komu stau jako se uplašio *tko*: *Xêrc mî jê stôu da sam ga zaglêdala.*

HIŽA

huditi pu hižaj ko župnik s križicum ići od kuće do kuće: *Xôdi pu xîžaj ko žûpnik z križicum.*

najprije/ prvu neka zmete što pred svujo hižu treba se brinuti *tko* za svoje, a ne za tuđe probleme: *Najprîe /pîvu zmêti prêd svujô xîžu!*

HLADNETINA

drgeče što kak hladnetina jako dršće *tko*: *Pà dġgěččə kə xladnətina.*

HRČEK

spati ko hrček čvrsto spavati: *Spīm ko xŕčėk, nika nę čųjem.*

HRUŠKA

ko da je što upau z hruške kao da *tko* nije normalan: *Guvəri bədastuōččə kə da je z xruškə upāu.*

miešati hruške i jabuke uspoređivati neusporediva, različite stvari: *Tuō ję ọpččə niē istu, ne mīšaj xruškə i jābukę.*

I

IGLA

biti na iglaj biti uzbuđen: *Cičli sam đien na iglaj.*

ILIJA⁹³

Ilija deske sklada jako grmi: *Čųj kāk ĩlija dęskę sklāda.*

Ilija brinke kutura jako grmi: *Kāk gŕmĩ, zglėda da ĩlija brĩŋkę kutūra.*

Ilija se vozi po nebi f kuoli jako grmi: *ĩlija sę vọzi pu nębi f kuōli pa rĩži.*

ISKATI

trieba iskati koga jako je dobar *tko*: *Tākvuga dičkā triē iskati.*

⁹³ Prema Svetom pismu (2 Kr, 2, 2-3; biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=12), Ilija je uznesen na nebo u vihoru, stoga se često zaziva u zaštitu od oluje i gromova. Pobožni ljudi molit će se Iliji da oluja prestane, a oni manje pobožni obično će se našaliti izgovarajući jedan od sljedećih frazema. Uz Ilijino uznesenje veže se i kočija, stoga se u frazemu *Ilija se vozi pu nebi f kuoli* kao sastavnica može naći imenica *kučija*.

ISTINA

pluni mi će je tuo nie istina kaže se kada *koga tko* želi uvjeriti u istinitost *koje* tvrdnje:

Pluni mi će je tuo nie istina.

živa istina prava istina: *Tuo t' je živa istina.*

ISTU

na istu komu de isto ispadne: *Na istu ti de aku napraviš tuo prie puslá il da deš dimò,*
sikak tuo muoraš napraviti.

IZVUZ

za izvoz jako puno, u velikim količinama: *Imam paradájza za izvuz.*

J

JA

ima svuoj ja što ne dozvoljava *tko* da ga drugi iskorištavaju i utječu na čije mišljenje: *Nę*
dā sę ún, ima tiě svuoj já.

jaj od mene kaže se kad osoba ima puno briga: *Jaj od męne!*

kaj je za me, nie je za te nije sve za svakoga: *Kaj je zã mę, niě je zã tę.*

mene vidi što, a sebe ne vidi treba se brinuti za svoje probleme, a ne za tuđe: *Męne vidiš,*
a sębę nę vidiš.

nek ide što čim dale ut koga izbjegava *tko koga*: *Sãmu idi čim dále od jęnga.*

JAJCE

da bu krava jajce znesla nikad: *Da bu kráva jãjce znęsla, ti buš nękaj pòčęla dęlati přę*
tę xĩži.

JAMA

što pud drugim jamu kople, sam vu ju upadne nastardat će ona osoba koja drugoj želi
nešto loše: *Štó pud drúgim jãmu kòplę, sãm vũ ju upãdne.*

JEDNU

jednu što puvieda, drugu misli, trejtu diela ono *što tko* radi nije u skladu s onime što govori ili misli: *Nę zǫmaraj sę ż ım, tię jędnu puvieda, druǵu mįsli, tręjtu dęela.*

(stoput/nonstop) jednu te istu puvieda što *tko* stalno ponavlja što: *Nonstǫp jędnu tę ıstu puviedař.*

JEDVA

jedva diře što na samrti je *tko*: *Vęć dnęvima jędva dęřę.*

jedva jedvice teřskom mukom: *Jędva jędvice sam tuǫ zdęgla.*

JEZIK

jaki samu na jeziku puno govoriti, a konkretno ne raditi, poduzimati niřta: *Pųsti jęnga, tię tı je sǫmu na jęzıku jǫki.*

boli koga jezik puno prića *tko*: *Ne znǫm kǫk ga jęzık nıka ne bulı.*

brži je jezik komu ut pameti govori besmislice *tko*: *Bęzi ji ję jęzık ut pǫmeti.*

bržiři je što ud jezika govori *tko* puno i bez razmiřljanja: *Tı pa si bęziři ud jęzıka.*

da komu jezik zavežeř, guvuriu bi ne može řutjeti *tko*, puno govori: *Da mu jęzık zavęęęř, guvuriu bi.*

desti jezik za zuobe każe se komu kako bi ga se upozorilo da řuti i ne govori ono što zna: *Dęni jęzık za zuǫbę dok ın dę!*

imati duogi jezik puno brbljati, ne moći řuvati tajnu: *Suǫsida ıma fęjst dęuǫgi jęzık.*

jezik bu što pregriziu każe se osobi kako bi je se upozorilo da uřuti: *Jęzık pregrızla!*

na jeziku je komu kaj ne može se *tko* čęga sjetiti: *Na jęzıku mi je tuǫ.*

na jeziku se vrti komu kaj ne može se *tko* čęga sjetiti: *Nę bręm se zmįřliti, a na jęzıku mi se vřti kǫk se zuvę.*

peće jezik koga jako puno govori *tko*: *Kǫj tę nıka jęzık nę pęćę kulıku klǫfrař.*

razvezau se komu jezik⁹⁴ počeo je *tko* puno govoriti: *Razvezāu mu sę jezĩk.*

srbi jezik koga jako puno govori *tko*: *Jezĩk ga srbĩ.*

vleći koga za jezik navoditi *koga* da kaže *što* ne želi: *Nāj mę vlęći za jezĩk.*

zavezati jezik ušutjeti: *Zavęži jezĩk!*

JEZIČINA

imati duogu jezičinu puno brbljati, ne moći čuvati tajnu: *Uná ĩma duogu jezĩčinu, siĕma sę zbȳbla.*

JUHA

dobiu je što jezikuvu juhu ukorio je *tko koga*: *Pá sam dubĩla jezĩkuvu jũhu.*

JUTRO

ud jutra du zutra cijeli dan: *Diĕla ud jũtra du zũtra.*

K

KAČA

biti kak kača biti zla žena: *Ták ję káj káča.*

preminiu se što kak kača kuožu jako se promijenio *tko*: *Pręminiũ sę kák káča kuōžu.*

žejni ko kača jako žedan: *Žęjna sam kō káča.*

KAD

kad-tad prije ili kasnije: *Kád-tád bu sę sę sáznaļu.*

KAJLA

zabiti komu kajlu napraviti mučnu situaciju, neugodnost *komu*: *Kājlu mu ję zabĩla.*

⁹⁴ Na terenu je potvrđeno još jedno ponešto modificirano značenje tog frazema: *tko* je počeo puno pričati jer je popio previše, dakle frazem se kod pojedinih govornika koristi samo ako je osoba popila te je zbog toga počela previše pričati. Ako osoba nije popila, neće se koristiti spomenuti frazem.

KAK

kak bilu da bilu u svakom slučaju: *Naprávila bum ták, kák bílu da bílu.*

kak što diela, tak se komu i vrne nastradat će ona osoba koja drugoj priprema nešto loše: *Kák dičlaš, ták bu ti sę i vřnālu.*

kak z kiem tak i bez koga nema ni koristi ni štete: *Kák ž ĩm, ták i bež jęnga.*

KAMEN

plivati kak kamen ne znati plivati: *Ję ka pa da znám plívati, plívam kò kámęn.*

žmefki kak kamen jako težak: *Žmęfki je kò kámęn.*

KAMION

zgledi što ko da ga kamion tresnau/pugazju/pregazju izgleda jako loše i umorno *tko*: *Nięje spq̄la tri dnęva, zgłędi kò da ju ję kamiõn přęgązju.*

KAP

drži što koga ko kap vode na dlanu jako se brine *tko* oko koga: *Nuõvi ju dičkò dįžĩ ko káp vòdę na dlánu.*

KAPA

puona je kapa komu dosta je *komu* čega/koga: *Puõna mi je kápa sęga.*

tomu kapa doli odati poštovanje *komu*: *Tõmu kápa dõli.*

skidati kapu komu odati poštovanje *komu*: *Skídám mu kápu.*

KAPUT

ubrnati kaput na drugi kraj/ drugu stran promijeniti mišljenje, stav: *Flętnu ję obřnāu kapũt na drųgi kráj.*

KAŠA

skuhati komu kašu napraviti *komu* spletku, neugodnost, neugodnu ili mučnu situaciju: *Skúhala mi ję tákvu kášu.*

KAŠIU

kašiu koga kole jako kašlje *tko*: *Cičli tjeđin me kàšiu kòlę, muōram ĩti k dōkturu.*

KEKS

dok je što rekiu keks brzo, u trenu: *Dōk si rēkiu kēks, tuō je bīlu gōtuvu.*

KILA

ima dvajst(i)⁹⁵ kiu s puostelu tko jako je mršav *tko*: *Nēbręš ju zdičĭ kàd ĩma dvàjst kių s puōstęlu.*

imeti stuo kiu sala biti jako debeo: *Fėjst sę pręminių, vę ĩma stuō kių sàla.*

žmefki ko hiledu kiu jako težak: *Tuō pa žmęfku ko hīlędu kīų.*

KIP

v živum kipu što koga ne bre viditi jako mrzi *tko koga*: *V žĭvum kĭpu ju nę bręm vĭditi.*

KLAPUOTIC

biti ko klapuotic jako puno govoriti: *Nōn stōp guvōri, tāk je ko klapuōtic.*

KLATI

ni da kole što koga ni u kojem slučaju: *Ni da ju kōlęš ti nę puvĭędala.*

KLIKER

klikeri su komu predelali sjetio se *tko čega*: *Prędęlali su mu kĭkęri.*

KLOŠAR

kak kluošar je što izgleda jako neuredno *tko*: *Tāk ję kāk nājvękši kluōšar.*

KLUN

hitu si je što kaj v klun pojeo je *tko što* na brzinu: *Pučākaj kà si xĭtim nękaj f klūn.*

⁹⁵ Oblik za broj 20 može biti dvájst ili dvájsti.

KMICA

kmica je koga zela/puiela nestao je pod sumnjivim okolnostima *tko*: *Xud̩iɥ je pu nuč̩i du d̩a ga nie km̩ica pu̩ēla. Km̩ica ga j̩e z̩ēla.*

KNAP

na knap jedva dostatno: *Imam cūkura na kn̩ap.*

KOJ

kašlati ko koj jako kašljati: *Cič̩lu n̩uōč̩ niēs̩am sp̩ala j̩er k̩ašlam ko k̩oḡ.*

ki na dva kuja jaše, med je upadne *tko* je neodlučan, ostane bez svega: *M̩alu bi b̩iɥ z j̩ēdnu, m̩alu z dr̩uḡu, ko da n̩e zn̩a da k̩i na dv̩a kuḡa j̩aš̩e, m̩et̩ j̩e up̩adne.*

upasti s kuja na magarca proći lošije, naći se u goreм položaju: *Up̩āɥ j̩e s kuḡā na m̩agarca.*

KOKUŠ

biti / zgledati / držati se kak pukisla kokuš loše, tužno izgledati: *Tak je k̩aj puk̩isla k̩okuš̩./ Gl̩ēj t̩o tut̩ām, zgl̩ēdi k̩o puk̩isla k̩okuš̩. /K̩a pa s̩e d̩ž̩iḡ k̩ak puk̩isla k̩okuš̩?*

hodi kak čorava kokuš što ne gleda kuda hoda *tko*: *H̩oḡiḡ k̩o č̩orava k̩okuš̩.*

iti spat s kukušemi / s kukuošmi⁹⁶ ići rano spavati: *J̩ēnga n̩emu ni zv̩ali, pa ún̩ id̩e sp̩at̩ s kukuš̩ēmi.*

iti spat da i kokuši ići rano spavati: *Str̩ina id̩e sp̩at̩ da i k̩okuši.*

gorši ut kokuši je što ide rano spavati *tko*: *K̩a v̩eč̩ sp̩iḡ, pa si g̩oḡiḡ ut k̩okuši.*

kak sliapa / čorava kokuš je što loše vidi *tko*: *T̩ak si k̩o sl̩ēpa k̩okuš̩.*

stara kokuš masna/bouša juha starije su žene bolje od mlađih: *J̩e, pa zn̩aḡ k̩ak t̩uō id̩e: st̩ara k̩okuš̩, m̩asna juḡa. Niēkvu d̩oḡta st̩ariḡu s̩i j̩e n̩āḡiɥ, st̩ara k̩okuš̩ b̩ōḡsa juḡa.*

⁹⁶ U instrumentalu množine supostoji nekoliko oblika riječi *k̩okuš̩*: *kukuš̩ēmi, kuk̩uōḡmi, kukuš̩m̩i.*

KONOPLA

raste što kak konopla jako brzo raste *tko: Rastěš ko kònopla.*

KOZA

nieje što s kiem koze skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Káj ję tębi, ničsmu mǐ skupa kòze pàsli.*

zalizani kak koza ima zalizanu kosu *tko: Nę znám ka vǐdi vùjęm, pa ję zalǐzani kò kòza.*

KRAFLIN

mali kak kraflin jako nizak: *Mǎli ję kò kráflin.*

KRAJ

duožin na se kraje prezadužen, zadužio se kod više ljudi *tko: Un nika nęma, dūožin ję na sę kráję.*

iti k kraju biti na samrti: *Ídę k kráju.*

jedva vezati kraj s krajum biti jako siromašan: *Živě ut socijǎlęi jędva mòrędu vęzǎti krâj s krâjum.*

stati komu na kraj zaustaviti koga ili što: *Stála búm mu na krâj, dòsta ję.*

pri kraju je što na samrti je *tko: Pri kráju ję, zútra bu xmǐu.*

KRAMA

za staru kramu je kaj bezvrijedno je što: *Káj pa si vę túǔ kúpila, pa ję túǔ za stǎru krâmu.*

KRAVA

ko da je koga krava pulizala/ubleznala ima zalizanu kosu *tko: Zalǐzani ję ko da ga kráva pulǐzala. Ka tę kráva ublěznala?*

ko da je krava pužvakala/zižvakala koga/kaj ima izgužvanu odjeću *tko: Zględǐ ko da ga kráva pužvǎkala. Ròbača ti ję zgūžvana ko da ju ję kráva zižvǎkala.*

nieje što s kiem krave skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Niěsmu mi skupa krave pāsli, nę bręš sę z męnum tāk spumināti.*

upasti s krave na kozu naći se u goremu položaju: *Upāu ję s krave na kōzu.*

žejni kak krava jako žedan: *Kāk krava sam žęjna.*

KRF

bliedi je kāk da krvi nema vu sebi što jako je blijed tko: *Tāk je bliedi kō da kvi nęma vū sębi.*

krf je komu zabiegla jako se uplašio tko: *Křf mi ję zabiegla da ję pręt mę stāu.*

zglledi što ko da nema (kaple) krvi vu sebi jako je blijed tko: *Zględī kō da nęma kápke kvi vū sębi.*

KRIV

ni krivi ni duožni nedužan, nevin: *Ni krīvu ni dūožu su mę zišpuotali.*

KROP

vruoči /vrieli ko krop jako je vruće ili vrelo što: *Kāk pa tuo vruoču, kō krōp. Uh, ta pa vōda vriela kō krōp.*

KRPA

bliedi je kak krpa što jako je blijed tko: *A si dōbru, blieda si kāk kpa.*

KRSTITI

na da se krstiti što čvrst je u svojim stavovima tko: *Nę buš ga naguvōrila, nę dā sę tię křtīti.*

KRUH

dober kak kruh jako dobar: *Tię dičāk ję dōbę kō krux.*

lačin je kuorice kruha što jako je siromašan tko: *Tię čōvik je lačin kuorice kruxa*

nema što ni za kruh jako je siromašan tko: *Nēmaju ni za krux.*

trieba što još punu kruha pujesti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Triěbaš ti jòš pònu kruxa pujěsti ká bi nás dustĩgiu.*

KRUNA

ne bu komu kruna z glave upala neće *tko* ništa izgubiti od svog dostojanstva: *Něbu ti kru'na z glávě upâla čě pusũodu upěřěš.*

KUBILA

smije se što kak kubila smije se *tko* jako glasno: *Ně brěm ju puslušati, smiějě sě kò kubĩla.*

KUČIJAS

klejti kak kučijaš puno i ružno psovati: *Suõsět kuõně kò kučijáš.*

KUFER

pun je kufer komu koga/čega dosta je *komu koga/čega*: *Pũon mi jě kufěr sěga.*

KUGA

biti /zgledati kak kuga loše izgledati: *Ták je kò kúga. / Kák gřdu zglěďi, kák kúga*

smrdeti kak kuga jako smrdjeti: *Smřďi kò kúga, pa sě v gnuõju skòtala.*

KUJSA

naj sam kujsa i pes će je tuo nie istina kaže se kada *koga* želi *tko* uvjeriti da je *što* istinito: *Náj sam kújsa i pěs čě jě tuõ niě ĩstina.*

zišpotati koga kak kujsu jako ukoriti *koga*: *Zišpũõtala mě kò kújsu.*

KULENU

što komu nije ni du kulena ne može se mjeriti *tko* s *kime*, *tko* je jako loš u usporedbi s *kim* drugim: *Niěsi mu ni du kulěna, buõj stĩxa rájši.*

KULIKU

kuliku ima čega, tuliku je dosta treba biti zadovoljan s onime što se ima: *Kuliku ĩmaš, tuliku ti je dòsta.*

KUMER

zmazani kak kumer jako prljav: *Xòdi ukùoli zmázani kò kùmer.*

smrdeti kak kumer jako smrdjeti: *Smȳdš kò kùmer.*

KURAC

glup ko kurac jako glup: *Jèŋga naj ni pitāti, glùp jẹ kò kùrac.*

puoni je kurac komu dosta je komu: *Pũoni mi je kùrac.*

KURUZA

nek ne hodi što f tuđu kuruzu srat treba se brinuti za svoje probleme, ne za tuđe: *Náj hùditi f túžũ kurũzu srāt.*

KURUŽJAK

biti veliki ko kuružjak biti jako krupan: *Zlėcaš ga sẹ kád jẹ vėliki kò kuružjāk.*

KUT

držati tri kuote f hiži brinuti o svemu u kući: *Ūni bi bež jẹ pȳpáli, pa uná tȳ kũotẹ dȳžĩ f ıxuvi xĩži.*

KUTAČ

fali komu kutač v glave nije normalan tko: *Jėmu falĩ kutáč v glavě*

KUOČKA

gniezditi se kak kuočka nemirno sjediti: *Ka se gnėzdiš kák kũočka, bøj na mĩru.*

sideti kak kuočka sjediti mirno i ne mrdati: *Cĩeli si dĩen sidĩ kò kũočka.*

KUOST

biti kuost i kuoža biti jako mršav: *Uná jẹ kũost i kũoža.*

KUOT

biti stirjani f kuot nalaziti se u bezizlaznoj situaciji: *Mũora tũo nàpraviti, stĩrjani jẹ f kũot.*

KUOŽA

uguliti koga du guole kuože iskoristiti *koga* u financijskom smislu: *Ugûlila ga du guôlē kuôže.*

s te kuože nikam nema izlaza iz neke situacije, treba se pomiriti sa situacijom jer se ne može ništa poduzeti: *S tē' kuôžę nīkam.*

KVAKA

zima je kaj se komu kvaka za ruoku prijela jako zima: *Tàk je fējst zimà kà mi se kvàka za ruôku prijēla.*

KVAS

kvasnati ko kvas sjesti: *Káj si si kvásnala ko kvàs, vŭgni sę.*

sideti si ko kvas sjediti i ništa ne raditi: *Kàk nę dębēla, ciēlē dněvę sidī ko kvàs f hīži.*

L

LAČIN

spravla se što kak lačni srat dugo odgađa neku radnju *tko*: *Správla sę kàk làčni srat f tò gurīcu.*

LAGATI

laže čim ziehne što jako puno laže *tko*: *Náj mu vėruvati, tiē làžę čim ziēxnę.*

LALFKA

smije se što kaj bu si lalafke premiknau jako se smije se *tko*: *Tàk sę smiējē kà bú si lâlafkę prēmiknāu.*

LAMPA

ima duogu/veliku lampu tko puno govori *tko*: *Ūn ima dūogu lámpu.*

lampa koga srbi puno govori *tko*: *Kà tę laàmpa sŭbī.*

v lampu kaj komu purinati kaže se kada *tko* puno govori kako bi ušutio: *Něka bum ti v lámpu purĩnala pa buš tihu.*

v lampu klasinu komu purinati kaže se kada *tko* puno govori kako bi ušutio: *Klasĩnu búm ti v lámpu purĩnala pa buš tihu.*

začepiti /zavezati to (grdu) lampu ušutjeti: *Záčepi /Zavěži to grđu lámpu!*

LANC

ko da je što koga pustiu z lanca ponaša se divlje *tko*: *Punáša sę kò da su ga z lánca pústili.*

LEFKU

leži je koga preskučiti neg zaubiti nizak i debeo je *tko*: *Kák je tĕ šĩruki, lěži ga přeskučĩti nęk zaubĩti.*

LETVA

pijan ko letva jako pijan: *Pijān si kò lětva.*

LICE

doznao je što kaj na licu mesta osobno je *tko* što saznao: *Sę káj sam ti puvičdala, sáznala sam na lícu mĕsta.*

LIEK

nema lieka ne može se nešto popraviti, nema poboljšanja: *Nĕma liĕka za tò stvár.*

ni za liek nimalo: *Nĕmam cúkura ni za liĕk.*

LIPA

ustati kak lipa ukliĕštena ostati bez ičega: *Ustāla je kò lĩpa uklĩĕštena bęz ičęga.*

LITANIJA

čitati komu litatnije dugo koriti *koga*: *Pa mi ję čĩtala litāniję.*

LUOJ

ide kaj komu pu luoju odvija se *što* kako treba: *Sę mi ĭdę pu luōju.*

LUOJTRICA

držati kome luojtricu pomagati kome u ilegalnim radnjama: *Dòk je ún kràu, suōsēt mu jē luojtricu dŕžāu.*

LUK

držati koga na luku i vodi loše hraniti koga: *Nē zamâra sē prēvēc̣ z kùxajum, dŕžī ga na lúku i vōdi.*

LJ

LJUDI

se je to za ljude to se svima događa: *Znām da jē tēšku, al sē jē tūō za lúde.*

M

MAČEK

dricati se ko da mačka za rep nateže što glasno se glasati, glasno vikati: *Tāk sē dērē ko da mačká za rēp natēžē štō.*

dučekati se ko maček na noge spretno se izvući iz neprilike: *Káj bi jému bìlu, pa sē tič fúrt na nōgē dučēka ko maččēk.*

motati se /huditi ko maček uku (vruoče) kaše okolišati, oklijevati, ne usuđivati se prići: *Mōta sē tūōjk ko maččēk uku vrūōčē kášē.*

MAJKA

pijan ko majka jako pijan: *Púglēj sē kak zglēdaš, pijān si kō mājka.*

MALU

malu morgen nikad: *Málu mōrgen buš tám išla.*

malu zutra nikad: *Málu ztra bu tāk.*

MARIJA

biti/ držati se kak drvena Marija biti ukočen, držati se ukočeno: *Džĩ sę kò dŕvęna Marĩja. Dáj bęjzi, pa ję unà ko dŕvęna Marĩja.*

držati se/ praviti se kak Marija praviti se bezgrešan: *Džĩ sę kò da ję Marĩja, a diētę ję nię ut jęnuga mŭōža. Pràvi sę da ję ko Marĩja, a s' znàmu kàkva ję.*

MARTIN

smrdeti kak smrdeći martin jako smrdjeti: *Unà stàra bęba smŕdĩ kò smŕdęći martĩn.*

MASLU

čije je kaj maslu krivac je tko za nešto: *Hjaj, čiję ję tŭō mąslu?*

MAST

biti z siema mastima premazani biti snalažljiv i lukav: *Pàzi sę tę bębę, unà ję z sięma mąstima pręmązana.*

MATI

kakva mater, takva čer kaže se kada osobe u krvnom srodstvu slično postupaju: *Káj ję tŭō káj čŭdnuga ka ję unà udišla i nàšla si šoca, pa kàkva mąter, tákva čęr.*

MEDVED

debeli kak medved jako debeo: *Dębęli ję kò mędvęt.*

MEGLA

megla je komu upala na oči osjetio je vrtoglavicu tko, ošamućen je tko: *Niękva męgla m' ję upęla na oči i nięę mi bìlu dõbru.*

MERA

prevršiti saku meru pretjerati u čemu: *Pręvŕšiu ję sàku męru!*

vrnati istum merom vratiti na isti način: *Vŕnàla búm ti ìstum męrum*

MESTU

de je komu mestu gdje *tko* pripada: *Dě' t' jě městu?*

što ide tam de mu nije mestu ide *tko* gdje ne bi trebao: *Pà idę tàm dě mu jě niě městu.*

METAK

ide kaj ko metak dobro se odvija *što*: *Tuō idę ko mětak.*

MI

med nami u povjerenju, među nama: *Náj ustāņę męd nāmi: pręvārala ga ję.*

MIKULUVU

na Mikuluvu nikada: *Pusuōdu buš na Mikũluvu uprāla.*

MILA

milom ili silom u svakom slučaju: *Īma da tuō naprāviš mĩlom ili sĩlom.*

MILA GIERA

biti/držati se ko mila Giera biti ukočen: *Káj sę tāk dįžĩš ko mĩla Gięra.*

MILOST

na Buožji milosti što živi jako je siromašan *tko*: *Na Buōžji mĩlōsti živě kad nišćę nigdi nę dięla.*

MINUOTA

ne bre što ni puo minuote / pet minuot biti mirin/ biti na miru hiperkativan je *tko*: *Nę brę unā ni puō minuōtę bĩti mĩrna. Uniě xāpak nę brę ni pęt minuōt bĩti na mĩr.*

MIR

tak frdulji što kaj je nigdar nie na miru stalno mora raditi *tko što*: *Tāk fįdũliš káj si nigdār nie na mĩru.*

MIRIN

nigdar mirin nije što 1. nemiran je *tko*: *Tič děćic ničje nigdar mīrin*. 2. *tko* stalno mora što raditi: *Tāta saki čas nēka dīēla, nigdar ničje mīrin*.

MIŠ

biti kak miš ne suprotstavljati se drugima: *Tāk jē kō miš*.

biti ko crkveni miš biti siromašan: *Pa ún nika nēma, ko crkvēni miš jē*.

ne da što komu mira stalno dosađuje *tko* komu: *Nē dā mi mīra, saki čas bi sē spumīnala*.

skrity se kak miš v lukju skrivati se od ljudi: *Nīgdi ga nē brēs vīditi, skrīu sē kō miš v lūkju*.

MLADI

dubiti mlade kaže se kad se dugo što čeka: *Dē si du vē, vēc sām mlāde skōru dubīla*.

lefku bi se mladi zvalili jako dugo traje što: *Lēfku bi sē vēc i mlādi zvalili du da ti kōvu skūxaš*.

MLIEKO

bieli kak mlieko svijetle je puti *tko*: *Bīeli jē kō mliēkō*.

MLIN

tirati na svojoj mlin raditi u vlastitu korist što: *Tīra na svūoj mlin, bāš ju jē brīga za drūge*.

MOKA

moku je zmočiu što puno se namučio *tko* oko čega: *Mōku sam zmūočila dū dā sam gūricu ciēlu ukōpala*.

uz moku nebesku puno se namučiti oko čega: *Uz mōku nēbēsku sam zgutūōvila pusēu*.

MUČITI SE

močiti se uku čega puno se truditi oko čega: *Fējst sē mōčīu uku tōga, a na krāju jē nīē uspīu*.

MOZAK

mozak je kome zablokirau ne može se *tko* čega sjetiti: *Nę brēm sę zmisliti, mōzak mi ję zablukiērau*

MRAČJAK⁹⁷

bodu koga mračjaki zeli osobi koja luta noćima moglo bi se dogoditi *što* loše: *Sāmu nāj xūōda pu nučī, bōdu ga mrāčjaki zēli.*

kak mračjak kaže se osobi koji često izbiva iz kuće po noći: *Cīēlē nōči xōdiš kō mrāčjak.*

MRAK

mrak komu upadne na oči da što koga/kaj vidi/čuje nije drago *komu* vidjeti/čuti *koga/što*: *Mrāk mi na oči upādne da vīdim to prętarīlu. Mrāk mī ję upāu na oči da sam tūō čūla.*

MRAVLA

diela kak mravla što jako puno i vrijedno radi *tko*: *Cīēli dīēn dīēlam kak mrāvla.*

MRTVI

i mrtvumu se kaj more dogoditi svakome se može dogoditi *što*: *Kā sę čūdiš, tūō se i mītvumu mōglu dugudīti.*

MUHA

kak muha bez glave osoba koja ne misli: *Tōčnu si ko mūxa bęz glāvē.*

ko muhe na drek su se skupili puno se ljudi okupilo oko čega: *Sī su sę skupīli ko mūxę na drēk.*

MUNJA

brz ko munja jako brz: *Bįz ję kō mūna.*

⁹⁷ Zabilježena su dva značenja riječi: 1. biće koje je aktivno po noći, nešto između duha i stvarnog čovjeka, 2. čovjek koji izbiva iz svog doma po noći, hoda okolo i slično. Kod starijih ispitanika mračjak ima prvo značenje, kod mlađih drugo.

N

NADIEVATI

nadievati si ga jako se napiti: *Nadievãu si ga jẹ.*

NAIGA

biti na naigi biti na samrti: *Na nãigi jẹ, nẹ prẹživěu.*

NAKLA

tak tko koga žvajzne ka nakla upadne jako udariti koga: *Tàk búm tẹ žvájznala ka nàkla upádnẹš.*

NASRAMUT

nasramut napraviti kaj namjerno komu što napraviti: *Nàsramut sam jì zapřla vràta prẹt nòsum.*

NAŠ

nieje naš što drugačiji je tko: *Tiě jẹ niě nàš.*

NEBESA

zdiže što koga v nebesa jako hvali tko koga: *Zdižẹ ga v nẹbẹsa.*

NEBU

nebu, otpri se zaziv koji se izgovara kada se dogodi nešto loše: *Jaj, nẹbu, òtpri sẹ.*

z neba je komu kaj upalo tko je bez imalo truda što dobio: *Nìgdar nìka niějẹ dīelala i fùrt bi jì nẹka z nẹba upãlu*

z neba pud rebra neočekivano, iznenada: *Upãlu jẹ z nẹba put rẹbra.*

NIEMI

niemi je ili gluhi što dok se govori ne sluša tko kad mu se priča: *A si nīemi ili glúhi da ti guvõrim.*

NIGDAR

ko da što koga/ kaj nije nigdar vidu jako je iznenađen *tko* kada vidi *koga/što*: *Glēdī mē ko da mē nīgdar niējē vīdla.*

nigdar naj što ne veli neka ne kaže *tko* više puta da se što neće dogoditi: *Nīgdar nāj rēči da tāk nē bude.*

nigdar pa ni unda nikad: *Nīgdar pa ni ūnda ga nēm puzdrōvila.*

NIGDARJEVU

na Nigdarjevu vjutri nikad: *Aha, bū se tūō dōgudilu na Nīgdārjevū vjūtri.*

NIGDAROVU

na Nigdarovu nikad: *Mōtri na Nīgdarōvu udīde v zāmuš*

NIGDI

nigdi koga nema jako je mršav *tko*: *Kāk si sūxa, pa tē ga nīgdi niē.*

NIKA

bez koga nika što se ne može obaviti bez prisutnosti određene osobe: *Mūōraš dūōjti, pa bēz tēbē nika.*

nika komu ne neće se *komu* dogoditi što loše: *Zbrīši pōt, nika ti nē.*

nika ne ie što jako je mršav *tko*: *Tīē nika ne iē.*

nika nie komu po vuoli jako je izbirljiv *tko*: *Kāj si tāk zbirlīvi, nika t jē niē pu vūōli.*

z koga nika ne 1. na smrti je *tko*: *Žjēnga nika nē, za čās bu pukūōjni.* 2. neće biti uspješan u životu *tko*: *Z tōga čuvēka nika nē ni dā sē škuōlē završī.*

zgledi što ko da nema nika za jesti jako je mršav *tko*: *Zglēdī ko da nēma nika za jēsti.*

NISKU

spasti nisku našao se u gorem položaju *tko* no što je bio: *Ūn pa jē bōrmēš nīsku spāu.*

NIŠČE

što je za koga niko i ništa *komu je tko* nebitan i smatra ga bezvrijednim: *Baš me briga kaj t̃ je ūn r̃ekiū, ūn je z̃a me ñiko i ništa.*

nišče živ nitko: *Nišč̃e živ je nie doš̃iū.*

NOGA

biti komu put nugami slijediti *koga* i smetati mu: *S̃amu mi je put nug̃ami.*

biežati kuliku noge nose jako brzo trčati: *Bič̃žala sam kuliku su me ñog̃e ñesl̃e.*

jedva stuji na nugaj što jako je umoran *tko*: *Dič̃lam ut jut̃ra, ṽeč̃ j̃edva stuj̃m na nug̃aj.*

na visukij nugaj luksuzno: *Žiṽi na visukij nug̃aj.*

pujeu je što z nuog kaj pojeo je *tko što* na brzinu, u hodu: *Puj̃eū sam z nuog p̃ar štr̃ukluf.*

stati se na lievu nogu biti loše volje: *Kaj si s̃e na lĩvu ñogu st̃ala k̃a si t̃ak d̃ob̃r̃e vuol̃e.*

ud malih nuog odmalena: *Ut malih nuog sam x̃odila k meš̃i.*

udsekle su se komu noge jako se prestrašio *tko*: *Uds̃ekle su mi s̃e ñog̃e ut str̃axa.*

NORC

delati se norca s koga izrugivati *koga*: *Dič̃elaju se ñorca zi sič̃x.*

NOVIT

kuliku je put noftum črnuga jako malo: *Ne ṽelaš ni tuliku kuliku je put ñoftum č̃rnuga.*

NURJAK

biti kak nurjak ne ponašati se normalno: *Ūn je k̃ak nurj̃ak, pa s̃e t̃uō zña.*

vuziti / pelati se ko nurjak upravljati neoprezno autom: *P̃ela s̃e pu t̃e c̃esti ko nurj̃ak. St̃alnu s̃e ṽozi ko nurj̃ak.*

NUOČ

du noči cijeli dan: *Dič̃ela du nuč̃i.*

priek noči naglo, odjednom: *Prēstālę su sę spumināti priek nōči.*

trdna nuoč jako tamno: *Bīla je tǵdna nūōč da sam išla, tāk mę bilu strāx.*

NUORI

klejti ko nuori puno i ružno psovati: *Kuōnę ko nūōri.*

vuziti ko nuori brzo voziti: *Nę vūolim sę vuzīti ž īm ję vōzi ko nūōri.*

NUOS

desti komu kaj na nuos 1. predbacivati komu što: *Stālnu mu dīēvle na nūōs tūō kà xōdi pu kǵčmāj.* 2. ostaviti što na vidljivom mjestu: *Gāblic sam mu na nūōs dīēla i još ga puzabīu.*

komu je kaj bilu pu nuosu uvrijedio se zbog nečega tko: *Vīdla sam da ji ję bilu pu nūōsu kāj sam ju zišpuōtala pręd siēmi.*

kaj je kome put/preť nosum što se nalazi na vidljivom mjestu: *Učālī su ti pręť nōsum, kām ględiš. Knīga ti ję put nōsum, kà nę vīdiš.*

kaj/što je kome pubeglu/ vušlu pret nosum što /tko nam je otišlo u zadnji tren: *Cūk mi ję publięgiu pret nōsum. Tà jōpica mi ję pręť nōsum vūšla.*

rievati nuos de mu je nie mestu uplitati se u sve i htjeti sve znati: *Jēna sūōsida nōn stōp riēvlę nūōs dę mu ję nie męstu.*

sikam rievati svojoj nuos uplitati se u sve i htjeti sve znati: *Ti pa sīkam mūōraš riēvāti svūōj nūōs?*

ubesiti nuos jako se uvrijediti: *Ubīēsila ję nūōs i xūdu sę ględila.*

ubrača što z nosum nije po volji što komu : *Kāj ubrāčāš z nōsum, kà ti pa nę pāšę?*

z nosa se komu kadi laže tko: *Prōsim tę, z nōsa ti sę kadī kāk lāžęš.*

zafrknati z nosum jako se naljutiti: *Tričbala si ju vidīti kak ję zafīknala z nōsum.*

O

OFCA

nije što s kiem ofce skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Pà si niē ž juō ofcē pàsla, kàk sē tuō punāšaš.*

OKU

lupiti koga ka mu se oku zapre jako udariti *koga*: *Lúpiu mē ka mi jē ōku záprau.*

ni da što komu oči kople ni u kojem slučaju: *Ni da mu ōči kōplēš ti nē príznau.*

oči komu mazati lagati *komu*: *Náj mi ōči mázati jēr tē jáku dōbru pōznam.*

smrači se komu pret učmi da koga/kaj vidi nije drago *komu* vidjeti *koga*: *Smrāči mi sē prēt učmī da ta cōprdnica dūojdē.*

šteti komu oči skupati jako mrziti *koga*: *Nājrājši bi mu ōči skōpala kak ga mȳžīm.*

upau je što komu v očima razočarao se *tko* u *koga*: *Upāla mi jē v ōčima da sam čūu s kiēm jē bīla.*

v četiri oka u četiri oka: *Rēkli su da búdu tuō riēšīli v četīri ōka.*

OTKUD

otkud se što spuknau kako to da se *tko* pojavio na nekom mjestu: *Nē rāzmēm ōtkut sē tiē vē spuknāu.*

P

PAMET

bes pameti smušeni, rastreseni: *Ukūoli dīrja ko da jē bēs pāmēti.*

de je komu pamet kaže se osobi koja je napravila nešto nepromišljeno, glupo: *Dē tī jē pāmēt ka si tuō napráviu.*

došiu je što k pameti urazumio se *tko*: *No, a si vīdla, dōšiu jē k pāmēti.*

fali komu pameti v glave nije normalan *tko*: *Jē falī pāmēti v glavē.*

imeti kaj na pameti pamtiti, razmišljati o čemu: *Nə brɪgaj sɛ, ɪmam tuɔ na pəmɛti.*

načiti koga pameti urazumiti koga, opametiti: *Buɔm ga nafčɪla pəmɛti ka nɛ tuɔ vl̩ʃɛ dɛlaɯ.*

ne biti pri zdravi pameti biti nenormalan: *Un jɛ bɔrmɛʃ nɪɕ pri zdr̩vi pəmɛti.*

ni na kraju pameti je kome kaj nie bilu nije se tko nadao da je što moguće: *Ni na kraju pəmɛti mɪ jɛ tuɔ nɪɕ bilu.*

pamet je koga ustavila poludio je tko: *Pəmɛt ju jɛ ustávila kak sɛ užɛnila.*

pamet soliti komu govoriti komu kako bi što trebalo napraviti: *Samu mi ti n̩j pəmɛt sul̩ti, prɔsim tɛ.*

pamet v glavu biti priseban: *Pumãlu sɛ pɛlaj i pəmɛt v gl̩vu!*

(u)pasti / duojtí na pamet sjetiti se iznenada čega: *Palu mi jɛ na pəmɛt da trɛba mɛʃu zvaditi z škr̩jɛ. Znaʃ ka mi jɛ dɔʃlu na pəmɛt.*

reziti se z pametju poludjeti: *Priɕ pɔnu liɕt sɛ rɛziʃiɯ z pəmɛtju.*

PAMETIN

biti fejst / preveč pametin biti jako glup: *Unà je fɛjst pəmɛtna.*

komu je kaj pametnuga v glavu vudrilu opametio se tko: *Jɛmput je i jɛmu nɛkaj pəmɛtnuga v gl̩vu vudr̩lu.*

nieje pametin što kaj da diela ne zna tko što da radi: *Nɪɕsam pəmɛtna kaj da d̩ɛlam.*

PAMTIVIEK

ut pamtovieka od davnina: *Tiɕ urɛx jɛ tu ut pamtiviɛka.*

PAPA

čuvati koga kak papu jako paziti na koga: *Tuɔ si nɪgdar nie vɪdla, čuvaju ga kak papu.*

PAPKI

dubiti pu papkima biti kažnjen: *Dɔbiɯ jɛ pu p̩pkima kad jɛ nɪɕ biɯ dɔbɛr.*

PAPRIKA

črleni ko paprika jako crven: *Da se reš̌đi je č̌rľēna ko pàprika.*

PAR

ni pet para ne vela što bezvrijedan je tko: *Tiē č̌ovik ne v̌ēla ni p̌et p̌āra.*

trieba *komu* para iskati jako je dobar tko, nitko nije kao ta osoba: *Triēba mu parà iskàti.*

PARADAJS

črleni kak paradajs jako crven: *Tàk je č̌rľēna v ubřāzu ǩò paradājs.*

PARE

imeti para ko blata biti jako bogat: *J̌ēnguva p̌uca ìma p̌āra ǩò blàta.*

imeti para ko dreka biti jako bogat: *Unà ìma p̌āra ǩò dřēka.*

PARNJAČA

kaditi kak parnjača jako puno pušiti: *Dà ťek ǰēnga v̌idiš, ún kadī ǩò p̌ārnača.*

PAUČIK

mali kak paučik jako nizak: *Màli je kàk p̌auč̌ik.*

PATULJAK

biti ko patuljak biti jako nizak: *Ǩò patuľjak ǰe.*

PEKMEZ

ko da je ut / z pekmeza što jako je osjetljiv tko, sve komu smeta: *Pa se přēxladiy, tàk ǰe ǩò da ǰe z p̌ēkm̌eza.*

PENEZI

biežati za pinezi biti jako pohlepan: *Pà ka tì ne znàš da tiē sam za piňēzi bižī.*

desti peneze na stran štedjeti: *Diēla sam p̌ēneze ut ǧūjdika na stràn ka búmu im̌ēli za špřicǎǰe.*

dišido komu penezi jako je pohlepan *tko*: *Hjoj, dišidò ji pènezi.*

spati na pinezi biti bogat: *Lěfku jě jěmu ubjñāti rúndu f křčmi kad spĩ na pinězi.*

PERO

pero pu riti vuziti komu ugađati *komu*: *Prę tę xĩzi bi sĩ štěli káj im niěščę pęřò pu řiti vuzĩu.*

žmefki ko pero jako lagan: *Válda búš mōgiu tũ nusĩti, žměfku je ko pęřò.*

PES

hraniti koga kak psa na lancu loše hraniti *koga*: *Nòrmalnu da je sũxi, xrãņę ga kò psá na lâncu.*

huditi kak pentrikuf pes hodati po selu od kuće do kuće: *Hòdiš pu sęlę kò pęntrikuf pęs*

i pes ima mira dok ie ne treba smetati osobi dok jede: *Ká mę vę tũ spitãvľęš i pęs ìma mĩra dok iě.*

lajati kak pes puno govoriti: *Lqję kò pęs.*

nažderani kak pes jako pijan: *F křčmi jě ciělu vęččěrku, pa bu nažděrani kò pęs.*

srditi je tko kak pes jako je ljut *tko*: *Srdita sam kò pęs.*

umorin/zmuočeni kak pes jako umoran: *Úmorna sam kò pęs pòslę puslã. Zmũočeni sam kák pęs da dēm s pòla.*

zločesti kak pes jako zločest: *Ták jě zlòččesti kò pęs.*

PETA

biži što kaj si pu petaj bije jako brzo trči *tko*: *Bižĩ ká si pu pętãj bįję*

biti komu put petami slijediti *koga* i pritom smetati *komu*: *Tà kũjsa mi je fũrt put pętãmi.*

dati petama vetra brzo pobjeći: *Dà vĩdiš káču f kurũzi, sãmu dáj pętama vętra.*

guri kome put petami u neprilici, opasnosti je *tko*: *Gurĩ mi put pętãmi, mũoram se pužurĩti z puslòm.*

ni du pete što komu nije ne može se usporediti *tko s kime*: *Ni du pětę mu ję niě, ti pa rěči ka ǫčęš.*

pretegnati pete požuriti se: *Prętęgni pětę!*

PETEK

nema ni petka ni svetka što jako puno radi, rijetko je slobodan *tko*: *Ti pa furt dīēlaš, nęmaš ni pętką ni svętką.*

rietki petki jako rijetko se *što* događa: *Tuō su rīētki pětki ká ti dęš dimō.*

PIJAN

tak pijan ka za se ne zna što jako pijan: *Na pruščęji ję bīų ták pijān ka za sę niě znāų.*

PIJANIC

črleni kak pijanic jako crven u licu: *Kǫ nęjvėkši pijānic ję črlēni.*

trese se što kak pijanic kaže se osobi koja se trese: *Tręsęš sę ko pijānic.*

PIZDA

puna je pizda komu dosta je *komu*: *Pūna mi ję pizdą.*

PLATITI

ni da što komu plati ni u kojem slučaju: *Ni da ji platīš ti nēj rękla dę ję.*

PLESATI

plesati kak što igra raditi ono što druga osoba želi od *koga*: *Pri ihuvi hīži si plęšu kák snęxa igra.*

PLOČA

ko da je što na oglasnu ploču (pre cesti) ubesiu vrlo brzo će se *što* proćuti i razglasiti: *Ząka si jęmu išla tuō guvurīt, tuō ję ko da si na ǫglasnu plǫču prę cęsti ubięsila.*

PLUČA

kašlati kak da bu pluča skašlau što jako kašljati: *Strīna kášla kak da bu plučą skášlala.*

PLUOT

držati se čega /prijeiti se za kaj ko pijan plota/ za pluot 1. grčevito se uhvatiti za koga/što: *Tàk sę za mę prijãu ko pijãn za plûot.* 2. čvrsto ustrajati u čemu, slijediti što: *Džĩ sę tōga kaj sam rękla ko pijãn plōta.*

PODRITIKOVATI

komu sve pudritikovati ugađati komu sve: *Sę mu mãma pudritikuję.*

POGUBITI SE

pogubiu se što poludio je tko: *Pōgubiu sę ut tulĩkuga puslã.*

POH

debeli kak poh jako debeo: *Zęťc mu ję dębēli kō pōx.*

POMUČ

nema komu pomuči 1. na smrti je tko, ubrzo će tko umrijeti: *Nęma mu pōmuči, du zũtra bu xmỹu;* 2. nalazi se u bezizlaznoj situaciji tko: *Nęma mi pōmuči z tiēm.*

POSLUŠATI

ne moći poslušati koga sugestija kome da prestane govoriti: *Jaj, vęć tę nę brēm poslušati!*

PRAG

najprije/ prvu neka zmete što pred svuiem pragum treba se brinuti za svoje, a ne za tuđe probleme: *Najprię /přvu zmęti pred svuiēm prágum!*

PRASE

trejtu prase osoba koja smeta paru: *Nę splatĩ ti sę ĩti ž ĩmi, buōš im tręĩtu prãsę.*

PRAVI

kričati kaj da je nie pravi što jako vikati: *Kričĩ kaj da ję nie prãvi.*

nije pravi što nije normalan tko: *Nięsi prãvi.*

smije se što ko da je nie pravi jako se glasno smije *tko*: *Tiẽ sę tak smiẽję kò da ję niẽ prãvi.*

vozi ko da je nie pravi što nepažljivo vozi *tko*: *Tiẽ pa vòzi kò da ję nie prãvi.*

PRDA

zmisliti se kak prda za nedelu iznenada se sjetiti čega: *Ti sę ístu zarãn zmîsliš kò pđda za nędęlu.*

PRDNATI

ne bre što ni prdnati da se ne zna ne može zatajiti *tko* ništa pred drugima, svi sve moraju znati: *Pri tę xĩzi nę brę se ni pđdnati da sę nę znã.*

PREPRUT

suhi kak preprut jako mršav: *Puiẽ nęka súxi si kò pręprut.*

PRIČA

priče za malu decu izmišljotine, gluposti: *Nãj mi tuò puviedãti, tuò su pričę za mãlu dęcu.*

PRIESTUPNI

saku priestupnu jako rijetko: *Sãku prięstupnu sę vidim ž ĵuõ.*

PRIETITI

ni da što komu prieti ni u kojem slučaju: *Ni da mi priętę, nę bi tuò dięlala.*

. PROLJEV

dosadin ko proljev jako dosadan: *Nę dupãda mi sę jęr ję dõsadin kò prõljęf.*

PROPOVIT

puslušati kaj ko propuvit pre meši jako pažljivo slušati *što*: *Puslûšala sam kò prõpuvit prę męši.*

PRSEC

debeli kak prsec jako debeo: *Pręveč ĩę, dębęli je kò pręęc.*

zmazani kak prsec jako prljav: *Dòšiu je dimò zmázani kò pŕsēc.*

PRSICA

debela kak prsica jako debela: *Prëminîla sê, vë jê dëbëla kò pŕsica.*

ko da je prsica skosala koga/kaj ima izgužvanu odjeću *tko*: *Zgũžvana jê kò da ju jê pŕsica skòsala.*

zmazana kak prsica jako prljava: *Upôla jê v blátu i dòšla zmázana kò pŕsica.*

PRST

dubiti pu prstima biti kažnjen: *Bũoš dòbiu pu pŕstima, ká tuò pëxaš.*

imeti prste v dreku biti kriv za što: *Nëčëm pŕstë v drëku imëti.*

imeti kaj v malum prstu biti u čemu jako dobar: *Za čas bu ún tuò napráviu, tákve puslë ima v málum pŕstu.*

ko prst i novit jako povezani *Sikam idu skupa, ko pŕst i nòvit su.*

ne vidi se ni prst pred nosum jako je maglovito ili mračno, ništa se ne vidi: *Ut túlike mëgle ne vidiš ni pŕst prët nòsum.*

neće tko prstum mrdnati ne želi *tko* ništa poduzeti: *Nëčë ni pŕstum mŕdnati, sàmu čaka ka niëščë druđi sê naprávi.*

neće prste v drek rievati ki sam smrdi ne želi se *tko* miješati u neugodnu situaciju iako ju je sam zakuhao: *Káj si míslila da bu ti pumògiu, pa nëčë pŕstë v drëk riëvátì ki sàm smŕdĩ.*

pugledati čez prste popustiti *komu*: *Puglëdala sam ji čëz pŕstë vë i nigdàr višë.*

sigdi ima sve prste što miješa se *tko* u sve: *Bôra sigdi ima svë pŕstë.*

vrti uku maluga prsta što koga ima vlast *tko* nad *kime*, iskorištava *tko koga*: *Vŕtĩ ga uku máluga pŕsta.*

za prste pulizati jako je ukusno što: *Puvëtĩca i jê zĩšla za pŕstë pulizãti.*

PRUBLEM

nieje što čiji problem treba se brinuti za svoje, a ne za tuđe probleme: *Niesam ja tvôj prublēm.*

prvu nek rieši sve probleme što, unda me treba se brinuti za svoje, a ne za tuđe probleme: *Přvu rieši své prublēmę, unda mę.*

PRVI

ni prvi ni zajni nieje što nije jedini komu se što dogodilo tko: *Nę sikičraj sę, ničesi ni přvi, ni zājni štęri ję tāk přšiu.*

PUDMAZANU

ide kaj ko pudmazanu dobro se odvija što: *Glěj kāk mu tũ dõbru ide, ko pudmāzanu.*

PUNU

ni više ni meje upravo tako: *Ni vřšę ni męję niesam učekĩvala ut ję.*

samu punu govori što, a nika od koga puno govoriti, a konkretno ne poduzimati ništa: *Sāmu pũnu guvõřiš, a nĩka od tętę.*

PUNURETI

punureu je što govori gluposti tko: *A si punurẽu ka tākve glũposti guvõřiš.*

PURA

držati se ko pura biti jako uvrijeđen: *Dřžĩ sę ko pũra.*

držati se ko da je pura kruh zela komu biti jako uvrijeđen: *Dřžĩ sę tāk ko da ji ję pũra kruĩx zęla.*

čuditi se ko pura dreku čuditi se uobičajenim stvarima: *Nę rāzmęm kāj sę čũdiš ko pũra dręku.*

PURAN

zgledati ko pukisli puran loše, tužno izgledati: *Zględiš ko pukĩsli purān.*

PUSADITI

kak je posadiu što, tak bu žeu svakome prema zaslugama: *Kák si pòsadiu, ták búš žěu.*

PUSCATI SE

što se ne bre puscati bez koga dvije osobe stalno provode vrijeme zajedno: *Kà sę tì ni puscàti nę bręš bez ję?*

PUSEU

imeti pusla s vragum baviti se sumnjivim, mutnim poslima: *Pàzi ga sę, tię puslà z vrâgum íma.*

ne vela komu puseu ne radi tko dobro što: *Nę vęla ti pusęu.*

niesu tuo čisti pusli bavi se tko sumnjivim, mutnim poslovima: *Náj sę f tuo miěšàti, niěsu tuo čisti puslĩ.*

pretrgnati se ut pusla jako puno raditi: *Prętięgiu sę ut puslà.*

prijejeti se pusla početi raditi što: *Primi sę niěkvuga puslà.*

PUSPRAVITI

kak si je puspraviu što, tak bude spau svakome prema zaslugama: *Kák si pusprãviš, ták búš i spãu.*

PUSRATI

ne bre se pusrati što bez koga dvije osobe stalno provode vrijeme zajedno: *Nõn stõp su skúpa, nę bręju sę pusràti jędęn bez drúguga.*

PUT

naj što tri put ne veli neka tko ne kaže više puta da se što neće dogoditi: *Náj trĩ pút ręči da sę nęš žęnĩla.*

PUZDERJA

zgledi što ko da je f puzderja upau jako loše izgleda tko: *Glę ga kak zględi, kò da ję f puzdęrja upãu.*

PUZOJ

zgledeti grdu kak puzoj jako ružno izgledati: *Tàk gǵdu zgļēdī kò puzõj.*

PUŽ

kak puož jako spor: *Vļēčēš sę kò puõš.*

PUONI

puonu je se ko da se kaj zabadava dili puno se ljudi skupilo gdje: *Puõnu ję sę kaj da sę káj zabãdava dili.*

PUOGA

kak puoga jako spor: *Xõdi kò puõgá.*

PUOT

ide svojim puotem/puotom što ima svoj cilj koji slijedi *tko*: *Põslę sęga unà idę svõim puõtõm.*

miknati se komu s puota maknuti se, prestati smetati *kome*: *Mękni mi sę s puotà, sàmu mi smętaš.*

R

RACA

čuditi se ko raca dreku iznenađeno gledati *koga/što*: *Káj sę čúdiš tõmu kò rȃca dręku.*

klampati kak raca puno govoriti: *Klȃmpaš kák rȃca.*

tak je mali što kaj mu lefku raca z riti zobala jako je nizak *tko*: *Tàk je mȃli káj mu lęfku rȃca z rĩti zòbala.*

RAČUN

puravnati /zravnati račune riješiti nesuglasice: *Bõmu mi vęč puravnãli računę. Pręšlu je pàr męsicuf, al su zravnãli računę.*

vuditi račune brinuti se o čemu: *Bábica vòdi račúně o sém prę tę xĩži, uní nĩka sàmi nę znájũ.*

RADIO

biti ko radio (Max) puno govoriti i ne moći zadržati stvari za sebe: *Ti pa si tòčnu ko rádĩo Máx, sę puvĩěš.*

RADIOSTANICA

biti ko radiostanica puno govoriti i ne moći zadržati stvari za sebe: *Ták ję ko rádĩostánĩca.*

RANA

biti za rane vezati biti jako dobar: *Tũõ ję díčkõ za ránę vęzátĩ.*

RANU

rano si je što zalegiu ide rano spavati *tko: Ránu si ję zalęgiũ.*

RASTI

raste što kaj koga što gleda jako brzo raste *tko: Rastěš kaj tę glęđĩm.*

REČI

kak je što rekiu, tak muora biti treba se koga slušati: *Kák jęnguva žęnska vęľĩ tak mũõra bĩti.*

RED

nema reda nije što u redu: *Sámu ga ręda niě.*

prijau bu što koga na red nastradat će *tko: Bũõ tę prĩjau na ręd, ka si tũõ naprâviũ.*

REP

dobiu bu pu repu što nastradat će *tko: Dobĩũ bu pu rępu.*

ima što rep ne zatvara *tko* vrata za sobom: *Káj tĩ ĩmaš ręp?*

REPA

trieba što još ponu repe jesti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Triěba ún jòš pònu rěpę jěsti.*

RESTEPSTI SE

tak je što koga lupiu/vudriu/žvajznau ka se restepiu jako udariti *koga*: *Tàk tẹ lúpim ka sẹ rẹstẹpěš. Vúdrila ga ka sẹ rẹstẹpiu. Búom tẹ žvájznala ka se rẹstẹpěš.*

REŠT

hraniti koga ko v reštu loše hraniti *koga*: *Xrāni ix kọ da su v rẹštu.*

REZATI

ni da koga što (živuga) rieže ni u kojem slučaju: *Ni da mẹ živuga riěžěš, já ti nẹ puvěm.*

REŽATI

kaj reži što pitanje upućeno osobi koja glasno viče: *Kaj pa tí rẹžiš?*

RINGIŠPIL

vrteti se ko ringišpil biti nemiran: *Nọn stọp se vrtiš ko ringišpil, dąj sẹ smiri.*

RIT

dosadin ko rit jako dosadan: *Nějdem z vámi jẹr jẹ unà dọsadna ko rit.*

došlu je komu z riti v glavu opametio se *tko*: *Muora i tẹbi jẹmput z ríti v glavu dúojti.*

imeti kršule v riti biti nemiran, nemirno sjediti: *Kà imaš křsulě v ríti?*

imeti rit kak peč imati veliku stražnjicu: *Ut da sẹ zděblala ima rit kák pěč.*

imeti rit ko Velebit imati veliku stražnjicu: *Kàk nẹ znáš jẹnguvu pūcu, ima dúogẹ čņę lāsi i rit ko Vělēbit.*

misliti z ritjo ne misliti: *Úna ti z ritjō mīšli.*

ni v rit ni mimu ni koristi ni štete: *Ni v rit ni mīmu*

pišiti koga v rit ne moći *komu* ništa: *Piši mẹ v rit.*

s čime se more rit ubrisati bezvrijedno je *što*: *Jédinu kà s tiēm mōrēš napráviti jē rīt si ubrísati.*

saka rit de na sve svakome se vrati *što* je zaslužio: *Sáka rīt dē na svē, buōš vídla.*

saka rit de na svuoj šekriet svakome se vrati *što* je zaslužio: *Znáš da saka rīt dē na svuōj šėkriēt.*

samu za svo rit što luče/gledi sebičan je *tko* i misli samo na vlastitu korist: *Nē ti tákva pumògla, tà sam za svo rīt lučē/glēđi.*

skorum je što na rit upau da je kaj čul jako iznenađen *tko* time *što* je čuo: *Skòrum sam na rīt upōla da sam čula da su unī skūpa.*

skorum je što na rit upau kak mu se zvtelu jako je pozlilo *komu*: *Skòrum sam na rīt upōla kak mi sē zvrtēlu.*

spuknati z riti kaj jako je izgužvano *što*: *Kàk ti tuō rōbača zglēda, kà si ju z rīti spuknāu.*

smrdi što ko da ga što z riti zgubiu jako smrdi *tko*: *Kà pa ti smrdiš, kò da tē štò z rīti zgubīu.*

uvike v riti kome kopa neka nemiran je *tko*, ne može biti na mjestu: *Úvike mu v rīti nēka kōpa pa mīra nēma.*

v rit si nek što kaj porine s čime se ne može ništa napraviti: *Tuō si mōrēš jédinu v rīt purínati.*

v riti je što nalazi se u bezizlaznoj situaciji *tko*: *Puzābila sam dēsti flāķē sūšit, v rīti sam.*

RIEČ

da bi rieč čovik rekiu bez prigovora: *Da bi riēč čòvik rėkiu kak je ún liēpu ukupāu.*

drži se što rieči dosljedan je *tko*: *Mōrēš mu vėruvati, džĩ sē riēči.*

duojti du rieči uspjeti progovoriti usprkost *komu*: *Puōlik jē nē brēš duōjti du riēči.*

ROBAČA

rievati se ko robača/spuojnica v (saku/bapsku) rit miješa se *tko* u sve: *Štéfa sę ríevlę v sáku rít. Ríevlęš se ko rōbača v bāpsku rít.*

ROSA

mladi ko rosa f puone jako star: *Dičkō i ję mládi ko rōsa f puōnė.*

RUKAVI

rukavi gure komu kasni na ručak *tko*: *Rukāvi ti gurę, vęč smu pujėli juxu.*

zasukati rukave primiti se posla: *Zasūkni rukavę i idėmu.*

RUOKA

čul je što kaj z prve ruoke osobno je *tko* što čuo: *Mūōra da ję ístina, čūla sam tūō z p'vę rūōkę.*

desna ruoka pomoćnik: *F sēm mi pumāžę, tūō m' ję dėsna rūōka.*

grepsti z rukami i nugami boriti se za što: *Mūōraš grėpsti z rukāmi i nugāmi aku ọčęš kaj pustiči.*

imeti ruoke v žepu besposličariti: *Uná díela ciēlu nędėlu nękaj pu xīzi, a ún rūōkę f žėpu íma.*

iti ut ruoke uspijeva *komu* što: *Sę mu ič ut rūōkę ut da s' ję pūcu nášiu.*

na svuo ruoku na vlastitu odgovornost: *Dičlaj kaj ọčęš, al na svuō rūōku.*

ne se komu ruoka ftrgla neće se *komu* što loše dogoditi: *Nę ti sę rūōka ftřgla čę buš rėpu ukōpala.*

ne šteti si ruoke zmazati ne htjeti upustiti se u mutne i sumnjive poslove: *Duguvōri sę tu ž im, já si nęj štíčla rūōkę zmázati.*

pri ruke jako blizu: *Nėmam ulūōfkę pri rukę.*

trieba delati z rukami, nie z jezikum treba raditi, a ne brbljati: *Pūčę, tričba dęlati z rukāmi, a nič z jėzikum.*

ustati praznih / guolih ruok ostati bez ičega: *Ták je skǵbna bíla, na kráju ję ustála prázni^x ruók. Kák su sę ręzišli, ustála ję guólix ruók.*

v sigurni rukaj biti kod dobronamjernih osoba: *Náj sę brí^gati, diē^tę t̃ ję f^sigurni rukāj.*

S

SAJLA

biti zmotani ko sajla biti jako zbunjen: *Zmótana si kò sǵjla.*

SAM

znati koga ko samuga sebe jako dobro poznavati koga: *Suōséd^a znám kò sà^muga sębę.*

SANCE

ko da sance što nije nigdar vidju jako svijetle puti je tko: *Tiē pa biēli kò da sǵnca ni^gdar niēję vi^diu.*

SE

če se prepadne u svakom slučaju: *Udišla bum ž ĩm čę i sę únda prępâdnę.*

dosta je komu sega dosta je komu čega/koga: *Nę bręm više, dōsta mi ję sęga.*

nagledati se sega i svačega imati puno iskustva: *Da dīēlaš z ludmĩ naględĩš sę sęga i sváčęga*

prejti sve i svašta imati puno životnog iskustva: *Pręšla sam ja v živōtu sę i svášta, pōsebnu ž ĩm.*

se bu došlu na sve sve će se srediti kad za to bude vrijeme: *Nę brí^gaj sę, sę bu dōšlu na svę.*

SEBE

dati se ot sebe potruditi se što je više moguće: *Dǵu ję sę ot sębę, al mu niēję uspjēlu.*

došiu je što k sebi urazumio se tko: *Pōslę túliku liēt, dōši^u ję k sębi.*

gledi prvu na se, unda na druguga treba rješavati svoje probleme, ne tuđe: *Glédi pŕvu na sę, ùnda nã mę.*

puon sebe umišljen: *Préveč si puon sębę.*

samu na se misli što egoističan je i sebičan *tko*: *Tà mȃla sàmu nà sę mĩsli.*

zadržati kaj za se šutjeti o čemu: *Mòręš nękaj i zà sę zadŕžãti, nę muoraš suosidi puvędati.*

SEME

ustaviti kaj za seme ostaviti *što* za kasnije: *Zàka nięsi pubrãla du krȃja gruozdję z brȃjdę, kã si tuo za sęmę ustãvila?*

SEPTIČKI

zgledi ko da je z septičke zišiu što jako loše izgleda *tko*: *Tię pa zględi ko da je z sęptičkę zišiu.*

smrdi kaj ko z septičke jako smrdjeti: *Z zubię ti smŕdi ko z sęptičkę.*

SERVIRANO

dubiti se servieranu dobiti *što* bez imalo truda: *Nięję nika sãm naprãviu, sę ję servičranu dõbiu.*

SIKIRA

če i sikire cure u svakom slučaju: *Idem tã čę búdu i sikĩrę curęlę.*

SIR

bieli ko sir osoba svijetlije puti: *Tię pa bieli kò sir.*

SIROTINJA

sirotinja i Bogu si teška teško je biti siromašan: *Sirõtiņa i Bõgu si tęška.*

SIRUTKA

bieli ko sirutka osoba svijetlije puti: *Nõgę su ji bielę ko sĩrutka.*

SIT

biti sit (sega/toga) dosta je *komu čega/koga*: *Síta sam sêga.*

rietku je sit što siromašan je *tko* i loše se hrani: *Níě ję jęmu lęfku, riętku ję sit.*

SKORUM

skorum se poscau što jako se uplašio *tko*: *Skõrum sam sę puscãla ut strâxa.*

skorum se pusrau što jako se uplašio *tko*: *Tãk sam sę zlęcala kã sam sę skõrum põsrala.*

skorum je zaspau što jako je dosadno *što*: *Skõrum sam zaspãla kãk tę dõgu čãkam.*

SKRITI SE

naj se što skrije pred *kiem* ne može se *tko* usporediti s *kim* drugim: *Naj sę skriję pred im kãk ję dõbęr.*

SLADULED

ko da je ut/z sladuleda je što jako je osjetljiv *tko*: *Stãlnu ję bętęžin, kãj da ję z slãdulęda.*

SLAMA

mlatiti praznu slamu govoriti gluposti, besmislice: *Pa mlãti prãznu slãmu.*

ima slamu v glave što glup je *tko*: *Naj jęnga pusluřati, tię sãm slãmu v glavę ĩma.*

SLIČIN

nieje k sebi sličin što jako loše izgleda *tko*: *Tõčnu vidiř na ję da ję nękaj nie vrędu, pa ję nie k sębi slíčna.*

SLIKA

slika i prilika fizički liči na *koga* *tko*: *Bõrmęř ję mãla jęna slĩka i prĩlika.*

SLIKATI

more se što slikati ništa se ne može poduzeti, *što* je propalo: *S tięm nĩka viřę nę bręř, mõręř sę slĩkati.*

SLINA

sline *komu* cure željan je čega *tko*: *Slīnē mi curē da vīdim štruklē.*

SLUGA

ko sluga biti jako pokoran: *Tāk mu jē ko slugā, sē ga pusluša.*

SMETJE

ima što dosta svega smetja neg se za jenda briga trebao bi se *tko* baviti svojim, a ne tuđim problemima: *Un ima dōsta svēga smētjā, nēk sē za jēnga brīga.*

SMRDETI

ko da što smrdi kaže se kada ljudi izbjegavaju raditi *što* s *kim*: *Niščē si nēčē žīm sidēti na būsu ko da smrdī.*

SMRT

biti bliedi ko smrt biti jako blijedi: *Kō smīt je blēda, sīgurnu ji jē slābu.*

biti / zgledeti ko smrt na dopustu loše izgledati: *Si ga vīdiu, tāk je ko smīt na dōpustu. / Tā pa nonstōp zglēdī ko smīt na dōpustu.*

dobru bi bilu koga pu smrt puslati jako je spor *tko*: *Tēbē bi būlu dōbru pu smīt puslāti.*

SMUK

pijan ko smuk jako pijan: *Prē vuziēmnici jē bū pijān ko smūk vēc uku ūōsmē vūrē vēcēr.*

SNIEG

bieli ko sniek jako svijetle puti: *Nīka mī jē niē līēpa, biēla jē ko snīek.*

lajnski snieg nevažno je *što*: *Kāj mē spitāvlēš za lājnski snīek.*

SOL

desti/dievati suo na ranu otežavati situaciju *komu*: *Mūōra unā mēnē za jēnga pitāti i dēsti mi sūōu na rānu.*

desti komu soli na rep doskočiti *komu*, nadmudriti *koga*: *Věč bu jěmu niěščę děu sòli na rěp.*

SOPUN

nema sopun što prljav je *tko*: *Zglęđi ko da nęma sòpuna.*

SPOMEN

nieje vrednu spomena kaj nevažno je i nebitno *što*: *Kuliku si ti tòga ukòpala, niěję vrędnu spòmęna.*

SPRDNATI

kak se komu kaj sprdne kako želi *tko*: *Saki dęla tak kák mu sę spřdne.*

SPUVEDATI

spuvedati koga koriti *koga*: *Dòbru ga žęnska spuvědala da je dòšiu dimò z křčmę.*

SPUŽVA

žejni ko spužva jako žedan: *Žęjna sam ko spužva.*

žejni ko da sam spužvu pugutnau jako žedan: *Tak sam žęjni ko da sam spužvu pugutnău*

SRAM

pučrleneti ut srama jako se sramiti: *Pučřlęnila sam ut srăma da mę tũ pitău.*

SRCE

kuliku komu srce oče/ želije jako puno, u velikim količinama: *Imam šřif kuliku ti sřčę òčę. Tũ ga křtic kuliku ti sřčę žęličę.*

srce je komu na mesti više se nije potrebno brinuti: *Sřčę mi ję na męsti.*

srce je komu skoro stalu jako se uplašio *tko*: *Sřčę mⁱ ję skòru stălu da mę zlęcău.*

srce je komu vušlu/pubeglu f pete jako se prestrašio *tko*: *Sřčę mi ję vřšlu f pęťę. Sřčę mi ję pubęglu f pęťę.*

ut srca se što smije iskreno se smije *tko*: *Tòčnu vidiš da sę ut sřca smiěję da sę nasmiěję.*

SREBRO

živu srebro živahno dijete: *Tò diētē jē žīvu srēbrò*

SREČA

ima što više sreče neg pameti ima sreće u životu *tko*: *Pa sę zvlēkiu, tiē ima višę srēčę nęk pāmēti.*

STAKLAR

kaj je komu tata staklar kaže se osobi koja nam zaklanja pogled na *što*: *Kāj tⁱ jē tātā staklār.*

STALNU

stalnu nekaj rovle što radi jako često *tko*: *Unā stālnu nękaj rōvlę.*

STIRJATI

ne moči kaj stirjati z koga je pretjerano zabrinut *tko* i ne može prestati razmišljati o čemu: *Nę brēm tuō stirāti z sębę, tāk sam nīkakva.*

STIRUPUR

žejni ka stirupur pluvle je što jako žedan je *tko*: *Vęč sam tak žējni ka stīrupur plūvlēm.*

STRIELA

ko striela (Buožja) jako brzo: *Bižī kō strīēla Buōžja.*

striela bu koga vudrila grmi i sijeva: *Nīkam nējdi ka tę strīēla ne vūdri..*

striele puokaju grmi i sijeva: *Nējdi vun, strīēlē pūōkaju.*

STRAH

hmrieti ut straha jako se uplašiti: *Xmǣla sam ut strāxa da sam išla pu kmīci dimō sāma.*

natirjati strah komu v kosti jako *koga* uplašiti: *Sęga čęsa mⁱ ję napuviēdāũ i natirjāũ mi strāx v kōsti.*

STRANA

biti na čiji strani podržavati koga: *Jà sam fúrt na jěni stráni da sę ž ĩm svádi.*

desti kaj na stran odložiti što: *Děni šalató na strán, pòslę bu nám trěbala.*

duožin na se strani prezadužen, zadužio se kod više ljudi tko : *Něma unà piněš, důžna ję na sę stráni.*

miknati se v stran ne miješati se u što: *Dòk sę dvà svàdę, nĕjbòlę sę miknāti f strán.*

vleči na svo stran htjeti da sve bude po mom *Sámu na svò strán vlěčě.*

STUOP

imati noge ko stuope imati debele noge: *Nika mi sę nę dupáda, ima nògę ko stúopę.*

ko da stuopu što kaj govori ne sluša tko kad mu se što govori: *Túð t ĩ ję ko da stuōpú guvõriš.*

STULEC

sideti si na dva stulca biti istodobno na dva mjesta, položaja, biti neodlučan, ne moći se odlučiti za jedno: *Z dvàmi sę nalĕzi, sidĩ si na dvà stulcà.*

treba što komu stulec spuhnati ka si sedne jako je loš u usporedbi s drugim tko: *Tričbala bi unà jěmu stulęc spuxnāti ka bi si sęu.*

STVAR

zejti stvar v sve ruoke / šake preuzeti rješavanje čega: *Nika s tōga nę aku nę zēmēm stvār f svę ruókę. Múoram zĕjti stvār f svę šákę, drúgač niščę nę.*

SVETEC

ko svetec pravi se da je bolji nego što je tko: *Držĩ sę ko da ję svętęc. Pràvi sę da ję svętęc.*

SVETICA

ko svetica pravi se da je bolji nego što je tko: *Držĩ sę ko da ję svętĩca. Pràvi sę da ję svętĩca.*

SVETLU

zišlu je na svetlu kaj saznalo se *što*: *Buō tuō vēč̣ zišlu na svētl̥u.*

SVETO PISMO

znati kaj ko Sveto Pismo znati *što* jako dobro napamet: *Znām tuō ko Svētu Pismō.*

SVI

ne bre siem fpetiti što ne može svima ugoditi *tko*: *Tāk ṭ̌ jē tuō, nē brēš siēm fpētīt.*

ne moraju/trebaju si se znati ne treba proširiti ljudima novosti: *Nēmōj nīkomę rēč̣i, nē mōraju ṣ̌ sē znāti.*

nieje se rodiu šteri bi siema vgodiu ne može se svima ugoditi: *Ničjē sē rōdiu štēri bi siēma vgōdiu.*

SVIJA

nieje što s kiem svije skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Ničjē tiē šmrklīvic skūpa z mēnum svījē pásiu.*

SVIEČA

držati sviečo biti uz *koga*, ali smetati *komu* (paru) svojom nazočnošću: *Kāj pa buš đēlala ẓ̌̌ imi, sviēč̣ō buš im ḍ̌žāla?*

ne može se koga najti da ga se z sviečom išče jako je dobar *tko*: *Tākvuga čuvēka nē brēš nājti da ga z sviēč̣ō iščēš.*

SVIET

cieli sviet prejti/viditi kaže se za osobu koja puno putuje: *Unā jē ciēli sviēt prēšla. Stālnu putūjē vīdiu bu ciēli sviēt.*

ko da je što sam na svietu ponaša se oholo *tko*: *Punāša sē ko da jē sām na sviētu.*

ne mora cieli sviet kaj znati ne treba proširiti *što*: *Nē mūōra ciēli siēt znāti za jē*

ni za cieli sviet ni u kojem slučaju: *Ni za ciēli sviēt nē bi išiu pu tōm nēvrēmēnu.*

Pale sam na svijetu nema ljudi gdje: *Nišćę ję nie dõšiu, bĩla sam Pàlę sàm na sviętu.*

puspraviti koga na drugi sviet uništiti koga, upropastiti komu zdravlje: *Unĩ su jęnga na druęi svięt puspràvili.*

smak svieta kraj svijeta: *Nę smàk svięta ćę jęmput nęš k męši.*

uditi v bieli sviet otići u inozemstvo: *Nę znàm dàš ga nàza vĩdla, v bięli svięt ję udišiu.*

za niš na svijetu ni u kojem slučaju: *Za niš na sviętu nę bi tàm žĩvila.*

živi što v svem svijetu zaokupljen je tko svojim stvarima i gleda na svijet samo iz vlastite perspektive: *Pũsti jũũ, unà nĩka nę rázme kad živĩ f svęm sviętu.*

SVOJE

brigaj se za sve, a nie za nećije treba se brinuti o svojim stvarima, a ne o tuđim: *Brĩgaj sę za svę, a nie za mę.*

dobit je što sve dobio je tko što je zaslužio: *Buũ dõbiu ún svę, buũš vĩdla.*

samu sve mele što raspričao se tko, a ne sluša druge: *Ún sàmũ svę męle.*

Š

ŠAKA

diliti šakom i kapom podijeliti s drugima sve: *Sę kàj ĩma dilĩ šàkom i kàpom.*

držati/imeti koga v šaki imati vlast nad kim: *Dĩžĩ unà jęnga f šàki z nęćĩm. Pàmętna ję, još málu i ĩmięla bu ga f šàki.*

duojti / upasti komu v šake biti uhvaćen, kažnjen: *Dõšiu bu ún vęć męni f šàķę. Dà jęmput jęmu upàdnęš f šàķę, gõtuf si.*

šaka jada bezvrijedno je što: *Tuũ ję sę šàka jàda.*

ŠALA

ide kaj komu ko ut šale uspješan je u čemu tko: *Zbràjaję i õduzimaję ĩ ĩdu ko ut šàlę.*

nema šale z kiem ozbiljan i opasan je tko: *Du vę si si trębala zapàmтитi da ž ĩm nęma šàlę.*

nieje šala **kaj** ozbiljno je što: *Vī sę tōmu smiējētę, al ję tūō niē šalā.*

ŠEKRIET

nažderani ko šekriet jako pijan: *Upadāu ję pu cęsti, biu ję naždērani ko šękriēt.*

ŠIBA

drhtati ko šiba na vodi tresti se: *Kāj pa dįščęš ko šība na vudę.*

ŠIPEK

imeti sega ko šipek kuščic biti bogat i imućan: *Tīē vrāk ima sęga ko šipęk kuščīc.*

ŠKRLAK

desti si/zatiknati si **kaj** za škrlak ništa ne vrijedi što, ne može se s čime ništa napraviti:
Kāj būm s tiēm, jędinu si za škrlāk mōręm dęsti. Tīęx dęsęt kūn si zatękni za škrlāk.

ŠKUODITI

ne bude škuodilu **komu** kaj neće se ništa loše dogoditi **komu**: *Slōbuni skūxaš nęka, nę ti škūōdilu.*

ŠLAG

šlag je strefiu **koga** jako se neugodno iznenadio **tko**: *Šlāk mę stręfiu da sam vīdla kak ję hiža v nęvrędu.*

ŠLAGIERANI

skorum je biu šlagirani **što** jako se iznenadio **tko**: *Skōrum sam bīla šlagiērana da sam čūla da ję nōsęča.*

ŠLUPITI

šluopati bez veze govoriti besmislice, govoriti bez razmišljanja: *Ūn ti šlūōplę bęz vęze.*

ŠMRKLI

tak lupiti/vudriti **koga** ka **komu** šrmkli **vun** **zlete** jako udariti **koga**: *Tāk būm ju vūdrila/ lúpila kà jī šmřkli vun zlętę.*

zima je ka su se *komu* šmrkli zmrznali jako je zima: *Vjútři je bĭlu ták zimá ka su mi sę šmŕkli zmŕznali.*

ŠMRKLIVKA

zišpotati ko šmrklifku *koga* jako ukoriti *koga*: *Zišpŭtala mę ko šmŕklĭfku.*

ŠPAGA

ide po špagi *kaj* odvija se *što* kako treba: *Tuŭ sę idę pu špâgi.*

ŠTAFETLINCUG

iti štafetlincugum íci pješice: *Pęmu štafętlincúgum, nę bręmu z bicĭklinum.*

ŠTIL

drži se ko da je meklin štil pugutnau *što* drži se jako ukočeno *tko*: *Tĭę sę čŕŏvik dŕŕi ko da ję męklin šĭl pugutnău.*

ŠTRIKATI

kaj štrikaš kaže se osobi koja dršće: *Kâj štrikaš?*

ŠUPLU

prelievati z šupluga v praznu raditi beskoristan posao: *Xŏjdi i ž jęnguvim puslŏm, cięli dięn pręlievle z šŭpluga f práznu.*

ŠVORC

švorc je *što* nema novaca *tko*: *Sę sam zápiu, vę sam švŕrc.*

T

TACA

dubiti se na taci dobiti bez imalo truda *što*: *Dŭbila ję sę na táci.*

TAIER

dubiti se na taieru dobiti bez imalo truda *što*: *Fŭrt sę dubĭ na taięru.*

TAK

tak je kak je trenutačna se situacija ne može promijeniti: *Tàk jẹ kàk jẹ, bọmu prẹživẹli.*

TATA

tata mata je što v čemu jako je dobar *tko* u čemu: *Ún jẹ fšprĩcaju gurĩcẹ tàta màta.*

TENK

ko da ga tenk pugazju koga jako umoran i iscrpljen: *Tàk sam ko da mẹ tẹnk pugãziy.*

TEŠKU

tešku je komu kaj palo lako je nagovoriti *koga* na ono što sam želi: *Tẹšku tì jẹ pàlu ìti ž ìm na pijǽću.*

TI

kak što tebi, tak ti komu vratiti na isti način: *Kàk ún tẹbi, tàk tì jẹmu.*

TIČ

ko tič jako malen u fizičkom smislu: *Máli je ko tič.*

TIČIKI

štimate se / biti ko tičiki kaže se za dvoje zaljubljenih: *Štĩmaju sẹ ko tičiki. Ti dva su ko tičiki, puglẹj ih.*

TKO

v koga se vrgiu što drugačiji je od ostatka obitelji *tko*: *Da mi jẹ znàti v kọga sẹ tiẹ vřgiy.*

TLAK

zdignati tlak komu uzrujati *koga*: *Zdĩžẹš mi tlàk ut rànuga jùtra.*

TOP

spati ko top čvrsto spavati: *Nẹ ćųjẹ kàk rúziš, spĩ ko tọp.*

TRAG

nema ni traga ni glasa *komu* ne javlja se *tko*: *Nę znám káj ję ž ĩm, nęma mu ni trąga ni gląsa vęć jędnę vrięmę.*

TRAKTUR

(umoran) ko da je traktur pugaziu *koga* jako umoran i iscrpljen: *Ták sam ko da mę trąktur pugązių.*

TRAVA

rasti ko trava jako brzo rasti: *Diřęť rastę ko trąva.*

TRBUH

iti trbuhom za kruhom otići u inozemstvo kako bi se zaradio novac za preživljavanje: *Zi sákuga su sęłá udiřli mládi tųbuxom za kųixom v Nęmaćku.*

TREBATI

trie vleći z *koga* treba navoditi *koga* da što kaže: *Nĭka nęćę sam puvędati, sę trĕ vlęći ž jęngę.*

TRIESKA

kak trieska je (suhi) što jako je mršav *tko*: *Zęmi si řpęka, sųxa si kák trięska*

TRN

biti dobar ko trn v pete biti zločest: *Dųbęr ję kų tųn f pętę.*

trn v oki je što *komu* ne podnosi *tko koga*: *Úvik udiđę s pijąćę da ją dęm f kųćmu, znám sam ji tųn f oki.*

TRUC

delati *komu kaj* v truc namjerno što raditi *komu*: *Sę káj dięla, dięla jęmu f trųć.*

TRUNKA

ni trunke nimalo: *Ni trųnkę męłę nęmam v grędęncu.*

TU

biti tu za koga biti podrška *komu*: *Muōraš biti tú za jēnga, tēšku mu jē.*

tu pa tam ponekad: *Tú pa tám sę zīdēmu.*

da je što prije tu neg tam sugestija *komu* da se požuri: *Da si piē tú nęg tám.*

TUKA

pijan ko tuka jako pijan: *Zámisli, dōšiu ję pręt mę pijān ko túka.*

TURČIN

pušiti ko Turčin jako puno pušiti: *Ciēla sōba smđi ję puši ko Turčīn.*

TVUOR

smrdeti ko tvuor jako smrdjeti: *Smđi ko tvuōr.*

TVUOREC

smrdeti ko tvuorec jako smrdjeti: *Smđiš ko tvuōrēc, dę si bū?*

U

UBRNATI SE

nieje se obrnau što vrijeme je brzo prošlo: *Niēsam se ni ubrnāla, a već ję pēti mēsic.*

šupiti koga ka se ubrne jako udariti *koga*: *Šúpila būm ju ka se úbrnę.*

ULTAR

puonu je se kak pret ultarom skupilo se puno ljudi gdje: *Puōnu ję sę kak pręt ulārōm.*

UNDA

niti unda nikad *Niti únda sę nēdu spumināli.*

UREH

urehe tere/ kala što jako se glasno smije *tko*: *Čúj ju pa urēxę tērę. Káj urēxę kâlaš?*

biti trdi ureh biti čvrst u svojim stavovima: *Un ję baš tđdi urēx.*

URMAR

ko trokrilni urmar jako debeo: *Zglēdī kō trōkrilni urmār.*

USIJAK

pihati v usijak miješati se u *što* neugodno: *Bōlē jē da nē pēxaš v usījak.*

UZUTI SE

klupiti koga tak ka se uzuje jako ošamariti *koga*: *Jōš jēdnu ričč rēči i klōpila būm tē tāk ka se užījēš.*

V

VAGUON

ni za vaguon bibera ni u kojem slučaju: *Nē dām ti ga ni za vaguōn bibēra.*

VE

ud ve du ve stalno, cijeli dan: *Dīēla ud vē du vē*

VEČ

več su odzvunili pročulo se *što*: *Vēč su ōdzvunili tūō.*

VELIKI

diela se veliki što pravi se važan *tko*: *Vē sē dīēla vēliki kād je plāčū dōbiū.*

VESELJE

z veseljum vrlo rado: *Z vēsēljum jē īšiū f pōlē.*

VETER

od kud veter puše izvor problema: *Tōčnu mī jē jāsnu ōt kut tiē vētēr pušē.*

veter bu udnēsiu koga jako je mršav *tko*: *Lēfku bi ga vētēr udnēsiū kak je sūxi.*

ubraćati se kak veter puše stalno mijenjati stavove i mišljenja pod utjecajem drugih zbog osobne koristi: *Stālnu sē ubrāčā kāk vētēr pūšē.*

VGASNATI SE

de se vgasne što kaže se za osobu koja neprestano ili puno govori: *Dę pa se tá vgāsne?*

VIDITI

nema koga kaj viditi jako je malen, sitan u fizičkom smislu *tko*: *Nęmaš ga káj vīditi.*

VIJEK

za se vieke vekuva zauvijek: *Válda bu tǝmu kráj za sę vičkę vėkuva.*

VINDIJA

kaj Vindiju reklamiera što svijetle je puti *tko*: *Káj ti Vīndiju reklamīeraš ká si ták biēli?*

VISUKU

se z visukuga gledi što pravi se važan *tko*, misli da je bolji od drugih: *Ut dá ję udišla v zǝmuš v grát, sę na sęlę z vīsukuga ględī.*

z višuga pujesti kaj pojesti na brzinu *što*: *Nīčsam imīēla čása ubęt kǝxati, z vīšuga sam nękaj puičla.*

VLAK

prešiu je tie vlak prošlo je *što*, prekasno je za *što*: *Unà bi sę vę žėnila, pręšīu ję tič vlǝk.*

VODA

došla je voda na čiji mlin krenulo je u životu *komu*: *Tričba imęti stīplēja, vīš da ję dǝšla vǝda i na jęnguf mlin.*

vodi je strahu što jako je prljav *tko* i izgleda kao da se ne pere: *Znám ję vǝdi strǝxu.*

tiha voda brege gloda na prvi je pogled *tko* miran i tih, ali zapravo nije: *Pǝzi sę ti jęnga, tǝxa vǝda bręęę glǝda.*

utkriti tuoplu vodu otkriti *što* svima poznato: *Tuǝplu vǝdu si utkrīu.*

utkriti tuoplu vodu v kockicama otkriti *što* svima poznato: *Brǝvo, utkrīla si tuǝplu vǝdu f kǝckicama.*

zajti v krive vode baviti se sumnjivim, mutnim poslovima: *Zášiũ ję f krĩvę vòdę.*

zgledeti ko da voda dunesla koga izgledati loše, neuredno: *Suõsęt zględĩ ko da ga vòda dunęsla.*

znati kaj ko vodu piti znati što jako dobro napamet: *Znám pęsmicu ko vòdu piti.*

VOZAČKA

što je dau vozačku komu jako loše vozi auto *tko*: *Zanĩma mę štò ję jęmu dau vòzačku.*

VRAG

biežati ko da goni stuo vraguf koga jako brzo trčati: *Ták sam bięžala kò da mę stũ vraguf gòni.*

biežati ko da sam vrag goni koga jako brzo trčati: *Bięžãũ ję kò da ga sãm vrág gòni.*

biežati ko vrag ud tamjana izbjegavati *koga/što*: *Bižĩ kò vrák ut támjana.*

de je vrag rekiu laku nuoč jako daleko: *Uná ję z ničkve sęlębdre de ję i vrák rękiũ laku nuoč.*

isti vrag jedno te isto: *İsti vrág, i tú i tám mũõraş dęlati.*

kaj vleče što iz koga vraga navoditi osobu da kaže što ne želi: *Káj vlęčęš vrága ž ję.*

kam vrag goni/ žene koga kamo ide *tko*, kad ne treba ići tamo: *Já nę znám kám ga vrág gòni sáki dĩn. Kám ga vrák ženę v nędęlu.*

ki pa je vrag komu je kaj tak kriči jako vikati: *Ki pa mu ję vrák ję káj tak kričĩ.*

ko da je vrag zašiu v koga *tko* je postao zločest: *Fęjst sę pukvãrila, kò da ję vrák zášiũ vũ ju.*

koga vraga zašto: *Kòga vrága si tuũ išiu dęlat.*

močiti kak vrag grešnu dušu koga jako mučiti *koga*: *Mũočila ga kák vrák gręšnu dúšu.*

nasmijau se du vraga što jako se nasmijao *tko*: *Nasmijãla sam sę ž ĩmi du vrága.*

ne da vrag komu mira 1. nemiran je *tko*: *Tak je nemîrin ko da mu vràg ne dá mîra.* 2. uporan je *tko*: *Vràg mⁱ jê nie dâṁ mîra dok sam nie tûo zgutûovila.*

neka ne izaziva vraga što nevolje uvijek prijete: *Nê izazívaj vràga.*

ni za vraga ni u kojem slučaju: *Ni za vrâga ti nê dâla.*

sam vrag je v kome jako je zla osoba *tko*: *Pâzi sê jenga, sâm vràk je vû jem.*

samuga vraga bi pujeu što proždrljiv je *tko*: *Sâmuga vràga bi pujêṁ, stâlnu jê lâčîn.*

samum vragu služi kaže se za zlu osobu: *Úna sâmum vràgu služi.*

vrag je pustiu z kuša koga jako je živahan, hiperkativan *tko*: *Jênu diētê sâmu dîrja, tâk jê ko da ga vràg pustîṁ z kušâ.*

vrag nigdar ne spi nevolje uvijek prijete: *Pâzi ná sê, vràk nigdâr nê spî.*

vrag sam de, ne treba ga zvati nije potrebno izazivati zlo: *Vràg sâm dê, nê trêbaš ga zvâti.*

vraga bi za peneze dau što jako je pohlepan *tko*: *Tâ bi vràga za pêneze dâla.*

zločesti kak vrag jako zločest: *Jêni je mûoš zlôčeti kak vràk.*

žmefku ko sam vrag jako teško: *Žmêfka je ko sâm vràk.*

VRATA

nema (na hiži / doma) vrata tko ne zatvara vrata za sobom *tko*: *Tî nêmaš na xîži vrâta?*
Vâlda nêma dõma vrâta.

VREČA

ni za vreću krmpiera ni u kojem slučaju: *Ni za vrêcu krmpičra nej udišla.*

vozi ko vreće krmpiera što koga grubo i nepažljivo vozi *tko koga*: *Vuzîṁ nás je ko vrêčê krmpičra.*

VRIEME

bilu je i vrieme da se što napravi/riješi nešto se postiglo teškom mukom i nakon dugo vremena: *No, bílu je i vriême da tûo završîm.*

se v svoje vrieme raditi što kad je za to vrijeme: *Nika mi se ne žuri z ženidbu, se f svoje vrieme.*

vrieme je pregazilu *koga* ne može se nositi s novim vremenom *tko*: *Davnu je jenga vrieme pregazilu.*

VRST

držati se v dvuoju vrst jako loše izgledati: *Ves je nikakvi, v dvuoju vjst se džiž.*

VRUOČE

vruoče je kaj se što pari jako je vruće: *Na sanci je vruočé kaj se pârimu.*

VRUOČI

vruoču⁹⁸ je kaj ka se kadi što je jako vruće, toplo, vrelo: *Tak je vruoču ka se kadi.*

vruoču ko da se kuhalu je kaj jako vruće: *Ta je juxa vruoča ko da se kuxala.*

vruoču ko sam vrak jako vruće: *Upékla sam se na rĭglu, vruoča je ko sám vrak.*

vruoču ko žerjafka jako vruće: *Ne pĕxaj râjglu bez kĭpe, vruoča je ko žerjâfka.*

VUČITI

vučiti *koga* davati savjete kako bi *tko* što trebao napraviti: *Ka me vučiš ko da ne znâm kak se dĭela!*

VUHU

čez jednu vuhu nutri, čez drugu vun ne slušati što se *komu* govori: *Ničje napravila ka sam ji rĕkla, pri je tūo idę čez jĕdnu vŭxu nŭtri, čez drŭgu vŭn.*

čez vuha puščati ne slušati: *Nâjlĕjži sⁱ je sĕ čez vŭxa puščâti.*

čuu je što kaj na sva vuha osobno je *tko* što čuo: *Jĕ, ja sam tūo na svâ vŭxa čŭla.*

ide kaj *komu* na vuha vun dosadno je što *komu*: *Nĕ brĕm višę tūo puslušati, idę mi na vŭxa vŭn.*

⁹⁸ Umjesto napisane sastavnice, može se pojaviti i *vriĕlu, tŭoplŭ.*

lupiti koga ka mu žuotu zleti z vuha vun jako udariti koga: *Lúpila búm tẹ kà ti žúotu zletĩ z vŭxa vún.*

napuniti vuha komu svašta komu pričati: *Napúnila mu jẹ vŭxa s tiēm.*

nek si što vuha upere neka tko pažljivije sluša: *Nígdar nẹ ćújẹš da ti štò káj guvòri, upẹri si vŭxa.*

puslušati koga/kaj z obadva vuha pažljivo slušati koga/što: *Puslûšala sam ká guvòri z òba dvà vŭxa.*

se komu visi za vuhi kaže se za osobu koja misli da je debela, a zapravo nije: *Tàk si fẹjst dẹbẹla ká ti sẹ vîsi za vŭxi.*

sideti si na vuhi ne čuti: *Pà si si na vŭxi sidẹŭ da su guvurĩli káj tričbaš dunẹsti zútra.*

ut vuha du vuha se smijeje što jako se smije tko: *Smičẹjẹ sẹ ut vŭxa du vŭxa.*

zdeblau se za vuhi što kaže se za osobu koja misli da je debela, a zapravo nije: *Za vŭxi si sẹ zdẹblala.*

VULICA

hititi na vulicu koga izbaciti iz kuće koga: *Xítìli su ga na vŭlicu jẹr jẹ sẹ zápiu.*

VUKOJEBINA

biti z vukojebine /živeti v vukojebini živjeti u naselju udaljenom od većeg grada: *Unà jẹ z vukojẹbine.*

VURA

(točin) ko vura jako točan: *Unà bu sígurnu na vričmẹ dọšla, tòčna je ko vŭra. Nẹ tẹ zàkisnili, búoš vídla da jẹ ún ko vŭra.*

ne pozna na vuru što jako kasni tko: *Kà nẹ pọznaš na vŭru?*

smrtna vura je došla komu na samrti je tko: *Zglẹda da ji jẹ dọšla smŭtna vŭra.*

vura leti vrijeme brzo prolazi: *Vŭra lẹtĩ, a ja još ničsam ubẹ zgutuòvila.*

zajna vura je došla komu na samrti je tko: *Sàkumu dẹ zàjna vŭra.*

VUŠ

dosadin je što ko vuš (štera ie) jako dosadan: *Pústi mę na mīru, dōsadin si kò vūš štēra iē*

VUZITI

voziti ko da je fkrau što koga grubo i nepažljivo voziti: *Tīe pa nās saki dīen vōzi kò da nās je fkrāu.*

VUOK

režati kak vuok jako glasno vikati: *Rēžī kāk vūok.*

žejni ko vuok jako žedan: *Žējini sam kò vūok.*

VUOLA

biti dobre vuole biti dobro raspoložen: *Dēnis sam dōbrę vūolę.*

biti jaku dobre vuole biti ljut: *Māma je dēnis jaku dōbrę vūolę.*

biti loše vuole biti loše raspoložen: *Saki dīen ję lōšę vūolę.*

Buožja vuola tako je moralo biti, nije se moglo izbjeći što: *Tūo je bīla Būožja vūola.*

drage vuole vrlo rado: *Drāgę vūolę ti spēčēm puvēticu.*

što nema vuolu za kaj ne zanima koga što: *Nēmam vūolę guricę dēlati.*

pu vuoli je komu kaj zadovoljan je tko čime: *Tōčnu mī ję pu vūoli ka dēšč curī.*

zgubiu je što vuolu više ne zanima koga što: *Pōslę tulīku liēt zgubīla sam vūolu.*

Z

ZAJNI

čija mora zajna biti uvijek iznosi svoje mišljenje i želi biti u pravu tko: *Kaj tvā fūrt mūōra bīti zājna?*

ZAKLANI

spati ko zaklani čvrsto spavati: *Kūjsa spī kò zākłana.*

ZARAŠČENI

biti (cieli) zaraščeni biti neobrijan, neuredan: *Znám ga nej prepòznala, cìeli jẹ zarâšščeni.*

ZEMLA

ko da je prepau v zemlu što ne javlja se *tko*: *Niščę nę znà dẹ jẹ, ko da jẹ prepāu v zẹmlu.*

najbole bi bilu da f črnu zemlu prepadne tko jako mrziti koga: *Nâjbòlẹ bi bìlu da ta grdòba prepádne f čřnu zẹmlu.*

pijan ko črna zemla jako pijan: *Dòšiu jẹ dimò pijān ko čřna zẹmla.*

prepasti v zemlu ut srama jako se sramiti: *Prepâla sam v zẹmlu ut srâma da sam ga zaglẹdala.*

ZERA

imeti zeru čega jedva dostatno: *Ímam zẹru mliěká.*

ZGOVUR

dober zgovur zlata vriedi važno je pronáci dobar izgovor: *Znà unà da dòbẹr zgòvur zlâta vriědi.*

ZID

ko da zidu govori što uzalud govori *tko*: *Ko da zīdu guvõrim.*

ZIDARSKI

oče što jednu zidarsku dubiti mogao bi dobiti pljusku *tko*: *Ōčęš ti jẹdnu zidārsku dubíti?*

ZIMA

tak je zima ka drgeče što jako je zima: *Vûni je tāk zimà ka dřgęčẹm.*

zima je ka se što skorum zmrziu jako je zima: *Tāk je zimà ka sam sẹ skòrum zmřzla.*

ZJAKI

tržiti zjake besposličariti: *Ciělẹ dnẹvẹ sámu zjakẹ třži.*

ZLATU

niti za suhu zlatu ni u kojem slučaju: *Niti za sũxu zlátu nẽš tũ dõbiũ.*

skuopu je kaj ko da zlata vela jako je skupo što: *Káj pa tiẽ lugužãr skuõpi ko da zláta vėla.*

ZLIEVATI SE

zlievle se bez veze što govori gluposti tko: *Zlĩvľę sę bęz vęžę.*

ZLO

zlo ne treba zvati što, samu duojde nevolje uvijek prijete: *Náj zlõ zvãti, sãmu dę.*

zejti komu kaj za zlo zamjeriti komu što: *Zęla sam mu za zlõ káj sę tãk punašãũ.*

ZMISLITI

ne moći koga zmisliti jako mrziti koga: *Nę bręm ju zmĩsliti.*

kak se što zmisli kako tko želi: *Dĩelaju tũ kãk se što zmĩsli.*

ZNATI

ne zna što kam bi s čiem što je višak za koga: *Nę znãm kãm bi s tiẽm kũmpiẽrõm, kũligu ga ję.*

ZRAK

ud zraka živi što jako je siromašan tko: *Nĩš pinęš nęmajũ, znãm ut zrãka živę.*

ZUOB

imeti zuobe ko zubače imati velike zube: *Nĩka mi sę nę dupãda jęni dičkõ, ĩma zuobę ko zubãćę.*

ko da su koga komu z zubie zvadili tko jako fizički liči na koga: *Tãkva si ko da su tę tęci z zubĩć zvadĩli.*

nek plune što komu v zuobe če je **kaj nie istina** kaže se kada se uvjerava koga u istinitost koje tvrdnje: *Plũni mi v zuõbę ćę ję tũ niẽ ĩstina.*

pukazati komu zuobe suprotstaviti se *komu*: *Pukâzala bum mu zûobe.*

puoni su zuobi fale komu sam sebe hvali *tko*: *Pûoni su mu zûobi fâle.*

tak je zima kaj komu zuobi škriplu/cvingoču jako je hladno *komu*: *Tâk jê zimâ kaj mi zûobi škriplu. Tâk jê zimâ kaj mu zûobi cvingoču.*

tak vudriti koga ka komu zuobi pucure jako udariti *koga*: *Vudrîu bûm ga tâk kaj mu zûobi pucurê.*

ZVIDITI

kak se zvidi komu na bilo koji način, kako se sjeti *tko*: *Dîela kâk ji sê zvîdi.*

ZVIEZDA

tak koga vudriti da vidi se zviezde jako udariti *koga*: *Tâk mê vûdrila ka sam sê zviêzdê vîdla.*

ZVONO

desti na sva zvona kaj razglasiti *što*: *Kâj got ji puvîčš, dênê na svâ zvôna.*

Ž

ŽABA

napuhavati se kak žaba praviti se važan: *Nê brêm ga glêdêti, napuxâvlê sê kâk žâba.*

tešku je žabu v vuodu natirjati lako je nagovoriti *koga* na ono što *tko* želi napraviti: *Têšku jê žâbu v vûodu natirjâti.*

ŽELEZU

žmefko ko da je železu zdignau što jako teško: *Tûô pa tak žmêfku ko da sam želêzu zdîgla.*

ŽEP

nieje za svačiji žep ne mogu si svi sve priuštiti: *Tâkvi mutôr niêjê za svâčiji žêp.*

ni v žep ni z žepa nema se od čega ni koristi ni štete: *Štô gôj publiêdiu, mênî ni f žêp ni z žêpâ.*

puznati/znati koga/kaj ko svojo žep jako dobro poznavati, znati koga/što: *Pòznam šúmu ko svúoj žép. Znáam tò puckèru ko suoj žép.*

ŽGANCI

trieba što još ponu žgancof pujesti i mlieka spiti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Triēba uná još pònu žgancof pujēsti I mliēkà spíti.*

ŽICA

ima žicu za kaj što nadaren je za što *tko*: *Sáku nēdēlu spēčē drugi kulač, íma žícu za kulačē pēči.*

ŽILA

zvlači kaj z petnih žiu nešto postići teškom mukom: *Zvlēkla sam tú z pētnih žiū*
ni za pet žiu Buožjih ni u kojem slučaju: *Ni za pēt žiū Būōžjih mu nej pumōgla.*

ŽIVEC

piti živce komu živcirati koga: *Námjèrnu mi pijē živcé.*

se živce komu spiti živcirati koga: *Nē brēm ju vīšē puslušati, vēč mi jē sē živcé spīla.*

zdiči komu živce uzrujati koga: *Sáki diēn mi zdīžē živcé.*

ŽIVETI

nieje za živeti nepodnošljivo je što: *F tē xīži jē nie za živēti.*

ŽIVI

što bi koga živuga pujeu *tko* koga jako mrzi: *Žívu bi mē pujiēla.*

što bi koga živuga pukupau *tko* koga jako mrzi i želio bi da ta osoba ne postoji: *Uná bi jēnga nâjrâjši žīvuga pukòpala.*

si živi svi: *Sí žívi su ga dučēkali da sē vīnau dimò.*

živi je što živahan, hiperaktivan je *tko*: *Niējē zlòčēsti, nēk jē žívi.*

živi se zmrznau što jako je hladno *komu*: *Žīva sam sę zmǝzla na tę zīmi.*

ŽLICA

ftupiti koga v žlici voda da se more obično se kaže za osobu koja se pravi dobra i draga, a zapravo želi zlo drugima: *Ta bi tę ftupīla v žlīci vǝdę da mǝrę.*

zlata žlica je komu upala v med kome se posrećilo u životu: *Upǝla ję i ję zlatna žlīca v męt.*

ŽNUORA

ide pu žnuori kaj dobro se odvija *što*: *Ję sę idę pu žnuǝri.*

ŽUPA

skuhati komu župu napraviti mučnu situaciju *kome*: *Žǝpu mi ję skuǝau.*

ŽUPNIK

huditi ukuoli ko župnik s križicum ići od kuće do kuće: *Dęnis ję nāza bū tu, tiǝ ċǝvik xǝdi ukuǝli kǝ žǝpnik s križicum.*

ŽUU

dobiu bu žuu na jeziku što previše priča *tko*: *Bǝǝš dubīla žǝu na jęziku.*

nema što žuu na jeziku otvoren je *tko*: *Nika sę nę būǝj, nęma žǝu na jęziku.*

stau je što komu na žuu zamjerio se *tko komu*: *Nę znām da sam ji já stāla na žǝu.*

11. LITERATURA

Celinić, Anita: *Fonologija Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskoga zagorja)*. U *Hrvatski dijalektološki zbornik* 19 (2015).

Celinić, Anita, Menac –Mihalić, Mira: *Izoglosa progresivnog pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskog jezika*. U *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21(2017)

Črepinko, Ivan. 2002. *Maruševac*, Varaždin: TIVA

Fink, Željka. 1998. *Tipovi frazema – fonetskih riječi*, u Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Riječki filološki dani održanog u Rijeci od 3. do 5. 11. 1998, Zbornik radova 3, Rijeka:Filozofski fakultet u Rijeci, 93-98.

Fink –Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: FF press

Fink, Arsovski, Željka, Menac, Antica, Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak.

Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb: Augustin Cesarec.

Lipljin, Nina. 2013. *Predgovor drugom proširenom izdanju*. U: Lipljin, Tomislav 2013. *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora*, Varaždin: Stanek Media, str.3.

Lončarić, Mijo. 1988. *Govor Varaždina i okolice*, Radovi Zavoda za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 2, Varaždin, 477-487.

Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*, Zagreb: Školska knjiga.

Malnar, Marija. 2011. *Somatska frazeologija čabarskih govora*. U Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl., knj. 37/1.

Maresić, Jela. 2003. *Obilježja varaždinskog govora*. U: *Varaždinski rječnik – do sada najopsežniji kajkavski dijalekatni rječnik*, Hrvatski dijalektološki zbornik knj. 12, str.190.

Maresić, Jela i Menac – Mihalić, Mira. 2008 *Frazeologija križevačko – podravskih govora s rječnicima*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Matešić, Mihaela. 2006. *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog*. U: *FLUMINENSIA*, god. 18 (2006) br. 2, 37-81.

Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*, Zagreb: Knjigra.

Snoj, Marko. 2009. *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan založba..

Zečević, Vesna. 1993. *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*, Zagreb: Tisak August Šenoa.

Internetski i elektronički izvori:

www.marusevec.hr/opcina-marusevec/naselja/

www.marusevec.hr/obrazovanje-kultura-i-sport/zupna-crkva/

www.hkv.hr/reportae/ostali-autori/2500-dvorac-maruevec-skriveni-biser.html

www.marusevec.hr/opcina-marusevec/opce-informacije/

<http://www.marusevec.hr/opcina-marusevec/položaj/>

12. POPIS SLIKA

Slika 1: Grafički prikaz strukturne analize frazeološke građe.

Slika 2: Grafički prikaz zastupljenosti glagolskih, pridjevskih i imeničkih frazema unutar frazema sa strukturom skupa riječi.

Slika 3: Grafički prikaz konceptualne analize frazemske građe.

13. POPIS KARATA

Karta 1: Položaj Općine Maruševac na geografskoj karti Republike Hrvatske

14. SAŽETAK I KLJUČNI POJMOVI

Sažetak

U radu se opisuje fonologija i frazeologija mjesnog govora Donjeg Ladanja koji pripada u varaždinsko – ludbreške govore kajkavskog narječja. Rad je nastao na temelju rezultata terenskog istraživanja, stoga je istraživačkog tipa. Terensko je istraživanje bilo provedeno u više navrata u razdoblju od rujna 2018. do veljače 2019. Osim snimanja spontanog govora, istraživanje je obuhvatilo i ispitivanje frazema frazemskim upitnikom. Analizom prikupljenih podataka napravljen je fonološki opis, dakle unutar vokalizma, prozodije i konsonantizma opisuju se inventar, realizacija, distribucija i podrijetlo. Napravljena je strukturna i semantička analiza prikupljenih frazema. Radu je priložen Rječnik frazema Donjeg Ladanja koji sadrži sve frazeme prikupljene istraživanjem.

Ključni pojmovi: Donje Ladanje, kajkavsko narječje, fonologija, frazeologija, rječnik frazema

Summary

The paper describes the phonology and phraseology of the Donje Ladanje local speech, a subtype of the Kajkavian dialect. The paper is based on the results of research in the area of Donje Ladanje in period from September 2018 till February 2019. During the research spontaneous speech of native speakers was recorded and phrases were collected by Phrase Questionnaire. The phonological description includes the analysis of vocalism, prosody and consonantism in relation to the inventory, realization, distribution and origin of the phonemes. The phraseological description includes structural and semantic analysis of the phrases. Dictionary with all phrases collected during this research is attached to the paper.

Keywords: Donje Ladanje, Kajkavian dialect, phonology, phraseology, Dictionary of phrases